

KOPI

**UNIVERSITETETS
KULTURHISTORISKE
MUSEER
OLDSAKSAMLINGEN**

Frederiks gate 2
0164 Oslo

Gårds/bruksnavn Nye Skjerka - Skjerkavassdraget	
G.nr./b.nr. Diverse	
Kommune Åseral	Fylke Vest-Agder
Sogn	Prestegjeld
Eier/ bruker, adr.	
Gjelder: Arkeologisk forundersøkelse - oppdemming av Skjerkavassdraget	
Flyfoto	Kartref. BD 014-5-4, BD 016-5-1 BD 016-5-2, BD 017-5-4
Innber./ rapport/ reg. ved: Ole Christian Lønaas	Dato 30.11.2001

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK FORUNDERSØKELSE

Kommune:	Åseral		
Gardsnavn:	Diverse		
Gardsnummer:	Diverse		
Bruksnummer:	Diverse		
Kartreferanse	M711-kart: 1412 II Åseral, 1412 III Fjotland		
	ØK-kart: BD 014-5-4, BD 016-5-1, BD 016-5-2, BD 017-5-4		
Tiltakshaver:	VAE Energi A/S		
Navn på sak:	Nye Skjerka		
Referansenummer:	99/10936		
Aksesjonsnummer:	2001/229		
Registrering utført:	20-31 aug. 2001	Ved:	Rune Borvik, Snorre Haukalid og Ole Christian Lønås
Rapport utført:	Okt./nov. 2001	Ved	Ole Christian Lønås

INNHOLDSFORTEGNELSE:

1.	Bakgrunn for undersøkelsen	2
2.	Områdebeskrivelse	2
3.	Tidligere funn	3
4.	Deltagere og tidsrom	3
5.	Undersøkelsen	3
	• Stølsområdet Solbu	3
	• Steinalderlokalitet F-21	4
	• Steinalderlokalitet Rs14j/m	5
	• Østsiden av Svartevatn	6
	• Steinalderlokalitet Rs12j/m	6
	• R005j/m	6
	• Tuft F-1	7
	• Grav F-2	8
	• Ligger (nyregistrert)	8
6.	Konklusjon	8
7.	Vedlegg	11
	A Funnliste	11
	B Kullprøveliste	13
	C Liste over jordprøve og treprøve	14
	D Fotoliste	15
	E Tegninger med beskrivelse	20
	F Treartsbestemmelse av H. Høeg.....	21
	G Kart.....	22

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Skjerka kraftverk (nå VAE Energi A/S) ble etablert i 1932. Første byggetrinn ved kraftverket ble satt i drift i 1933 og det har senere vært foretatt utvidelser i flere trinn fram til 1958. Det har ikke vært foretatt arkeologiske registreringer i tilknytning til anleggelse og utvidelse av Skjerkavassdraget før 1992. Ved registreringer i 1992 (Kallhovd og Liestøl 1992) og 2000 (Hogganvik 2000) ble det påvist flere kulturminner i tilknytning til vassdraget. VAE Energi A/S ønsker å øke kapasiteten i vassdraget ved å heve nåværende høyeste regulerte vannstand (heretter kalt HRV) til 634,7 m.o.h slik at dagens to magasiner, Skjerkevatn og Nåvatn, utvides til ett magasin. Dette innebærer en heving av HRV med 30 meter for Skjerkevatn-magasinet og 7 meter for Nåvatn-magasinet. Et slikt tiltak vil føre til at nye ca 2500 mål blir oppdemt (se Hogganvik 2000 og litt.henvisn. her).

Hensikten med forundersøkelsen var å kartlegge bevaringstilstanden for kulturminner i reguleringssonen. Et annet formål var å innhente prøver for datering og danne oss et bilde av utbredelsen av tidligere registrerte stølsområder, jernvinneanlegg og steinalderlokaliteter. I tillegg skulle det foretas registreringer av lokaliteter beliggende under HRV som ikke er registrert tidligere.

Forut for undersøkelsen var det muntlig forespeilet at vannstanden skulle være betydelig senket, helt ned mot det opprinnelige nivået, slik at flere av kulturminnene som har vært neddemmet ble liggende i dagen. Ved Åstølvatn var vannstanden dessverre bare tappet om lag 3 meter, slik at færre lokaliteter enn ønskelig var tilgjengelige. Det var derfor ikke mulig å registrere ned mot LRV i vassdraget.

2. OMRÅDEBESKRIVELSE

Skjerkavassdraget utgjøres i dag av to magasiner, Skjerkevatn- og Nåvatnmagasinet. Forut for oppdemningen besto de to magasinene av flere, mindre vann som var forbundet med elver. Det nordre magasinet, Nåvatnmagasinet, er orientert cirka nord - sør. Fra nord og videre sørover består det av følgende sammenslåtte vann: Åstølvatnet, Svartevatn, Sandvatn og Nåvatn. HRV er her 628 m.o.h, mens laveste regulerte vannstand (heretter kalt LRV) er 591,5 m.o.h. Det søndre magasinet, Skjerkevatn, er orientert cirka øst-vest. Fra vest og videre østover består det av de sammenslåtte vannene Hagedalsvatn, Øvre Skjerkevatn og Ytre Skjerkevatn. HRV er her 605 m.o.h, mens LRV ligger på 591 m.o.h.

Naturen i området består i hovedtrekk av snaue, bratte fjellsider eller slake fjellsider med tynt jordsmonn. Generelt sett er det en næringsfattig hei- og fjellvegetasjon som preger naturen. Store områder består av myr og myrsig, mens det enkelte steder er en mer næringsrik vegetasjon. Det eksisterer ikke lenger stølsdrift i området, men enkelte støler er bevart og brukes i dag som hytter. I tillegg benyttes området fremdeles til sommerbeite for sau. For nærmere beskrivelse av naturgeografien, se Kallhovd og Liestøl (1992) og Hogganvik (2000).

Adkomsten til de aktuelle lokalitetene er begrenset og fordrer bruk av båt. Fra Breland, beliggende mellom Kyrkjebygd og Ljosland fjellstove, går en anleggsvei på vestsiden av Brelandsvatnet. Veien følger Bydalen, og den ender ved demningen ved Øvre Øygard som ligger i nordenden av Åstølvatnet. Demningen utgjør den nordlige enden av Skjerkavassdraget, hvorfra man må benytte båt for å komme til lokalitetene F-21, R005j/m, R020j/m (Solbu), Rs12 og Rs14.

Når det gjelder tuftene beliggende ved Skjerkevatt, er det naturlige utgangspunktet demningen beliggende ved den østlige enden av Skjerkevatt. For å komme til demningen benyttes en anleggsvei som går fra Skjerka kraftstasjon. Tuften F-1 ligger i gangavstand fra demningen, mens tuftene lenger vest lettest nåes med båt.

3. TIDLIGERE FUNN

Ifølge Kallhovd og Liestøl (1992) har det ikke vært foretatt arkeologiske undersøkelser i området forut for registreringen i 1992. Ved registreringen i 1992 ble det påvist 34 steinalderboplasser, der 13 stk. ligger ved Langevatn, 13 stk. er lokalisert ved Nåvatn mens 8 stk. ligger ved Svartevatt. Videre ble det funnet 5 hellere, men flere er kjent i området uten at disse ble befart. I tillegg ble det registrert 6 funnsteder for slagg og 5, muligens 6 jernvinneanlegg. Det ble også registrert 7 hustufter og 4 stølsområder bestående av henholdsvis seks, fire, tre og minst tre hustufter. Videre ble det påvist en rekke ildsteder og flere funnsteder for bryner. For flere av hustuftene/stølsområdene gjelder at dateringen er uviss, men at enkelte kan være fra jernalder/middelalder.

Erfaringsmessig er det ofte mange kulturminner som ikke blir påvist ved slike førstegangsregistreringer, og i 2000 ble det foretatt en ytterligere registrering i området. Undersøkelsen ble da konsentrert om kulturminner fra jernalder og middelalder, og det ble påvist ytterligere 20 kulturminner (Hogganvik 2000:12). Store områder av Skjerkavassdraget er ikke registrert ned mot LRV, og det er antydning at det innenfor det gamle og nye reguleringsområdet kan befinne seg mellom 100 og 200 steinalderboplasser (Kallhovd og Liestøl 1992:20).

4. DELTAGERE OG TIDSROM

En første befaring ble foretatt 8-10 august ved Karl Kallhovd, Jan Henning Larsen og Ole Christian Lønaas for å fastslå hvilke områder og lokaliteter forundersøkelsen skulle konsentreres om. Selve forundersøkelsen ble foretatt 20-31 august av Rune Borvik (2 uker), Snorre Haukalid (1 uke) og Ole Christian Lønaas (2 uker).

5. UNDERSØKELSEN

De ulike lokalitetene som ble undersøkt vil nedenfor følge navnsettingen som ble gitt under registreringene i 1992 og 2000.

Stølsområdet Solbu (R018j/m og R020j/m i rapport v/Kallhovd og Liestøl 1992). ØK-kart:: BD 016-5-1 og BD 016-5-2.

Stølsområdet består i dag av 3 hytter beliggende på N-siden av Svartevatt. Ved registreringen i 1992 ble det påvist minst 4 hustufter, minimum 15 rydningsrøyser, et jernvinneanlegg i tillegg til flere flintavslag, spredt slagg og brynestein.

De samme elementene ble påvist også ved årets forundersøkelse, og en arbeidsskisse ble laget over området. I Ø-delen av stølsområdet (se skisse) ble det gravd en sjakt for å påvise eventuelle kulturlag. Den 8,7 meter lange sjakten ligger i en slåtteeng

som heller ned mot Svartevatn. Slåtteenga er ryddet for stein, og det ligger flere rydningsrøyser i kanten av enga. Det var ikke mulig å fastslå om noen av lagene i sjakten var kulturlag. Det var ikke mulig å ta ut kullprøver for datering, og det ble heller ikke tatt ut pollenprøver. I S-enden av sjakten lå det større stein, se profiltegning. Med jordbor ble det her påvist flere stein 2-3 meter på begge sider av sjakten, men det er uvisst hva steinene er spor etter. I området hvor sjakten ligger, det vil si den østlige delen av Solbu, er det først og fremst rydningsrøysene som blir de synlige sporene etter tidligere aktivitet og bruk av området.

Lenger V ble det påvist en tuft (tuft 4, se oversiktsskisse) på 3 x 3,5 meter som er gravd inn i bakken. Tufta ligger i en gressbevokst bakke som heller ned mot Svartevatn. V, N og Ø vegg består av større stein, mens inngangen trolig har vært i sørenden. Datering av tufta er usikker.

I området omkring sjakten og tuft 4 ble det tatt 3 prøvestikk (nr. 1, 2 og 3, se egen beskrivelse i vedlegg). Prøvestikk 1 inneholdt to kullag. Det ble tatt en kullprøve (nr 2) fra det nederste kullaget (ca. 30 cm. under overflaten) som trolig representerer en bruksfase.

I V-delen av stølsområdet ble det påvist ytterligere 3 tufter beliggende mellom 2 store flyttblokker og Svartevatn (R018j/m i rapport 1992:30). Inntil de to store flyttblokkene ble det gravd en prøverute (nr.1, se oversiktsskisse), men det ble ikke påvist kull til datering. Prøverute 2 (se oversiktsskisse) ligger ved N-veggen i tuft 3. Det øverste laget i prøveruten besto her av svart, fet jord med kullfragmenter. Laget utgjør en del av en grop som trolig er et ildsted, og det ble tatt en kullprøve (nr. 1) ca. 10 cm. under overflaten. Ved registreringen i 1992 ble det ut fra funn av slagg antydnet at tufta muligens kan være en blestertuft.

I en myr beliggende ca. 65 meter nord for den midterste hytta ble det tatt ut 18 pollenprøver i en dybde ned til 1 meter under overflaten, og i tillegg ble det tatt to kullprøver (nr. 3 og 4). Det ble også tatt inn en treprøve (prøve nr.1) av en stokk ca 50 cm under overflaten. Prøvematerialet er sendt til Helge I. Høeg for nærmere analyser, og resultatene herfra vil gi en vegetasjonshistorisk oversikt over stølsområdet.

Et annet forhold som bør nevnes er at det var ryddet for stein innenfor en større innhegning beliggende mellom "gjeterhytta" og den midterste hytta. Generelt er det ryddet stein flere steder innenfor stølsområdet, men det er uvisst når rydningen har skjedd. Det ble ikke gjort funn i tuftene som kan anslå datering av disse, og bruken av stølsområdet må tidsmessig baseres på C14-dateringer.

På stølsområdet er det også registrert en steinalderlokalitet ut fra funn av flint omkring tuft 1 og på sandmoen S for stølsområdet.

Like S for Solbu, på S-siden av Svartevatn, ble det registrert en tuft beliggende på V-siden av en flyttblokk, V for en enslig, liten hytte (trolig identisk med R021j/m i rapport 1992:32-33). Like N for flyttblokken ble det observert et mulig ildsted, med skjørbrønt stein og noe kull i overflaten.

Steinalderlokalitet F-21 (Rapport v/Hogganvik 2000). ØK-kart: BD 016-5-2. Beliggende på N-siden av Svartevatn, Ø for stølsområdet Solbu.

Ved forundersøkelsen framsto lokaliteten som en liten tange som stakk ut i Svartevatn. Det er berg i dagen, og tilsynelatende mye løsmasser beliggende mellom bergene og større stein. Lokaliteten ligger under HRV, den ligger relativt utsatt til ved sterk vannføring, og det øverste, humusrike torvdekket er borte. Når man sammenligner områder beliggende over og under HRV, virker det som om den mest humusholdige, øverste torven flyter bort når vannstanden heves, mens den mer kompakte, svarte torven blir liggende igjen.

Det ligger et opptil 40 cm. tykt lag (varierende tykkelse) med svart torv over et tynt lag med grus som har skallet av berget omkring, og det er lite løsmasser (morene eller vanntransportert grus). Det ble påvist en konsentrasjon av relativt mye flint på en ca. 7 m² stor flate.

Flaten med flintkonsentrasjonen er fri for stein, mens det på sidene er berg og større stein. Det ble tatt et prøvestikk på flaten, hvor det på overflaten ble funnet en flekke med skrånenderetusj og to avslag (se funnliste, funn nr. 6). Øverst i prøvestykket er det 13-14 cm. med svart torv (den humusrike torven er vasket bort). Deretter kommer et ca. 30 cm. dypt lag med (vann-?)sortert sand. Det øverste laget består her av fin, gul sand, deretter kommer noe grovere sand, mens den groveste sanden i bunn er gulbrun.

Ut fra flintfunnene synes aktiviteten å ha foregått der bakken er vegetasjonskledd, og den undersøkte boplassen har ikke ligget helt nede ved strandsonen.

Steinalderlokalitet Rs14j/m (Rapport ved Kallhovd/Liestøl 1992). ØK-kart: BD 016-5-2.

Ved forundersøkelsen lå lokaliteten på en liten øy i Svartevatn Ø for Solbu, men ved lavvann er "øya" landfast i S. Det ble observert flere hundre flintavslag på overflaten av lokaliteten, og i tillegg ble det påvist flere ildsteder. Når det gjelder ildstedene, var det i flere tilfeller vanskelig å fastslå sikkert om det virkelig er snakk om ildsteder, da kullet enkelte steder er helt vasket ut. Det var også i enkelte tilfeller vanskelig å påvise om steinene er skjørbrente eller forvitrede. Det ble registrert 7 relativt sikre ildsteder (se skisse), men ved nærmere undersøkelser vil antallet trolig øke. Et av ildstedene inneholdt slagg.

Hovedområdet for flint befinner seg på den Ø halvdelen av det som ved forundersøkelsen framsto som en øy. Nærmere beskrevet ligger lokaliteten Ø for en gressbevokst slette, på nedsiden av en mindre skrent, der hovedmengden med flint er konsentrert på flaten inntil og Ø for skrenten. Det ble her observert mye flint i overflaten, innenfor en utstrekning på ca 15 (N-S) x 20 (Ø-V) meter. Det ble ikke påvist flint i de slake skråningene ned mot vannet i N og S.

Det ble tatt 4 prøvestikk i de slake skråningene ned mot vannet (for nærmere beskrivelse, se vedlegg). Det ble også stukket med jordbor over større deler av lokaliteten (se oversiktsskisse). På lokaliteten som helhet er det flere steder berg i dagen, med et tynt lag med grus beliggende mellom bergrabbene. Under dette tynne gruslaget ble det påtruffet et mørkt, fuktig, sammenpresset, svart torvlag med en tykkelse på 10-45 cm. Under dette torvlaget lå det flere steder et 10-20 cm tykt gruslag. Det ble ikke påvist flint i torvmassen, og et generelt inntrykk ut fra prøvestikkene er at flinten befinner seg på overflaten. Ved en eventuell utgravning er det dermed trolig liten grunn til å grave dypere enn 5 cm.

Videre ble det gravd ¼-del av ildsted 1. På overflaten av kvadranten ble det funnet en flatretusjert, bladformet pilspiss fra sen neolitikum/eldre bronsealder. I tillegg ble det funnet 7 stk. brent flint (funn-nr. 10). Kullprøve fra ildstedet (nr 8b) er sendt til datering. Av andre funn ble det tatt inn en triangulær/bladformet pilspiss (funn-nr 11), et knekket skaft til en flintdolk/mulig ildflint (funn-nr 12) og et flintavslag (funn-nr 13).

Et siste prøvestikk (nr. 5) ble tatt på oversiden av og V for den lille skrenten. Det er her en flat, liten gresslette, men det ble ikke gjort noen funn.

Ø-siden av Svartevatn, i viken hvor det går en gangvei ned til Røysland. Terrengt skråner slakt ned mot Sandvatn som ligger i V, og lokaliteten ligger åpent til for bølgeslag.

Det ble tatt et prøvestikk NØ i viken, inntil en markert, loddrett bergvegg. Undergrunnen inntil bergveggen besto av sand, grus og mellomstore stein. Det øverste, humusrike torvlaget er vasket vekk. Det øverste laget i prøvestykket var 10 cm tykt og besto av lys sand, trolig bølgetransportert. Derunder kommer et ca 20 cm tykt, humusholdig lag med mørkebrun sand og mye stein, diameter 10-20 cm. I bunnen er det svært fin, leiraktig sand.

I likhet med lokalitet Rs14, er den øverste, humusrike torven i stor grad vasket vekk også på dette stedet. Den gjenværende torven er overdekket av bølgetransportert sand.

Steinalderlokalitet Rs12j/m (Rapport ved Kallhovd/Liestøl 1992). Lokaliteten ligger ved Åstølsen, Nåvatn. ØK-kart BD 016-5-2.

Ved forundersøkelsen utgjorde lokaliteten et nes med berg i dagen og større stein. Mellom steinene/berggrabbene var det relativt store gruslommer. Det ble stukket med jordbor over større deler av lokaliteten, og den vanligste dybden ned til undergrunnen (fjell) var 20-40 cm (se oversiktsskisse). Flere steder var massen mørk, kompakt, finkornet og fet, tilsvarende massen som ble påvist i prøveruten. Det lå mange små kvartssteiner på overflaten, men ingen syntes å være slått.

Ved registreringen i 1992 ble det funnet 3 flintavslag, 4 brente bein og 2 bryner. Ved befaringen forut for selve forundersøkelsen ble det gjort 4 funn av flint på overflaten (funn-nr 7 og 9), og en prøverute på 1 x 1 meter ble gravd der tre av flintfunnene fra overflaten ble gjort (se vedlegg). To kvadranter ble gravd 10 cm dypt, mens to kvadranter ble gravd ned til 20 cm under overflaten. Det ble ikke påvist ytterligere flint, men det ble funnet 2 godt bevarte trebiter (funn-nr 8) ca 10 cm under overflaten, og fra samme lag ble det tatt inn kullprøve (nr 15a) som er sendt til datering.

Det ble påvist et, muligens to, ildsteder. Det sikre ildstedet ble snittet, og kullprøve (nr 13a) er sendt til datering.

R005j/m (Rapport ved Kallhovd/Liestøl 1992). ØK-kart: BD 017-5-4.

Lokaliteten ligger på V-siden av Åstølvatn, ved Åstølånæ. Her stikker et nes ut i vannet med en elv på V-siden av neset. N for neset stiger terrengt, og i skråningen er det to terrasser. På den N-ligste og høyestliggende terrassen er det trerester etter en nedrast vegg og tak fra en stol. Restene ligger på SØ-kanten av terrassen som måler ca 22 (N-S) x 20 (Ø-V) meter. I Ø og S ytterkant skråner terrengt ned mot vannet i Ø og neset i S. Den søndre skråningen er ca 14 meter lang, og den flater ut i nok en terrasse. Denne terrassen skråner svakt mot S og måler ca 12 (N-S) x 19 (Ø-V) meter. I ytterkanten ligger det rydningsstein og rydningsrøyser. I S-enden av terrassen skråner terrengt videre ned mot neset. Skråningen er ca 20 meter lang, og i "overgangen" mellom terrassen og skråningen ble det gravd en 5,3 meter lang sjakt (se profiltegning m/beskrivelse). I toppen var det et 3-5 cm tykt lag med gress. Derunder ligger et 10-20 cm tykt, brunsvart, fett, humusholdig jordlag. Under dette laget ble det i N-enden av sjakten påvist et lyst, grovkornet, 5 cm tykt lag. Derunder kommer et 5 cm tykt, brunt humusholdig lag som minner om det nest øverste laget, med unntak av at det ikke er kullholdig. Laget er noe kullholdig. Det var ikke nok kull i profilen til kullprøve, og det foreligger ikke dateringsmateriale fra "stølsdelen".

Nede på selve neset ble det registrert en tuft på ca 3,5 x 4,5 meter. Det ble her gravd en

prøverute (1 x 0,5 m) i N hjørnet (se vedlegg). Prøveruten inneholdt mye stein, og det ble funnet bark og never (funn-nr 4) ca 15 cm under overflaten. 30 cm under overflaten ble det funnet et stykke jern (funn-nr 5) beliggende under en stein ca 30 cm under overflaten. Det var ikke nok kull til datering i prøveruta. Øverst er det et ca 2 cm tykt torvlag. Derunder ligger et mørkere, humusholdig lag (lag 1) som er fetaktig, finkornet og nærmest svart. Tykkelsen er 6-18 cm. Lag 2 er et lysegrått utvaskingslag som er opptil 10 cm tykt. Det nederste laget ligner lag 1 i konsistens og farge, det er fetaktig og nærmest svart.

Ca 10 meter S for tufta er det en lav jordvoll på ca 5 x 5 meter. I vestre ytterkant av jordvollen ble det gravd en profil (se vedlegg). Ca 20 cm under overflaten ble det her funnet en del av en ovnsforing (funn-nr 1) og 3 slagglumper (funn-nr.2). I et kullag ca 30 cm under overflaten ble det også funnet små mengder slagglumper (funn-nr 3), og en kullprøve fra laget er sendt til datering (kullprøve nr 9b). For nærmere lagbeskrivelse, se vedlegg. Det er sannsynlig at forhøyningen er rester etter en ovn til jernutvinning. Dette understøttes av at det ligger mye slagglumper i overflaten av skråningen ned mot elva, på V-siden av forhøyningen. Det ble her gravd en prøverute på 30 x 30 cm (se vedlegg). Det øverste laget er grå/svart, kullholdig og relativt finkornet. Slagglumpen ligger på toppen av dette laget og det ble ikke påvist slagglumper nedover i prøveruten. Under dette laget er det en mørkere, kullholdig, ca 1 cm tykk linse hvorfra det ble tatt en kullprøve (nr 10) ca 10 cm under overflaten. Under den mørke linsen kan det anes et ca 1 cm tykt, lysebeige/grått lag. Derunder ligger et rødbrunt, finkornet og noe fetaktig lag i bunn. Ved befaringen forut for forundersøkelsen ble det tatt inn en kullprøve (nr 18) fra overflaten av skråningen med slagglumper.

Det ble tatt et prøvestikk i jordvollen (se oversiktsskisse), og i tillegg ble det stukket med jordbor på og omkring vollen. Under torven er det et 3-15 cm tykt lag med svart, fet jord. I prøvestikket ble det under den mørke jorda observert et lyst, rødt, sandaktig lag med gråhvite flekker beliggende over et mørkere, sandaktig lag. S for jordvollen ble det observert flere stein som kan være intensjonelt nedlagt (se oversiktsskisse).

Ved en eventuell utgravning på neset bør et større område avdekkes for å få en helhetlig sammenheng mellom steinene, jordvollen slagglumpen i skråningen og tufta, hvilket utgjør et område på minst 15 x 30 meter.

Tuft F-1 (Rapport v/Hogganvik 2000). ØK-kart: BD 014-5-4.

Beliggenhet/orienteringsopplysninger: Tufta befinner seg på N-siden av ytre Skjerkevatn, i den SØ delen av Skjerkevassdraget. Den ligger 43 meter N for en liten vik i ytre Skjerkevatn og S for en myr. Ø ytterkant av tufta ligger 5 meter VNV for enslig kampestein og 14 meter NNV for 2 kampesteiner. GPS-koordinater (prøvestikk midt i): 58°34.547 N, 7°21.072 E.

Tufta er omkranset av dvergbjørk, og den framstår som usikker. Den N-lige veggvollen består av naturlig berg beliggende umiddelbart under torv, og den er bevoskt med lyng og dvergbjørk. I den S-lige veggvollen ble det påvist stein i SØ med jordbor. Inn mot bergskråningen i V-delen av tufta er det en forsenkning som nærmest utgjør en sti som svinger N-over mot en myr.

Det ble tatt et prøvestikk midt i tufta (se vedlegg). Prøvestikket er markert med stikke, og det ble tatt inn en kullprøve (nr 16b) ca 30 cm under overflaten som er sendt til datering.

Det ble ikke tid til å registrere tuftene F-3, F-4 og F-5 lenger V-i-Skjerkevatn, da gjenfinning av og arbeidet med F-1 tok lenger tid enn beregnet.

Grav F-2 (Rapport v/Hogganvik 2000). ØK-kart: BD 014-5-4.

Beliggenhet/orienteringsopplysninger: "Graven" er markert for langt Ø på ØK-kartet i rapporten fra 2000, men den ble gjenfunnet ut fra terrengbeskrivelsen i tillegg til at den var markert med en stikke. Den befinner seg ca 30 meter N for en høyspentledning, midt mellom to master, og Ø for liten bekk. GPS-koordinater: 58°34.181 N, 7°20.821 E (se vedlegg av ØK-kart).

Det er tvilsomt om F-1 virkelig er en grav eller en annen form for kulturminne. Formen markerer seg ikke klart ut fra det omkringliggende terrenget som rapporten opplyser om at den gjør, og den har ikke oval form. I Ø går F-1 i ett med et lite, 3 meter bredt "platå", og strukturen ble ved forundersøkelsen tolket som natur.

LIGGER (Nyregistrert)

I forbindelse med gjenfinning av F-2 ble det registrert en såkalt "ligger". Med betegnelsen ligger menes her et relativt lavt, naturlig formet "krypinn" i fjellet hvor man eksempelvis kan ha søkt ly ved dårlig vær. Liggerens utstrekning er ca 6 meter N-S, dybde ca 1,5 meter, høyde ca 0,9 meter. Det ble ikke påvist spor av kultur. Beskrivelse av beliggenhet :

- I S-enden av en mindre, N-S-gående "dalgang".
- Ca 28 meter N for N-enden av myra som ligger Ø og NØ for Berghommstjøenna.
- 7 meter V for en liten bekk/myrsig som går ut fra denne myra, beliggende i S-enden av "dalgangen".
- H.o.h: ca 645 m. GPS-koordinater: 58°34.136 N, 7°20.789 E. (se vedlegg av ØK-kart).

6. KONKLUSJON

Forundersøkelsen var konsentrert til ulike steinalderboplasser, stølsområder og funn som vitner om jernutvinning beliggende ved ytre Skjerkevatn, Svartevatn, Åstølånæ og Nåvatn.

Steinalderboplasser: På mange av steinalderlokalitetene som i store deler av året ligger under vann var det øverste torvlaget vasket vekk. Det ble ikke funnet flint beliggende under torvlaget på de lokalitetene hvor dette ikke var vasket vekk. På de stedene hvor torvlaget var skylt vekk som følge av gjentatt heving/senking av vannstanden og/eller bølgeslag, ble flint hovedsakelig påvist på overflaten og aldri dypere enn 5 cm under overflaten. Lokalitetene som ble undersøkt har ikke ligget i strandsonen. De har ligget i gressbakken, og det er derfor usikkert hvor helhetlig og godt bevart lokaliteter hvor torven er vasket bort er, da også selve torvlaget kan ha inneholdt artefakter.

Videre synes det som om lokalitetene for en stor del er delvis utvasket. Til tross for dette er det likevel bevart nok kull i blant annet ulike ildsteder til å foreta C14-dateringer. Boplassene er med andre ord ikke fullstendig utvasket som følge av de årlige endringene i vannstanden. I rapporten ved Kallhovd/Liestøl (1992:14) påpekes det at det er geografiske forskjeller når det gjelder lokalitetenes bevaringstilstand. Dette skyldes lokale forskjeller med hensyn til påvirkende faktorer som elveosser, bølgeslag og strømforhold. Lokaliteter beliggende N i Åstølvatnet synes å være best bevart, trolig fordi denne delen av Nåvatnmagasinet er mindre utsatt for bølgeslag enn tilfellet er lenger S som ved Svartevatn. Konklusjonen

når det gjelder steinalderlokalitetene må bli at det gjenværende kildematerialet berøres i negativ forstand ved en kontinuerlig heving/senking av vannstanden og bølgeslag. Det synes derfor viktig å innhente kildemateriale fra disse lokalitetene før en ytterligere oppdemming finner sted.

Gjennom forundersøkelsen og registreringene i 1992 og 2000 har man dannet seg et bilde av bevaringsforholdene og kildepotensialet for boplassene beliggende i sonen ved HRV og noen meter under denne. Hvordan bevaringstilstanden er for de lavereliggende boplassene, er derimot ukjent, og det er usikkert i hvilken grad mekanismene som inntreffer ved en heving og senking av vannstanden virker inn på disse lokalitetene. Ved en eventuell utgravning av steinalderboplassene er det på det rene at det fortsatt er bevart nok kull til datering. Det synes heller ikke nødvendig å grave dypere enn 5 cm på boplasser med tilsvarende beliggenhet som de besøkte. Dette betyr at eventuelle utgravninger av de enkelte boplassene vil være mindre tidkrevende enn antatt forut for forundersøkelsen. Men det er viktig å huske at andre lokaliteter kan være overdekket av grus, eller de kan ha det øverste torvlaget ("flytetorven") inntakt. Dette gjelder lokaliteter beliggende over HRV, og torvlaget må her fjernes.

Stølsområder/tufter: På stølsområdene Solbu (R018j/m og R020j/m) og R005j/m ble det ikke gjort gjenstandsfunn som kan anslå alderen på tuftene og stølsdriften, og her må man foreløpig støtte seg til C14-dateringer. Resultater fra pollenprøvene tatt på Solbu vil gi en vegetasjonshistorisk oversikt som vil kunne vise intensiteten av utnyttelsen av området over tid. Stølsområdet Solbu utgjør et relativt stort område hovedsakelig bevokst med gress (se oversiktsskisse). Det kan her være aktuelt å foreta en flateavdekking med en liten, eksempelvis 8 tonns, gravemaskin for å spare tid og se etter jordgravde stolper. Det vil også være mulig å benytte en liten graver ved lokaliteten R005j/m, både ute på neset og eventuelt på "terrassene" (se oversiktsskisse).

Ved en eventuell utgravning av Solbu bør utgravningen ses i sammenheng med en tuft som ble registrert på S-siden av vannet.

Jernvinne: På neset ved lokalitet R005j/m ble det blant annet registrert slagg (funn nr 2 og 3), i tillegg til en del av ovnsforing (funn nr.1). Lokaliteten ble i 1992 tolket som et sannsynlig jernvinneanlegg, hvilket årets forundersøkelse støtter opp om. En av kullprøvene (nr. 9) ble tatt fra en jordvoll hvor det trolig har stått en ovn. Prøven inneholdt små mengder med slagg, og man vil således få en datering av dette. Ved en eventuell utgravning av lokaliteten anbefales det å avdekke minst 15 x 30 meter av neset, blant annet for å få en sammenheng mellom tuften og forhøyningen med den mulige ovnen.

Ved registreringen i 1992 ble det funnet slagg i N-del av tuft 3 på Solbu (R018j/m) og i en radius av 4 meter rundt tuften. Det er antydning at det kan være snakk om en blestertuft.

Konklusjon: Ved Skjerkavassdraget, som ved andre vassdrag, er det et ønske om at vannmagasinene er mest mulig fulle før vinteren. Vannstanden er lavest om sommeren, og det er bare i en kortere periode de lavereliggende lokalitetene er tilgjengelige. Det er likevel bare i helt spesielle tilfeller vannstanden er nede på opprinnelig nivå.

Steinalderboplasser er gjerne lokalisert i umiddelbar nærhet til vann- og elvebredder. Registreringen i 1992 bekreftet dette mønsteret, da de fleste

steinalderlokalitetene ble funnet i nær tilknytning til de gamle strandlinjene. Ved en ytterligere heving av HRV med 30 meter i Skjerkevattmagasinet og 7 meter i Nåvattmagasinet, vil disse boplassene trolig aldri mer bli tilgjengelige, og nye lokaliteter vil settes under vann. Det synes derfor viktig å få dokumentert et utvalg av disse lokalitetene forut for hevingen, spesielt med tanke på at det tidligere aldri er foretatt arkeologiske utgravninger i området.

Det synes videre som om Svartevatt og Åstølvatt peker seg ut som spesielt gode undersøkelsesområder, men de andre områdene ble ikke nærmere undersøkt. Svartevattområdet utgjør et knutepunkt for en N-S og Ø-V gående ferdsel, og det har et fornminnepotensiale ut over det allerede registrerte (Kallhovd/Liestøl 1992:12). Eksempelvis viser Solbu, hvor det er registrert tufter, jernvinneanlegg og steinalderlokalitet, potensialet for å dokumentere flere perioder og ulike typer bruk av landskapet innenfor et avgrenset område. Likeledes må lokaliteten Rs14 sies å være en egnet lokalitet med mye flint. Når det gjelder Åstølvatt, er flesteparten av de 13 registrerte steinalderboplassene fra 1992 godt bevart. Dette skyldes trolig smale sund og øyer som beskytter mot bølgeslag (Kallhovd/Liestøl 1992:14).

VEDLEGG

A. FUNNLISTE

F-nr	Sted/lokalitet	Type funn	Mål i mm.	Funnopplysn.	Kommentar
1	Åstøllånæ, R005j/m	Ovnstoring (magret leire) med sintret stein og slagg	67x40x42	I profil 2, ca 20 cm under overflaten. Sammen med funn-nr. 2.	Profilen ligger i ytterkant av jordvoll. Slagg i profilen og umiddelbar nærhet.
2	Åstøllånæ, R005j/m	3 stk slagg		I profil 2, ca 20 cm under overflaten. Sammen med funn-nr. 1.	Profilen ligger i ytterkant av jordvoll. Slagg i profilen og umiddelbar nærhet.
3	Åstøllånæ, R005j/m	3 stk små slaggbiter		I profil 2, i kullag ca 30 cm under overflaten.	Kullprøve (nr. 9) fra laget med slaggbiterne er sendt til datering
4	Åstøllånæ, R005j/m	6 stk never- og barkbiter		I prøverute 2, i NV-hjørnet av tuft, ca 15 cm under overflate.	5 stk trolig bjørk, 1 stk trolig furu
5	Åstøllånæ, R005j/m	Jern	58x15x7	I prøverute 2, i NV-hjørnet av tuft, ca 30 cm under overflate.	
6	Svartevatn, Lok.21	1) 1 stk flekke av flint med skrå enderetusj 2) flintavslag 3) flintavslag	1) 19 x 48 2) 11 x 17 3) 6 x 17	I prøvestikk 1, på overflaten (toppen av lag 1).	
7	Nåvatn, Åstølosen, Rs12	1) flintavslag 2) flintavslag 3) proksimalfragment av mikroflekk, flint	1) 15 x 18 2) 10 x 21 3) 6 x 11	Funnet på overflaten av prøverute 1.	Kull fra det øverste laget i prøveruta er sendt til datering (kullprøve nr.15a)
8	Nåvatn, Åstølosen, Rs12	2 stk trebiter	1) 13 x 39 2) 14 x 59	Funnet i prøverute 1, ca 10 cm under overflate.	Kull fra laget som trevirket er funnet i er sendt til datering (kullprøve nr.15a)
9	Nåvatn, Åstølosen, Rs12	1 stk proksimalfragment av flekke, flint	19 x 30	Løsfunn.	

10	Svartevatn, Rs14	1) 1 stk flatretusjert, bladformet pilspiss av flint med konveks basis 2) 5 stk brente flint-avslag 3) 2 stk brente flint-splinter	1) 20 x 27	I ildsted 1, i SV-kvadrant (A-E-D). Pilspissen ble funnet på overflaten, de resterende 0-2 cm dypt.	Pilspissen kan dateres til senneolitikum/eldre bronsealder. Kullprøve fra ildstedet (nr. 8b) er sendt til datering.
11	Svartevatn, Rs14	1 stk triangulær/bladformet pilspiss av flint med konveks basis	17 x 28	235 cm NØ for ildsted 1.	Pilspissen kan dateres til senneolitikum/eldre bronsealder
12	Svartevatn, Rs14	1 stk knekket skaft til dolk, eventuelt ildflint	16x16x54	Ved ildsted, uvisst hvilket, derfor løsfunn.	Tilnærmet rektangulært tverrsnitt. Dolken er trolig type III.
13	Svartevatn, Rs14	1 stk avslag (flekkelignende)	10 x 29	Inntil berg, 15 meter N for ildsted 1.	

B. KULLPRØVELISTE

Treartsbestemmelsene er foretatt av Helge Irgens Høeg ved UKM-Oldsaksamlingen.

Betula = bjørk, Pinus = furu, Prunus = hegg, Sorbus = rogn.

Følgende kullprøver er sendt til datering: 1a, 2b,8b, 9b,13a, 15a, 16b.

NR	Lokalitet	Beskrivelse	Gram	Treslag	Datering
1 A	Solbu, R020j/m	Tuft 3, N-vegg i prøverute 2, Øverste laget, ca. 10 cm. under overflaten.	0,6	Betula, Prunus/sorbus	
B			0,1	Pinus	
C			0,3	---	
2 A	Solbu, R020j/m	Ø-vegg i prøvestikk 1, ca 30 cm under overflate.	0,1	Pinus	
B			7,5	Betula	
C			9,8	---	
3	Solbu, R020j/m	Kullag 2 i profil for uttak av pollenprøver	7,1	Trolig hoved-saklig Pinus	
4	Solbu, R020j/m	Kullag 1 i profil for uttak av pollenprøver	7,6	Ikke bestembar	
5	UTGÅR				
6 A	Svartevatn, Rs14	Ildsted 1. Kvadrant A-E-D. Overflaten.	2,0	Pinus	
B			11,1	---	
7	UTGÅR				
8 A	Svartevatn, Rs14	Ildsted 1. Kvadrant A-E-D. 15 cm. under overflaten.	2,6	---	
B			0,9	Pinus	
9 A	Åstøllånæ, R005j/m	Profil 2. Ca. 30 cm under overflaten	0,1	Betula	
B			0,6	Pinus	
C			0,4	---	

10 A	Åstøslånæ, R005j/m	Prøverute 1. SØ-del. Ca. 10 cm. under overflaten	0,1	Betula	
B			0,2	Pinus	
11	UTGÅR				
12	UTGÅR				
13 A	Nåvatn, Rs12	Ildsted 1. V-del. Ca. 3 cm. under overflaten	23,7	Pinus	
B			13,5	---	
14	UTGÅR				
15 A	Nåvatn, Rs12	Prøverute 1. Kullprøve 1. Fra øverste 10 cm.	0,3	Betula	
B			1,0	Pinus	
16 A	Skjerkevatn, F1	Prøvestikk 1, kullprøve 1. Ca. 30 cm i "tuft".	0,1	Prunus/sorbus	
B			0,5	Pinus	
17	UTGÅR				
18	Åstøslånæ, R005j/m	Fra overflaten av skråning ned mot elva i Ø, nær prøverute 1. Innhentet på befaring forut for forundersøkelsen.	Ikke treartsbestemt eller veid		
19	Svartevatn, Rs14	Fra overflaten av et ildsted, men uvisst hvilket. Innhentet på befaring forut for forundersøkelsen.	Ikke treartsbestemt eller veid		

C. LISTE OVER JORDPRØVE OG TREPRØVE

TYPE PRØVE	LOKALITET	FUNNBESKRIVELSE	KOMMENTAR
Jordprøve nr. 1	Lok. Rs14, Svartevatn	Prøvestikk 3, ca 30 cm. under overflaten. Laget er tolket å være fra en tørr periode hvor myra var bevoskt. Flintfunn på lokaliteten som helhet har trolig ligget over dette laget.	
Treprøve nr. 1	Solbu R020j/m, Svartevatn	Fra profil i myr, ca 65 meter N for midterste hytte. Ca 55 cm under overflate, ved pollenprøve 9 og 10.	

D. FOTOLISTE

FILM 1. Diaz. Negativ nr. 9874. Bildene er innsatt i rammer.

NR.	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
1	XXX	XXX	XXX	XXX
2	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	NNØ
3	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	N
4	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	N
5	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	NNØ
6	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Oversikt over beliggenhet	NNV
7	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
8	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
9	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøvestikk 1	Profil	NØ
10	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	N
11	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	N
12	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 (i forgrunn) og 3	Oversikt. Tuft 3 bak til spade	NNØ
13	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 i S og tuft 3 i N	Oversikt	NØ
14	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	V
15	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	N
16	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan. Blyant peker på pilspiss	Ø
17	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan	Ø
18	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
19	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
20	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 10 cm dypt	Ø
21	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 10 cm dypt	Ø

22	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 15 cm dypt	Ø
23	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 15 cm dypt	Ø
24	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
25	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
26	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
27	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
28	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
29	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
30	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
31	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
32	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
33	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
34	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
35	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
36	Hjemtur	---	Problematisk framkommelighet...	---

FILM 2. Diaz. Negativ nr.11951646. Bildene er uten rammer.

NR	LØKALLEET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
1	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	N
2	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil	Ø
3	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil	Ø
4	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Bunn av prøveute 2 i tuft	Plan	N
5	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Bunn av prøveute 2 i tuft	Plan	N
6	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
7	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
8	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø

9	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø
10	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
11	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
12	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
13	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
14	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
15	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
16	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1 i tuft	Profil	V
17	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1 i tuft	Profil	V
18	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	SV
19	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	NV
20	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	ca SSV
21	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	ca S
22	F2, S for Skjerkevatn	"Grav" (jfr. rapp. 2000)	Oversikt	N
23	F2, S for Skjerkevatn	"Grav" (jfr. rapp. 2000)	Oversikt	NV

FILM 1. Papirbilder – sv/hv. Negativ nr.2932. Kun negativer.

NR	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
1	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	NNØ
2	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	N
3	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	N
4	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	NNØ
5	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Oversikt over beliggenhet	NNV
6	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
7	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
8	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøvestikk 1	Profil	NØ
9	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	N

10	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	V
11	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 (i forgrunn) og 3	Oversikt. Tuft 3 bak til spade	NNØ
12	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 (i forgrunn) og 3	Oversikt. Tuft 3 bak til spade	NNØ
13	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	V
14	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	N
15	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan. Blyant peker på pilspiss	Ø
16	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan	Ø
17	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
18	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
19	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 10 cm dypt	Ø
20	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 10 cm dypt	Ø
21	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 15 cm dypt	Ø
22	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 15 cm dypt	Ø
23	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
24	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
25	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
26	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
27	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
28	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
29	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
30	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
31	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
32	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
33	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
34	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
35	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil av Ø-veggen i ruta	Ø
36	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil av Ø-veggen i ruta	Ø

37	R005j/m, Åstøslånæ, Åstølvatn	Bunn av prøverute 2 i tuft	Plan	Ø
----	-------------------------------	----------------------------	------	---

FILM 2. Papirbilder – sv/hv. Negativ nr. 3770. Kun negativer.

NR.	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
0	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	R. Borvik graver prøverute 1	Oversikt	SSV
1	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
2	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
3	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø
4	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø
5	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
6	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
7	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
8	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
9	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
10	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
11	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1	Profil	V
12	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1	Profil	V

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

VEDLEGG: F
Nye Skjerka
A-nr. 2001/229

Skaiti, 19/10-01.

Til Snorre Haukalid.

Analyse av kullprøver fra Nye Skjerka, Åseral kommune, Vest-Agder, Tiltakskode 763009.

1. Solbu, Tuft 3, N-vegg i prøvestikk nr. 2.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 7 Pinus (furu), 2 Prunus/Sorbus (hegg/rogn) og 31 Betula (bjerk).

2. Solbu, Ø-vegg i prøvestikk nr. 1.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 1 Pinus (furu) og 39 Betula (bjerk).

3. Solbu, Kullag 2 i profil for uttak av pollenprøver.

Prøven bestod av jord med kullstøv. Så litt Pinus (furu).

4. Solbu, Kullag 1 i profil for uttak av pollenprøver.

Prøven bestod av jord med kullstøv.

6. V-holme Svartevatn, Ildsted nr. 1, kvadr. A-E-D. Overflate.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

8. V-holme Svartevatn, Ildsted nr. 1, kvadr. A-E-D. 15 cm u. overf.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

9. Åstøllåna, Profil 2, ca. 30 cm u. overf.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 26 Pinus (furu) og 14 Betula (bjerk).

10. Åstøllåna, Prøverute 1, SØ-del, ca. 10 cm u. overf.

Det ble bestemt 25 biter. Av disse var 22 Pinus (furu) og 3 Betula (bjerk).

13. RS 12, Ildsted 1, V-del, ca. 3 cm u. overf.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

15. RS 12, Prøverute 1, Kullprøve 1, Øverste 10 cm.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 27 Pinus (furu) og 3 Betula (bjerk).

16. Hagedalsvatne, F1, Prøverute 1, kullprøve 1, ca. 30 cm i "tuft".

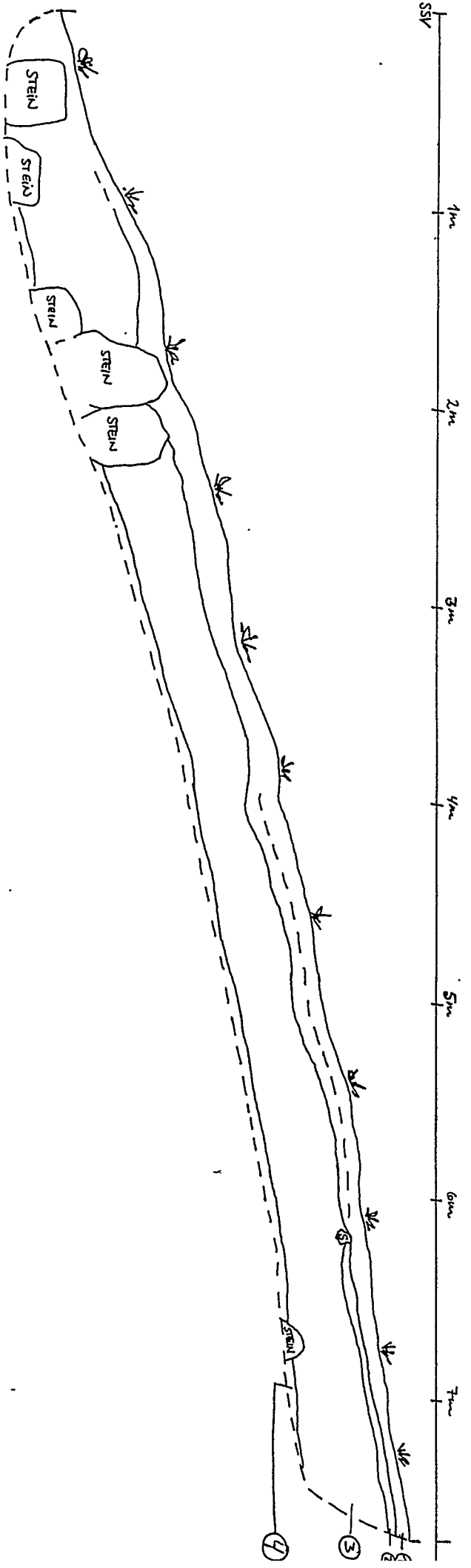
Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 25 Pinus (furu) og 5 Prunus/Sorbus (hegg/rogn).

Helge Irgens Høeg.

NYE SKJERVA, ÅSEGALE KØY, VEST-ÅGDER
 SOLBU, stiftsørridge. 7020 fhm (rapport 1992)

PROFIL AV SIAKT 1, MOT VNV. (se oversiktskisse)

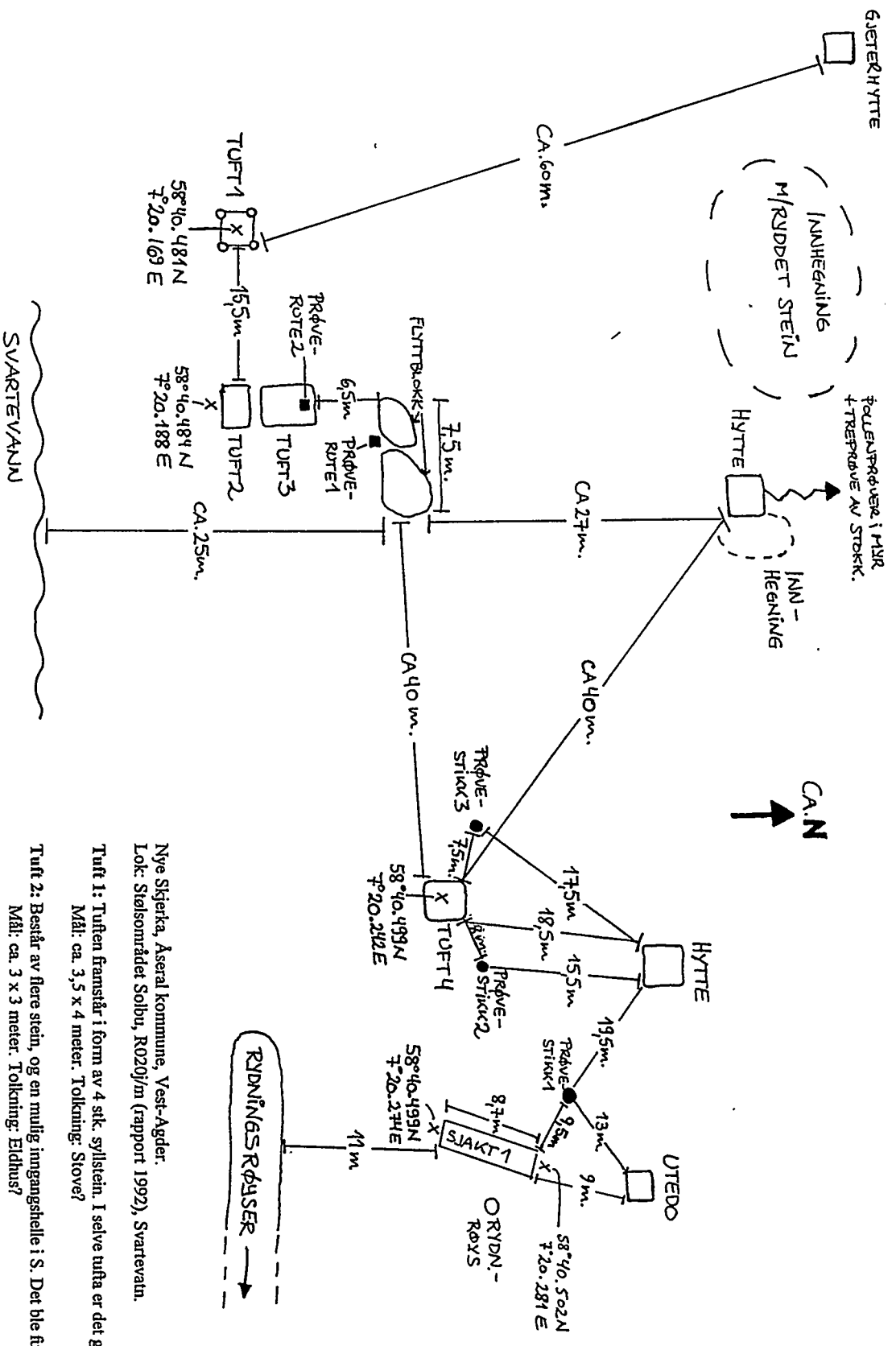
MÅLEST. 1:20, 21/8-91 OCL MS - Jernvirket fra A3 til A4

LABBESKIVELSE:

- ① HORNSTRØIK SVARTJØRNS
- ② LYSEKATT UTVASKINGSLAG
- ③ MINERALAMRIKET BRUNJØRNS
- ④ STERIL, GRUSHOLDIG

INGEN KULLPRØVER
 ELLER POLLENPRØVER

Nye Stjerka, Åseral kommune, Vest-Agder.
 Lok: Stølsområdet Solbu, R020j/m (rapport 1992), Svartevahn.

Tuft 1: Tuften fansstår i form av 4 stk. slylstein. I selve tufta er det grus og mindre stein.
 Mål: ca. 3,5 x 4 meter. Tolkning: Stove?

Tuft 2: Består av flere stein, og en mulig inngangshelle i S. Det ble funnet slagg i overflaten.
 Mål: ca. 3 x 3 meter. Tolkning: Eldhus?

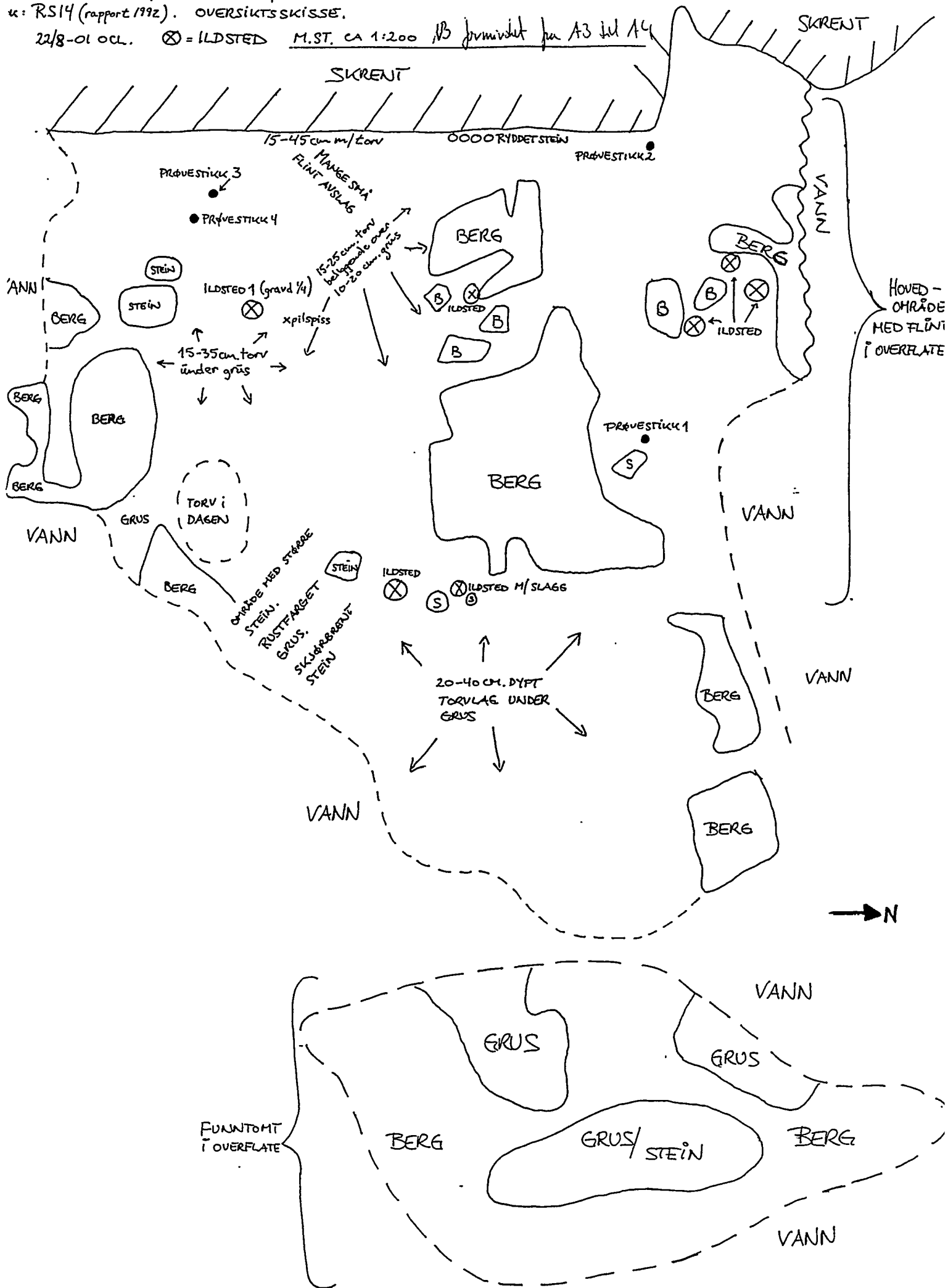
Tuft 3: I N enden av tufta er det en steinring etter et bål, trolig fra nyere tid. I SØ er det en steinrekke. Tufta er bevokst med gress.
 Mål: ca. 3,5 x 6 meter. Tolkning: Løse?

Tuftene 2 og 3 er muligens sammenhengende.

Tuft 4: Tufta er gravd inn i gressvallen som heller ned mot vannet. Den er gressbevokst, og det er store stein i N, Ø og V vegg.
 Mål: 3 x 3,5 meter.

NYE SKJERKA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER
u: RS14 (rapport 1992). OVERSIKTTSSKISSE.

22/8-01 ocl. ⊗ = ILDSTED M.ST. CA 1:200 NB forminsket fra A3 til A4

NYE SKJERKA, ÅSTØLVATNET,
ÅSERAL KOM, VEST-ÅGDER

0m 2m 4m 6m 8m

LOK: VESTRE ÅSTØL/ÅSTØLANE
(ROOS 1/4 - rapport 1992)

OVERSIKTSKISSE.

M. ST. CA 1:200 27/8-01 OCL.

AB: Forminnslet for A3 til A4

1) JORDVOLL (OVNF.) CA 5x5 M.

2) TUFT - CA 3,5 x 4,5 M.
M/SYLLSTEINSREKKER.

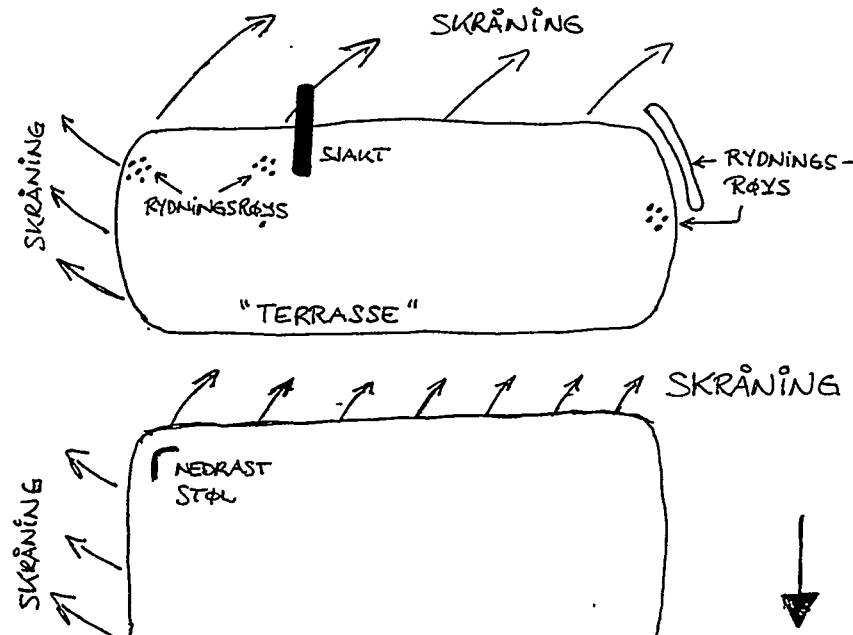
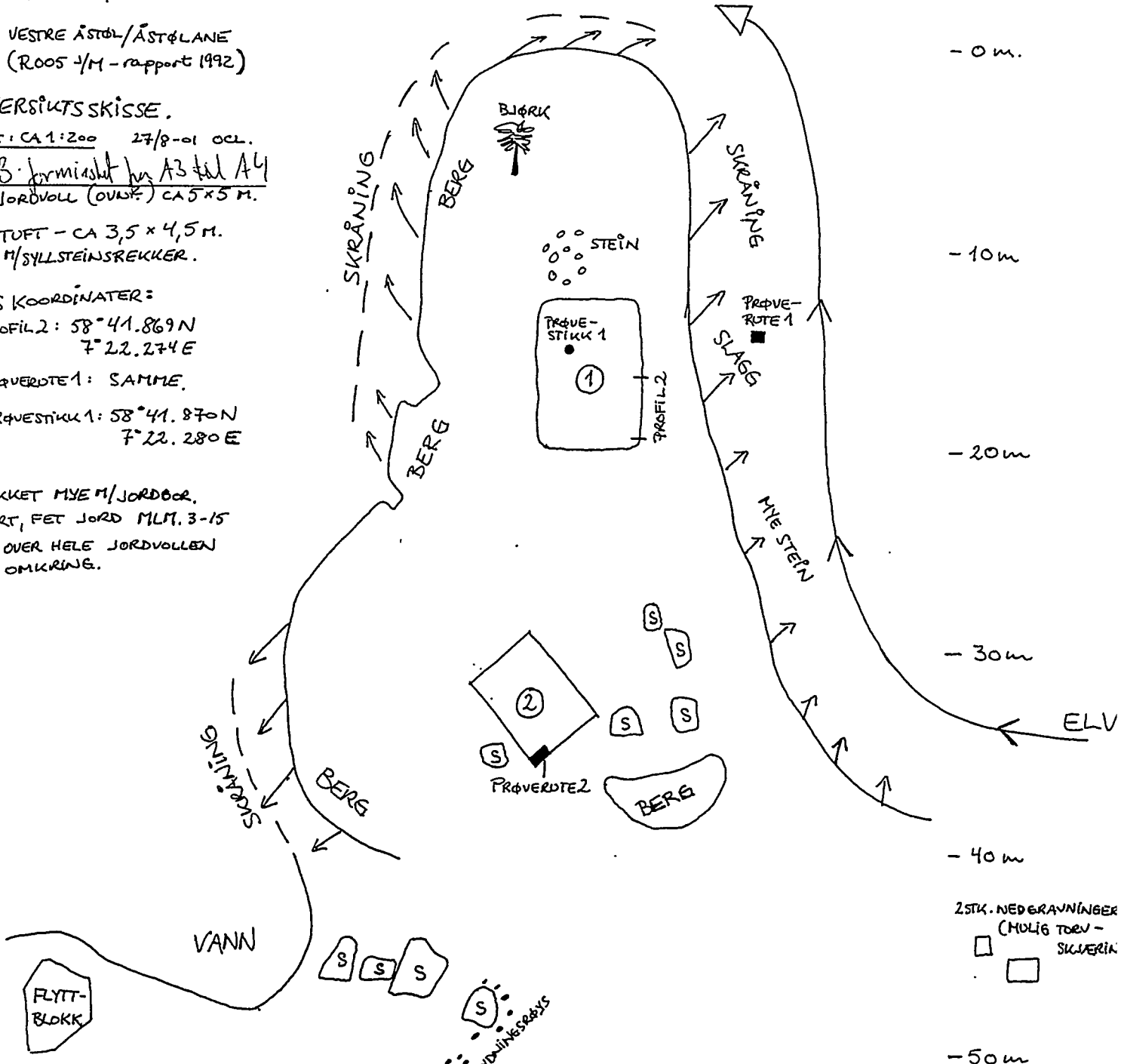
GPS KOORDINATER:

- PROFIL 2: 58°41.869 N
7°22.274 E

- PRØVEROTE 1: SAMME.

- PRØVESTIKK 1: 58°41.870 N
7°22.280 E

STUKKET MYE M/JORDBØR.
SVART, FET JORD MLT. 3-15
CM OVER HELE JORDVOLLEN
OG OMKRING.

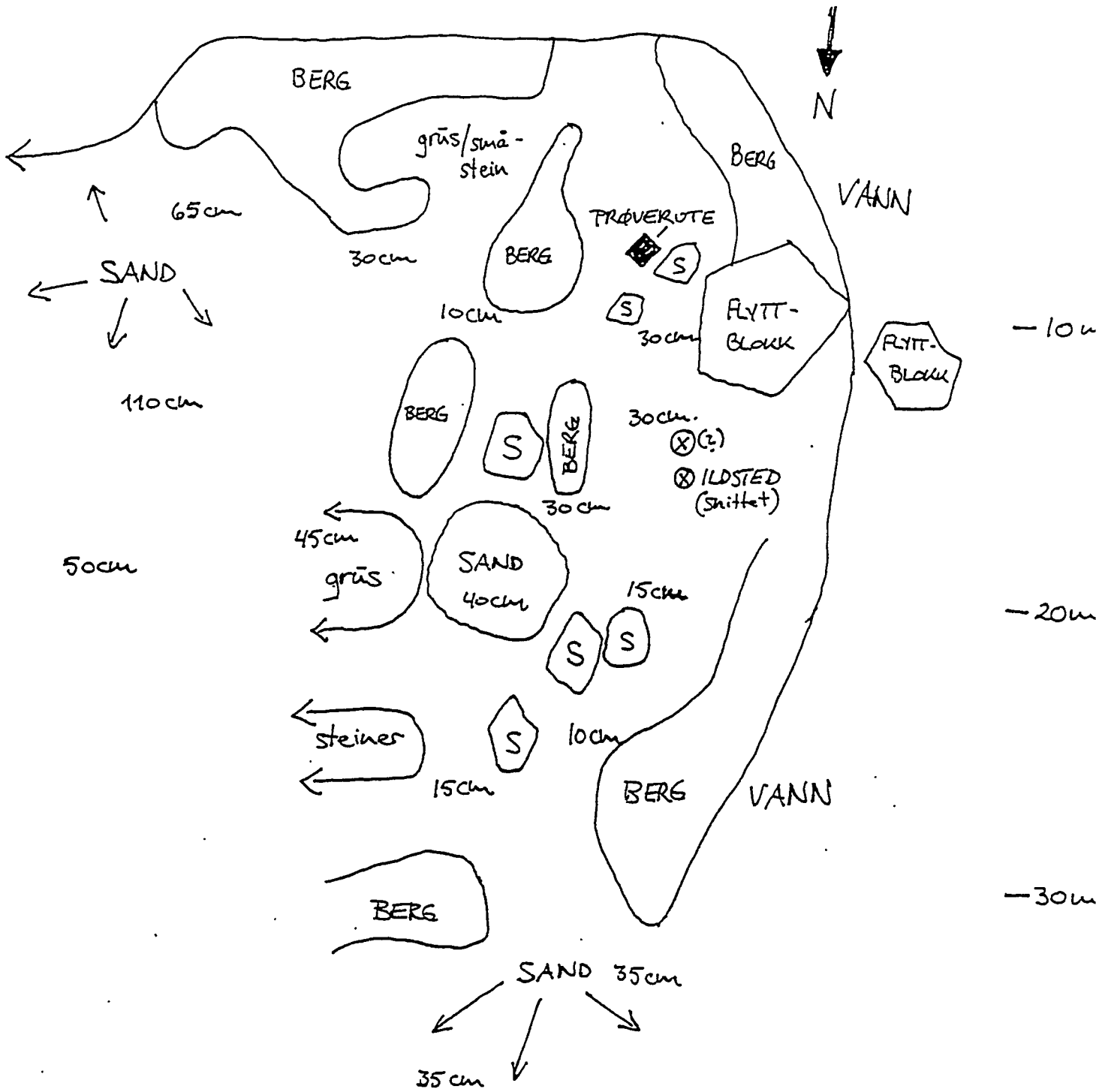

2STK. NEDERAVNINGER
(MULIG TØEV-
SKJERING)

Prøvestikk 1.
Lag 1 (øverst): Ca. 3 cm. torv.
Lag 2: 10-16 cm. svart, fet jord.
Lag 3: 3-6 cm. lyst, sandaktig, rød med flekker av gråhvitt.
Lag 4: 3-5 cm. mørkt, sandaktig
Stein og fjell i bunnen. Mange stein under den svarte jorda.

NYE SKJERKA, ÅSERAL KOM, VESI-AGDER
 OVERSIKTSKISSE RS12 (rapport 1992) NÅVATN, ÅSTØLOSEN.
 M.ST. CA 1:200 29/8-01 OCL.

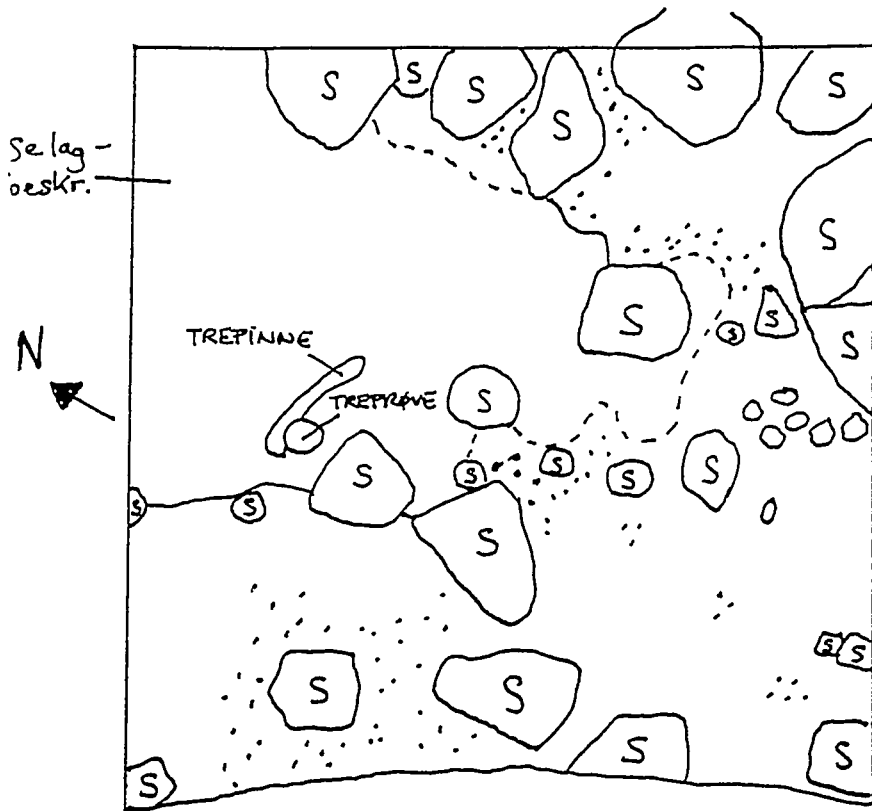
CM.-MÅLENE VISER
 CA. DYBDE NED TIL
 UNDERGRUNNEN.
 MÅLT MED JORDBE

NYE SKJERKA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER.
RS 12 (rapport 1992) PRØVERUTE 1

M.ST. 1:10 29/8-01 R.B.

PLANTEGNING 10 CM UNDER OVERFLATE

Lagbeskrivelse:

Svart, fet, kullholdig jord.
Inneholder kullbiter. (Tatt
kullprøve, nr. 15 - sendt til datering)
Uklar avgrensning mot sør
(stiplet linje).
Funnet godt bevart tre
i laget (Funn-nr. 8)

Ved befaring i aug. 2001 ble
det funnet 3 flintavslag
i toppen av prøveruten (Funn-nr. 7)

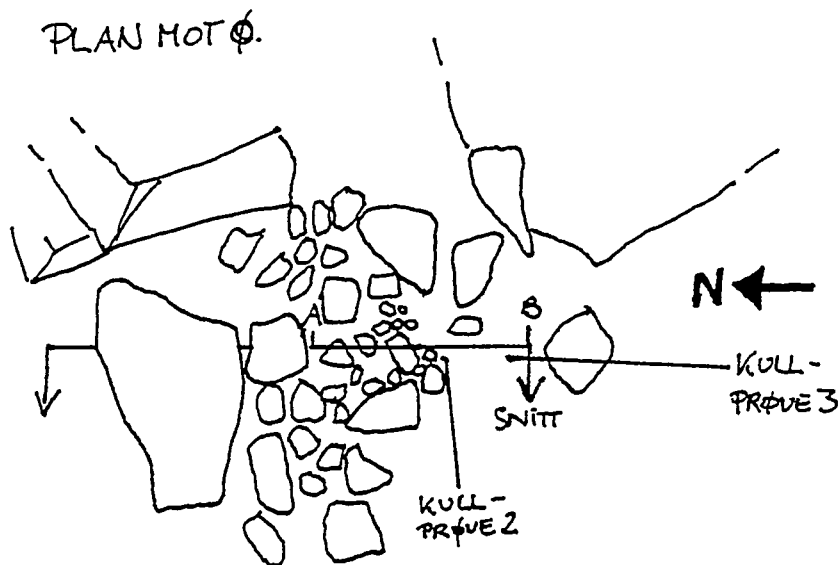
Prøveruten ligger ca. 3m.
Sø for stor flyttblokk, se
oversiktskisse.

Pga. tidsnød ble bare de 2 vestlige kvadrantene gravd ned til 20 cm
under overflaten. Bare foto dokumentert.
Det ovenfor-beskrivne laget opphøres. Påtreffer et brunt lag.

Nye Skjerka, Åseral Kommune, Vest-Agder
Lok: Rs12 (rapport 1992), Nåvatn, Åstølosen
Ildsted 1. Målestokk 1:20. 29/8-01 OCL.

Ildstedet ligger 3 meter N for en stor flyttblokk. Et annet, usikkert ildsted ligger ca. 1 meter S for ildsted 1.

PLAN: Strukturen har ingen klar avgrensning i plan, men umiddelbart N og Ø for ildstedet er det større stein. I plan består strukturen av skjørbrønte stein, fra 4-20 cm. i diameter, og mellom steinene er det mye grus. Det er større kullbiter i toppen, og det ble tatt inn 3 kullprøver. (nr. 12, 13, 14. Nr. 12 og 14 utgår, nr. 13. sendt til datering).

PROFIL: Toppen av profilen består av et ca ½ cm. tykt dekke med grus. Deretter påtreffes en finkornet, svart, fet kullholdig masse med større kullbiter. Kullbitene ligger 2-4 cm. under overflaten. Laget går ned til grunnfjell, med unntak av den N. delen hvor det i bunn er et ca. 2 cm. tykt lag med lysere, brun sand. Det er ingen stein i profilen.

GPS-koordinater:

58°41.122N

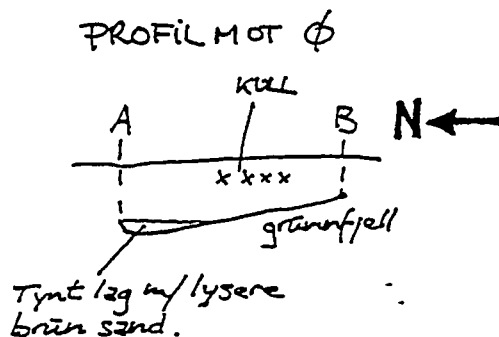
7°22.307E

Kullprøver:

1: Fra overflaten

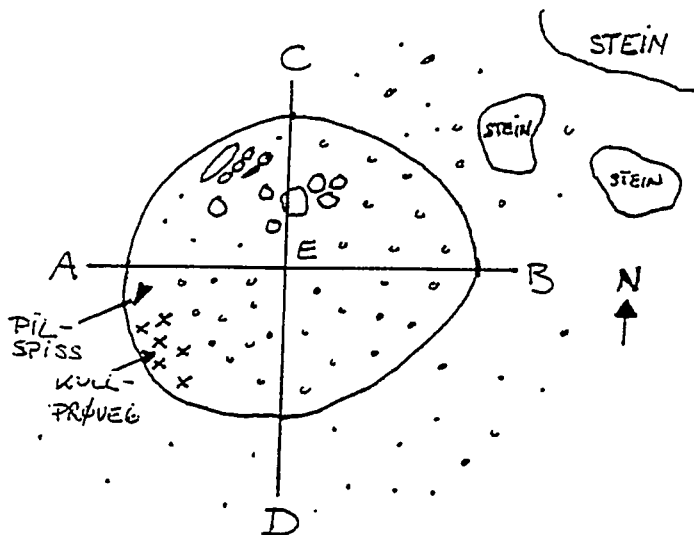
2: 2-3 cm. under overflaten

3: 2-3 cm. under overflaten

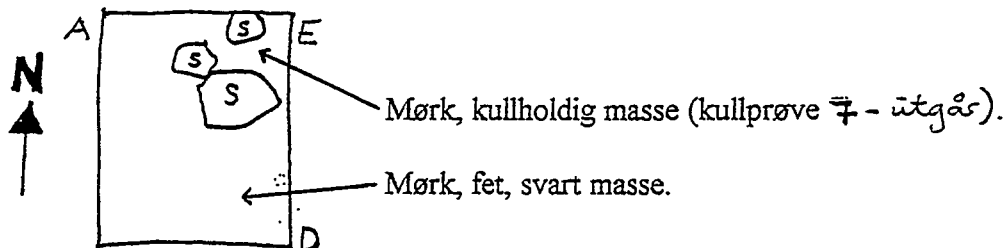
NYE SKJERVA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER
 Lok. RS14 (rapport 1992). Ildsted 1. 23/8-01

Beliggenhet: Ildsted 1 (se oversiktsskisse) ligger 5,7 meter NNØ for 2 større stein på S-siden av "øyas" (ved HRV) Ø-del, og ca. 1 meter Ø for en større stein. Videre ligger strukturen 12,5 meter Ø for bergskrent. GPS-posisjon: 58°40.430N, 7°20.862E MÅLEST. 1:20

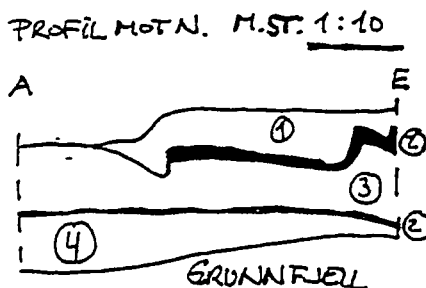
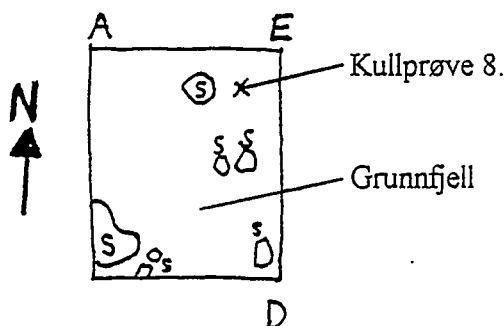
PLAN: Strukturen avtegner seg som en ovalformet forhøyning. Den måler ca. 80 cm. N-S og 90 cm. Ø-V. Undergrunnen omkring består av lys, grå sand og grus i Ø. I V er denne sanden/grusen dekket med mørk/svart, fuktig, kompakt masse. Selve strukturen består av mindre stein og grus, og enkelte større stein, 5-10 cm. i diameter, i N halvdel. Det er noe kull i overflaten i SV-kvadrant. Her ligger også en pilspiss (F-nr.10) i overflaten, og i tillegg er det flere enn 10 flintavslag i overflaten, flest i SØ. Omkring ildstedet ligger det spredte flintavslag. En annen (F-nr.11) pilspiss ble funnet på overflaten, ca 235 cm. NØ for ildstedets sentrum. Kvadrant A-E-D ble gravd mekanisk i 5 cm's lag.

Kvadrant A-E-D, 0-5 cm. dypt, **mekanisk lag 1:** 7 stk. brente flintavslag ble funnet 0-2 cm. under overflaten. Plantegning 5 cm. under overflaten. MÅLEST. 1:20

Kvadrant A-E-D, 5-10 cm dypt, **mekanisk lag 2:** De 3 steinene på plantegningen overnfor stikker 5 cm dypt. Under steinene er det opptil 2 cm. tykt kullag. Massen under kullaget er den samme som omkring ildstedet. Ingen funn.

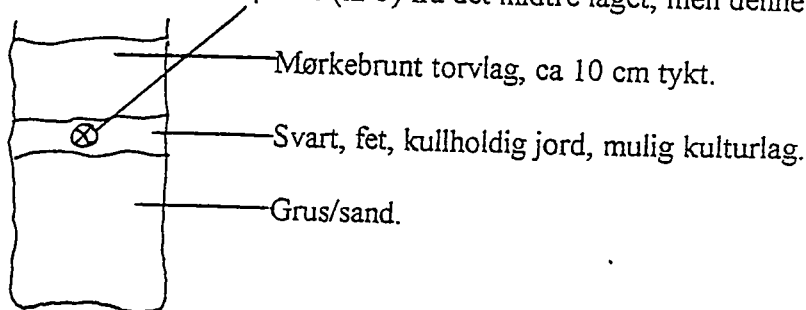
Kvadrant A-E-D, 10-15 cm dypt, **mekanisk lag 3:** Ca. 12 cm. under overflaten dekker et kullag hele kvadranten. Laget er ca. 1 cm. tykt (kullprøve nr.8). Under kullaget var det flere, mindre stein som var helt forvitret, beliggende i et lysere brunt siltlag. Siltlaget var iblandet gruskorn fra de forvitrede steinene. 15-16 cm. under overflaten er det grunnfjell. Kullprøve sendt til date. Plantegning 15 cm. under overflaten. MÅLEST. 1:20

- ① GRUS
- ② KULL
- ③ MØRK, FUKTIG, KOMPAKT MASSE
- ④ LYSEBRUN TIL BRUN SILT/SAND, IBLANDE FORVITRET STEIN

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
Lok: Rs14 (rapport 1992), Svartevatn. 22/8-01 R.B.

Prøvestikk 1: Tatt inn kullprøve (nr 5) fra det midtre laget, men denne utgår. Målestokk 1:10

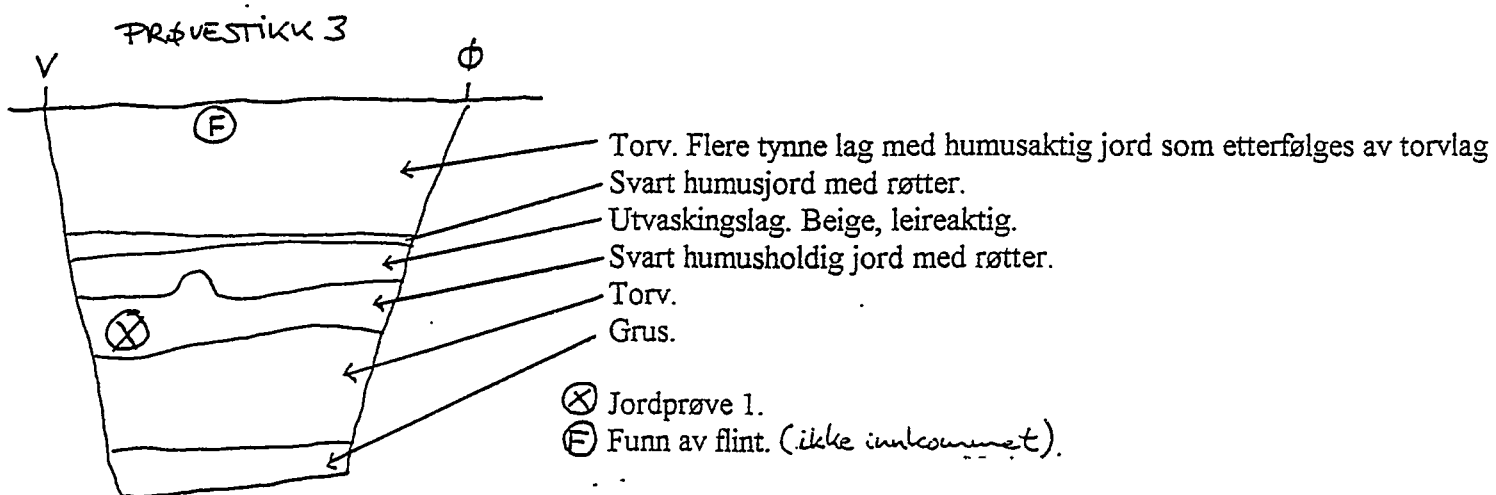

Prøvestikk 2:

Ca. 40 cm dypt. Øverst er et 5 cm. tykt torvlag, derunder påtreffes et 3 cm. tykt lysegrått utvaskingslag. Under utvaskingslaget er et brunt torvlag som går ned til 40 cm.

Prøvestikkene 3 og 4 ligger i en slak helling med berg på begge sider, der vannsig og mulig massebevegelse kan ha påvirket lagdelingen. I området ved prøvestikkene er det gjort flintfunn på overflaten. Dette tyder på at det ikke er flint i den skrinne grusen under torvlaget, og at lokaliteten var bevokst da boplassen var i bruk. Boplassen ligger trolig ikke på en grusrygg (reg.rapp.), men i ett eller flere av torvlagene.

Prøvestikk 3: Målestokk 1:10 PROFIL MOT N 23/8-01 S.H.
Prøvestikket ligger ca. 2 meter S for prøvestikk 2.

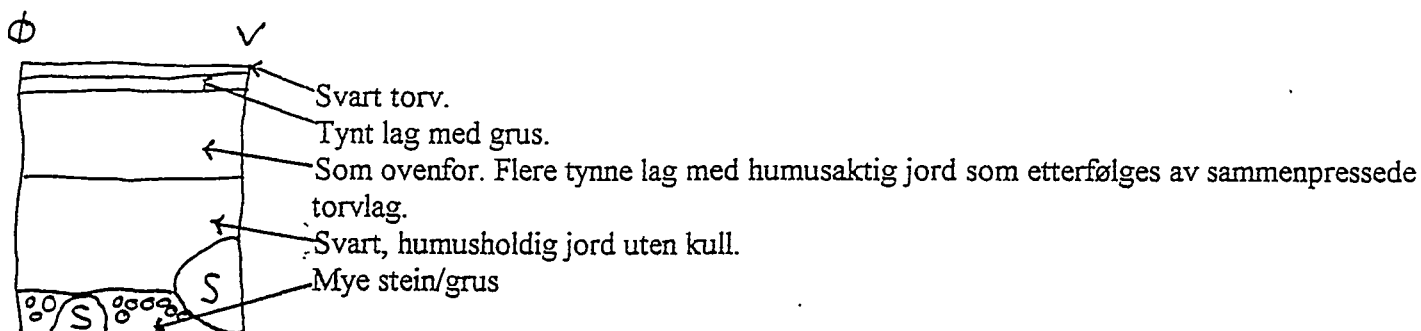
Det svarte humusholdige jordlaget midt i profilen kan være fra en tørr periode hvor myra har blitt bevokst med gress, urter og busker (Jfr. Pollenprøver). Flintfunnene på lokaliteten som helhet ligger trolig over dette laget.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
Lok: Rs14 (rapport 1992), Svartevatn.

23/8-01. S.H.

Prøvestikk 4. Målestokk 1:10 PROFIL MOT N. 23/8-01. S.H.
Prøvestikket ligger ca. 2 meter N for prøvestikk 1.

PRØVESTIKK 4

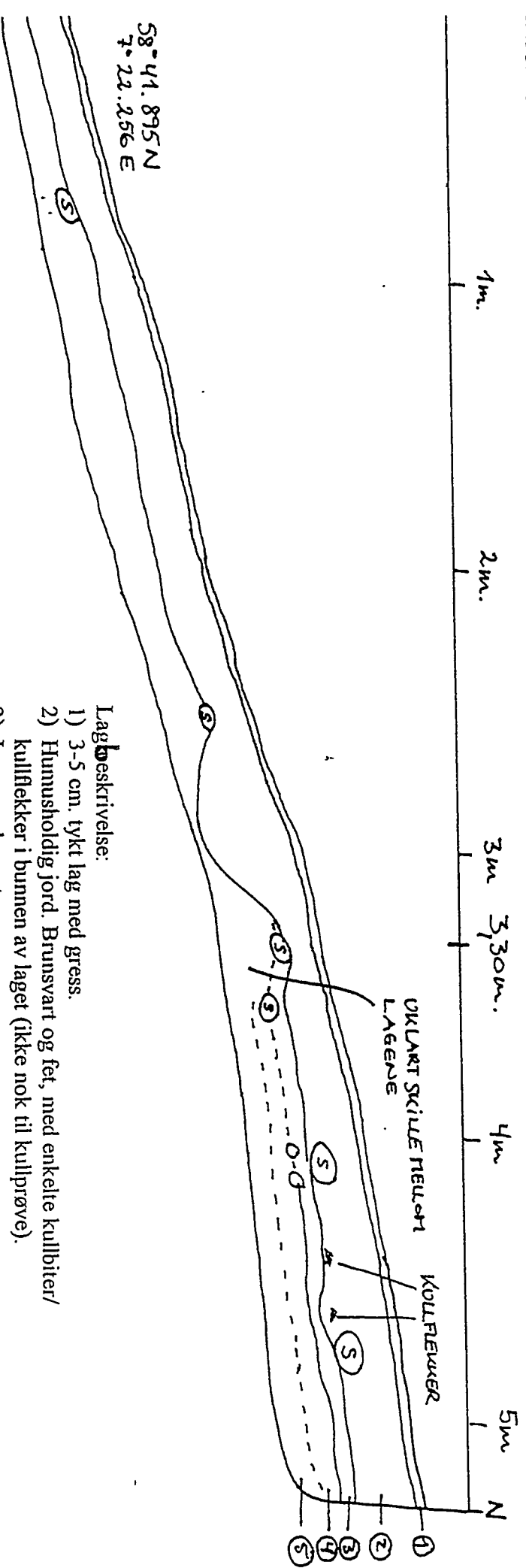

Prøvestikk 5: 23/8-01 R.B.

Ca. 20 cm. dypt. Massen i prøvestikket er mørkebrun/svart med lysere partier lagvis, men det kan ikke påvises klare lagskiller. Ca. 18 cm. under overflaten er det et 1-2 cm. tykt lag med grus beliggende på fjell.

JE SKJERKA, ÅSERAL KOM, VEST-ÅGDER
ØRSIDEN AV ÅSTØLÅNE, VESTRE ÅSTØL (ROOS 1/1 i RAPPORT 1992)

PROFILTEGNING AV SJAKT NORV.
MÅLEST. 1:20 27/8-01 R.B.

Lagbeskrivelse:

- 1) 3-5 cm. tykt lag med gress.
- 2) Humusholdig jord. Brunsvart og fet, med enkelte kullbiter/kullflekker i bunnen av laget (ikke nok til kullprøve).
- 3) Lys, grovkornet masse.
- 4) Brun, noe fet masse. Ikke kullholdig. Ligner lag 2.
- 5) Rød/brun steril.

Beskrivelse/beliggelsen: Sjakten er lagt i retning ca. N-S. Den er ca. 530 cm. lang, ca. 30 cm. bred og 45 cm. på det dypeste. Videre er den markert med en stikke i S-enden. N-enden ligger ca 25 meter S for trevirke (vegg/tak) som er rester etter en løe beliggende på en høyere liggende terrasse. S-enden av sjakten ligger ca 2 meter V for en rydningsrøys, se for øvrig oversiktsskisse.

Ved lengdemeter 3,30 "skjer det noe" med massene, og det er her uklare skiller. Dette kan skyldes at terrenget er brattere/heller mer sør for skillet enn nord for dette. Det er ikke påvist kull S for 3,30 meter, og videre er det mye stein i og under lag 2 sør for 4 meter. Steinene er her knyttneve-store opp til 25 cm. i diameter. Muligens er det snakk om stein som er ryddet fra det mer flate området i N (N for 3,30 meter) og kastet ned skrånningen.

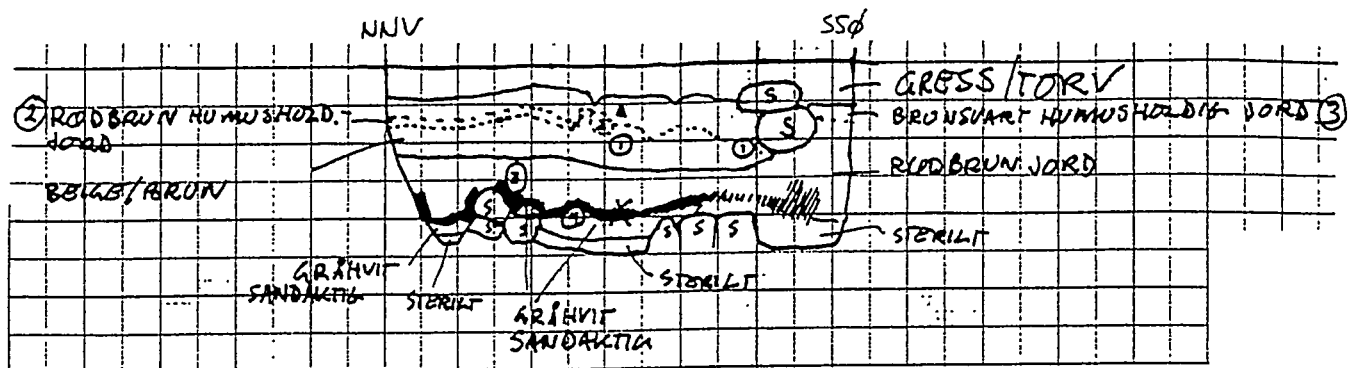
I S ytterkant av "terrassen", beliggende N for og i N-enden av sjakten, ligger det fyddet stein. "Terrassen" har trolig vært benyttet som slåtemark eller lignende.

NYE SKJERVA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER.

VESTRE ÅSTØL/ÅSTØLÅNE RO05 j/m (rapport 1992).

PROFIL 2. 27/8-01 R.B. Målestokk 1:20.

① SLAGG (F-nr. 2)

② RØDBRUN, HUMUSHOLDIG JORD

③ BRUNSVART HUMUSHOLDIG JORD

④ SV. SJØRBRENT STEIN

▲ KULLBIT/KULLFRÆM.

✱ KULL

X KULLPRØVE (nr. 9)

Profilen ligger i utkanten av en jordvoll hvor det kanskje har stått en jernvinne. Mellom profilen og elva er det en skråning med mye slagge.

Det ble også funnet noe slagge i profilen, funn nr. 2 og 3. Funn-nr. 2 ble funnet ca. 20 cm. under overflaten. Funn-nr. 3 ble funnet i kullaget ca. 30 cm. under overflaten (Kullprøve nr. 9, sendt til datering) i tillegg ble det funnet ovnsfiring i profilen, ca. 20 cm. under overflaten (Funn-nr 1). Ovnsfiringen består av magret, varmepåvirket leire, sintret stein og noe slagge.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder

Lok: Vestre Åstøl/Åstøllånæ (R005j/m – rapport 1992)

28/8-01. O.C.L. Målestokk 1:10

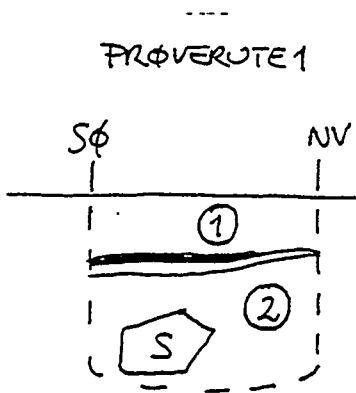
Prøverute 1 (30 x 30 cm.) Prøveruten ligger i en SV-vendt skråning ute på neset, ned mot elven Åstøllånæ, ca. 4,5 meter VSV for profil 2. Det ligger mye slagg på overflaten. omkring prøveruten

Profil mot SV.

Det øverste laget (1) er grått/svart, kullholdig og relativt finkornet. Slagget ligger på toppen av dette laget, og kan ikke påvises dypere ned. Under lag 1, i den SØ delen av profilen, er det en mørkere, ca. 1 cm. tykk linse som er mer kullholdig. Det ble her tatt inn kullprøve (nr 10). Under den mørke linsen kan det anes et tynt, ca 1 cm. tykt, lysebeige/grått lag. Derunder er lag (2) som er rødbrunt, finkornet og noe fetaktig. I dette nederste laget ble det også påtruffet tre små stein med diameter 7-8 cm.

(prøve nr. 18)

Ved befaringen i august i år ble det tatt inn kullprøve (kullbiter) fra overflaten i skråningen. Prøveruten er gjenfylt med 3 stein.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
 Lok: Vestre Åstøl/Åstøllånæ (R005j/m – rapport 1992), Åstølvatnet.

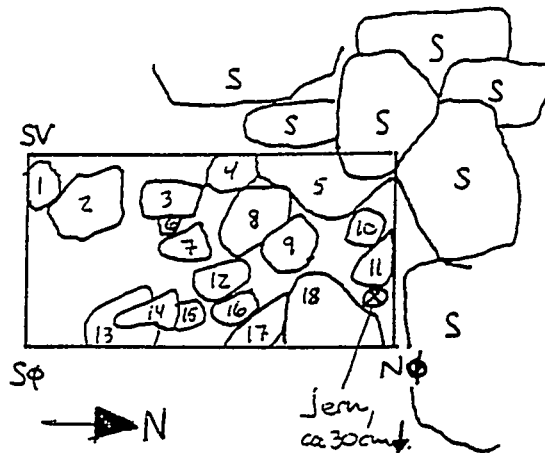
Prøverute 2. 28/8-01 OCL. Målestokk 1:20.

Prøveruten måler 100 x 50 cm. og ligger i det NV hjørnet av tuften beliggende i N delen av neset, se oversiktsskisse.

Ytterveggene i tufta består av større stein som ligger på rekke. Umiddelbart under markoverflaten ble det påtruffet flere stein med diameter 10-30 cm. Mellom disse steinene lå det flere mindre stein med diameter 4-6 cm. Utvaskingslaget er lysegrått og opptil 10 cm tykt, tykkest i SØ-delen. Under utvaskingslaget er et mørkere, noe kullholdig lag. I dette laget, i NØ-delen av ruta, ble det funnet jern. Jernet lå ca. 30 cm. dypt og helt inntil/nesten under steinene som utgjør ytterveggen. Videre ble det tatt inn never som lå under en flat stein (nr. 18) beliggende i den NØ hjørnet av ruta. Neveren lå ca. 15 cm. under overflaten, beliggende i et mørkt, nærmest svart lag som virket fet. *Jern: Funn-nr. 5.
 Never: Funn-nr. 4.*

Plan: På tegningen er det renset mellom steinene ned til ca. 30 cm. under overflaten. Steinene er gitt nummer der de angitte målene viser til hvor mange cm. steinene ligger under overflaten.

1) 5 cm	10) 10 cm
2) 5 cm	11) 13 cm
3) 15 cm	12) 10 cm
4) 12 cm	13) 13 cm
5) 0 cm	14) 5 cm
6) 15 cm	15) 13 cm
7) 15 cm	16) 13 cm
8) 7 cm	17) 10 cm
9) 25 cm	18) 2 cm

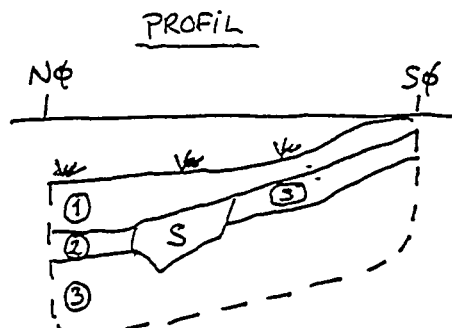

Profil mot Ø:

Øverst er det et ca 2 cm tykt torvlag.

- 1) Derunder ligger lag 1) som er et mørkere, humusholdig lag. Det er fetaktig, finkornet og nærmest svart. Tykkelsen er 6-18 cm, og det er tykkest i N.
- 2) Under lag 1 er det et lysegrått utvaskingslag som er opptil 10 cm tykt.
- 3) Det nederste laget ligner lag 1) i konsistens og farge. Det er fetaktig og nærmest svart.

Det ble påtruffet stein med diameter opptil 15 cm. helt ned til steril undergrunn. På grunn av de mange steinene i ruta var utgravningen tidkrevende, og det var vanskelig til enhver tid å vite hvilket lag man befant seg i. Enkelte små og få kullbiter ble påtruffet i N del av ruta (*kullprøve 11, utgår*) (innsamlet). Kullet lå i ulik høyde, og de utgjør dermed ikke en konsentrert kullprøve. Dersom hele tufta inneholder like mye stein i undergrunnen som tilfellet var i prøveruten, vil den være tidkrevende å grave.

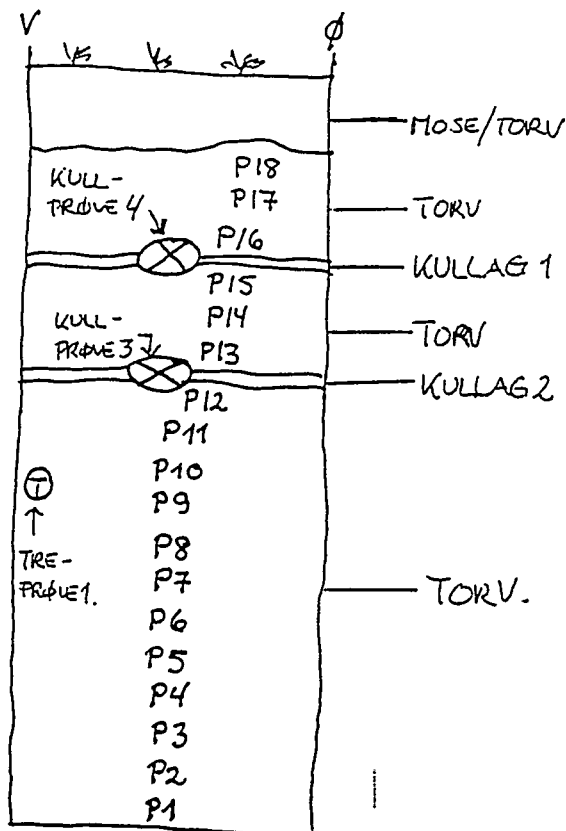
NYE SKJERKA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER.

22/8-01 S.H.

LOK: RO20 i/m (rapport 1992) SOLBU STØLSOMRÅDE

POLLENPRØVER FRA PROFIL I MYR, CA. 65 METER N. FOR MIDTERSTE HYTTE (SE OVERSIKTSKISSE).

PROFIL MOT N. MÅLEST. 1:10

P1 = Pollenprøve 1

P2 = Pollenprøve 2 OSV.

Kullprøve 3: Jord med innhold av
kullstov. Antagelig
vesentlig Pinus.
(H.i. Høeg)

Kullprøve 4: Jord med innhold av
kullstov. Ingen bestemte
biter.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder

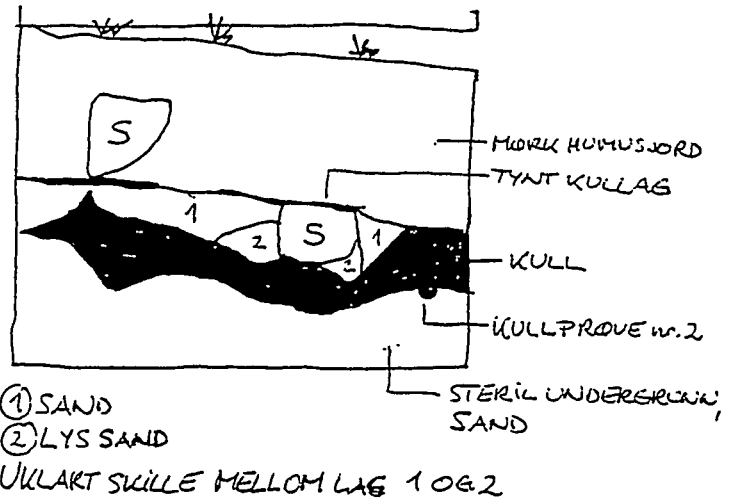
Lok: Stølsområdet Solbu, R020j/m (rapport 1992).

22/8-01 R.B.

Prøvestikk 1. Målestokk 1:10

Kullprøve nr 2 sendt til datering

Prøvestikk 2.

Øverste lag: Mørk humusjord.	Ca. 15 cm. tykt
Utvasket sandlag.	5-20 cm tykt.
Svart og rødspettet masse.	Ca. 20 cm. tykt
Steril undergrunn. Rød sand.	

Prøvestikk 3. Mye stein i prøvestikket.

Øverste lag: Mørk humusholdig jord.	Ca. 15 cm. tykt.
Utvaskningslag.	5-10 cm. tykt.
Mørk sandjord.	Ca. 5 cm. tykt.
Steril undergrunn. Sand og grus.	

Prøverute 1: Beliggende ved stor, jordfast stein, se oversiktsskisse.

Øverste laget består av mørk, humusholdig jord, 5-10 cm. tykt.

Lag 2 er et lys, brunt utvaskingslag, 5-15 cm. tykt.

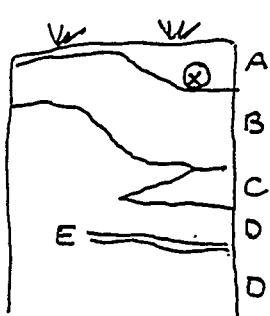
Lag 3 består av mineralholdig, brun grus, 5-15 cm. tykt.

Sterilen består av grus/sand. Prøveruta inneholdt 2 store steiner i tillegg til innslag av svart, oppsmuldret stein.

Prøverute 2: Beliggende ved N-vegg, inne i tuft 3, se oversiktsskisse. Området ligger under HRV, og torven er vasket vekk. Det er likevel innslag av gress og mose flekkvis.

Lagbeskrivelse:

- A) Fet, svart jord med kullfragmenter. Laget utgjør en del av en grop som trolig er rester etter et ildsted. Det ble tatt kullprøve (nr. 2) - sendt til datering.
- B) Lyst utvaskingslag. I overgangen mellom lag A og B har lag B lysebrun farge, muligens varmepåvirket.
- C) Laget har svart farge og er trolig rester etter en forvitret/oppløst stein.
- D) Mineralholdig, brun grus.
- E) Et tynt lag med mineralutfelling, jernholdig myrmalm.

PRØVERUTE 2 MÅLESTOKK 1:20 PROFIL MOT V. 22/8-01 S.H.
⊗ = kullprøve nr. 1.

→ N

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder

Lok: Tuft F1 (rapport 2000), N-siden av Skjerkevatnet. 30/8-01 OCL

Orientering: Opplysningene om tuftens beliggenhet nedenfor avviker noe i forhold til opplysningene i rapporten fra 2000 (Hogganvik). Nye orienteringsopplysninger:

43 meter N for Skjerkevatnet, målt fra liten vik.

Østligste ytterkant av tufta ligger 5 meter VNV for enslig kampestein og

14 meter NNV for 2 kampesteiner.

Tufta er omkranset av dvergbjørk.

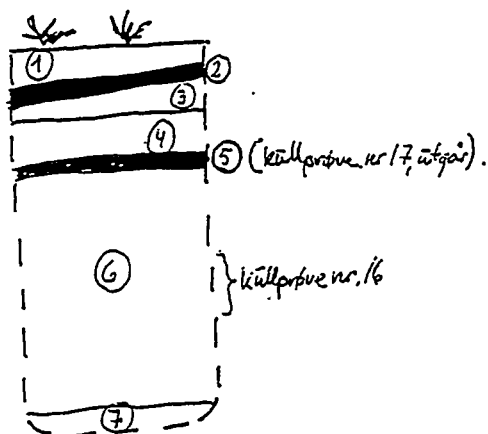
Tufta framstår som usikker. Den N-ligste "veggvollen" består av berg beliggende umiddelbart under torva. Berget er her bevokst med lyng og dvergbjørk. I den S-ligste "veggvollen" ble det påvist stein i SØ. I V-delen av tufta, inn mot bergskråningen er det en forsenkning, nærmest en sti, som svinger N-over mot myra som ligger N for tufta.

Det ble tatt et prøvestikk midt i tufta, hvor det ble tatt ut 2 kullprøver (nr. 16 og 17). *Kullprøve nr 16 til dat*
Kullprøve nr. 17 utgår. Prøvestikket ble markert med stikke, og det har GPS-koord:
58°34.547N og 7°21.072E.

Profil av prøvestikket midt i tufta. Profil mot VNV. Målestokk 1:10

Lagbeskrivelse:

- 1) Torv. 3-5 cm tykt.
- 2) Svart, fet, fuktig, meget finkornet, kullholdig masse. 3 cm. tykt.
- 3) Brun, humusholdig masse. 3 cm. tykt.
- 4) Lysegrått utvaskingslag. Ca. 5 cm. tykt.
- 5) Svart, fet, fuktig, meget finkornet, kullholdig masse. Minner veldig om lag 2, men det er noe mørkere. 2 cm. tykt.
- 6) Mørk, svart/brun masse. Fet og meget finkornet. Tatt inn kullprøve (nr.16) mellom 25 og 35 cm under overflaten.
- 7) Steril. Sand med 2 steiner.

KOPI

UNIVERSITETETS
KULTURHISTORISKE
MUSEER
OLDSAKSAMLINGEN

Frederiks gate 2
0164 Oslo

Gårds/bruksnavn Nye Skjerka - Skjerkavassdraget	
G.nr./b.nr. Diverse	
Kommune Åseral	Fylke Vest-Agder
Sogn	Prestegjeld
Eier/ bruker, adr.	
Gjelder: C 52888 Arkeologisk forundersøkelse - oppdemming av Skjerkavassdraget	
Flyfoto	Kartref. BD 014-5-4, BD 016-5-1 BD 016-5-2, BD 017-5-4
Innber./ rapport/ reg. ved: Ole Christian Lønaas	Dato 30.11.2001

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK FORUNDERSØKELSE

Kommune:	Åseral		
Gardsnavn:	Diverse		
Gardsnummer:	Diverse		
Bruksnummer:	Diverse		
Kartreferanse	M711-kart: 1412 II Åseral, 1412 III Fjotland		
	ØK-kart: BD 014-5-4, BD 016-5-1, BD 016-5-2, BD 017-5-4		
Tiltakshaver:	VAE Energi A/S		
Navn på sak:	Nye Skjerka		
Referansenummer:	99/10936		
Aksesjonsnummer:	2001/229		
Cnr	52888		
Registrering utført:	20-31 aug. 2001	Ved:	Rune Borvik, Snorre Haukalid og Ole Christian Lønaas
Rapport utført:	Okt./nov. 2001	Ved	Ole Christian Lønaas

INNHOLDSFORTEGNELSE:

1. Bakgrunn for undersøkelsen.....	2
2. Områdebeskrivelse.....	2
3. Tidligere funn.....	3
4. Deltagere og tidsrom.....	3
5. Undersøkelsen.....	3
• Stølsområdet Solbu.....	3
• Steinalderlokalitet F-21.....	4
• Steinalderlokalitet Rs14j/m.....	5
• Østsiden av Svartevatn.....	6
• Steinalderlokalitet Rs12j/m.....	6
• R005j/m.....	6
• Tuft F-1.....	7
• Grav F-2.....	8
• Ligger (nyregistrert).....	8
6. Konklusjon.....	8
7. Vedlegg.....	11
A. Funnliste.....	11
B. Kullrøveliste.....	13
C. Liste over jordprøve og treprøve.....	14
D. Fotoliste.....	15
E. Tegninger med beskrivelse.....	20
F. Treartsbestemmelse av H. Høeg.....	21
G. Kart.....	22
H. C14-dateringer	
I. Rapport over en pollenanalytisk undersøkelse av prøver fra Solbu Stølsområde av H. Høeg	

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Skjerka kraftverk (nå VAE Energi A/S) ble etablert i 1932. Første byggetrinn ved kraftverket ble satt i drift i 1933 og det har senere vært foretatt utvidelser i flere trinn fram til 1958. Det har ikke vært foretatt arkeologiske registreringer i tilknytning til anleggelse og utvidelse av Skjerkavassdraget før 1992. Ved registreringer i 1992 (Kallhovd og Liestøl 1992) og 2000 (Hogganvik 2000) ble det påvist flere kulturminner i tilknytning til vassdraget. VAE Energi A/S ønsker å øke kapasiteten i vassdraget ved å heve nåværende høyeste regulerte vannstand (heretter kalt HRV) til 634,7 m.o.h slik at dagens to magasiner, Skjerkevatn og Nåvatn, utvides til ett magasin. Dette innebærer en heving av HRV med 30 meter for Skjerkevatn-magasinet og 7 meter for Nåvatn-magasinet. Et slikt tiltak vil føre til at nye ca 2500 mål blir oppdemt (se Hogganvik 2000 og litt.henvisn. her).

Hensikten med forundersøkelsen var å kartlegge bevaringstilstanden for kulturminner i reguleringssonen. Et annet formål var å innhente prøver for datering og danne oss et bilde av utbredelsen av tidligere registrerte stølsområder, jernvinneanlegg og steinalderlokalteter. I tillegg skulle det foretas registreringer av lokaliteter beliggende under HRV som ikke er registrert tidligere.

Forut for undersøkelsen var det muntlig forespeilet at vannstanden skulle være betydelig senket, helt ned mot det opprinnelige nivået, slik at flere av kulturminnene som har vært neddemmet ble liggende i dagen. Ved Åstølvatn var vannstanden dessverre bare tappet om lag 3 meter, slik at færre lokaliteter enn ønskelig var tilgjengelige. Det var derfor ikke mulig å registrere ned mot LRV i vassdraget.

2. OMRÅDEBESKRIVELSE

Skjerkavassdraget utgjøres i dag av to magasiner, Skjerkevatn- og Nåvatnmagasinet. Forut for oppdemningen besto de to magasinene av flere, mindre vann som var forbundet med elver. Det nordre magasinet, Nåvatnmagasinet, er orientert cirka nord - sør. Fra nord og videre sørover består det av følgende sammenslåtte vann: Åstølvatnet, Svartevatn, Sandvatn og Nåvatn. HRV er her 628 m.o.h, mens laveste regulerte vannstand (heretter kalt LRV) er 591,5 m.o.h. Det søndre magasinet, Skjerkevatn, er orientert cirka øst-vest. Fra vest og videre østover består det av de sammenslåtte vannene Hagedalsvatn, Øvre Skjerkevatn og Ytre Skjerkevatn. HRV er her 605 m.o.h, mens LRV ligger på 591 m.o.h.

Naturen i området består i hovedtrekk av snaue, bratte fjellsider eller slake fjellsider med tynt jordsmonn. Generelt sett er det en næringsfattig hei- og fjellvegetasjon som preger naturen. Store områder består av myr og myrsig, mens det enkelte steder er en mer næringsrik vegetasjon. Det eksisterer ikke lenger stølsdrift i området, men enkelte støler er bevart og brukes i dag som hytter. I tillegg benyttes området fremdeles til sommerbeite for sau. For nærmere beskrivelse av naturgeografien, se Kallhovd og Liestøl (1992) og Hogganvik (2000).

Adkomsten til de aktuelle lokalitetene er begrenset og fordrer bruk av båt. Fra Breland, beliggende mellom Kyrkjebygd og Ljosland fjellstove, går en anleggsvei på vestsiden av Brelandsvatnet. Veien følger Bydalen, og den ender ved demningen ved Øvre Øygard som ligger i nordenden av Åstølvatnet. Demningen utgjør den nordlige enden av Skjerkavassdraget, hvorfra man må benytte båt for å komme til lokalitetene F-21, R005j/m, R020j/m (Solbu), Rs12 og Rs14.

Når det gjelder tuftene beliggende ved Skjerkevatn, er det naturlige utgangspunktet demningen beliggende ved den østlige enden av Skjerkevatn. For å komme til demningen benyttes en anleggsvei som går fra Skjerka kraftstasjon. Tuften F-1 ligger i gangavstand fra demningen, mens tuftene lenger vest lettest nåes med båt.

3. TIDLIGERE FUNN

Ifølge Kallhovd og Liestøl (1992) har det ikke vært foretatt arkeologiske undersøkelser i området forut for registreringen i 1992. Ved registreringen i 1992 ble det påvist 34 steinalderboplasser, der 13 stk. ligger ved Langevatn, 13 stk. er lokalisert ved Nåvatn mens 8 stk. ligger ved Svartevatn. Videre ble det funnet 5 hellere, men flere er kjent i området uten at disse ble befart. I tillegg ble det registrert 6 funnsteder for slagg og 5, muligens 6 jernvinneanlegg. Det ble også registrert 7 hustuffer og 4 stølsområder bestående av henholdsvis seks, fire, tre og minst tre hustuffer. Videre ble det påvist en rekke ildsteder og flere funnsteder for bryner. For flere av hustuftene/stølsområdene gjelder at datering er uvisst, men at enkelte kan være fra jernalder/middelalder.

Erfaringsmessig er det ofte mange kulturminner som ikke blir påvist ved slike førstegangsregistreringer, og i 2000 ble det foretatt en ytterligere registrering i området. Undersøkelsen ble da konsentrert om kulturminner fra jernalder og middelalder, og det ble påvist ytterligere 20 kulturminner (Hogganvik 2000:12). Store områder av Skjerkavassdraget er ikke registrert ned mot LRV, og det er antydning at det innenfor det gamle og nye reguleringsområdet kan befinne seg mellom 100 og 200 steinalderboplasser (Kallhovd og Liestøl 1992:20).

4. DELTAGERE OG TIDSROM

En første befaring ble foretatt 8-10 august ved Karl Kallhovd, Jan Henning Larsen og Ole Christian Lønnaas for å fastslå hvilke områder og lokaliteter forundersøkelsen skulle konsentreres om. Selve forundersøkelsen ble foretatt 20-31 august av Rune Borvik (2 uker), Snorre Haukalid (1 uke) og Ole Christian Lønnaas (2 uker).

5. UNDERSØKELSEN

De ulike lokalitetene som ble undersøkt vil nedenfor følge navnsettingen som ble gitt under registreringene i 1992 og 2000.

Stølsområdet Solbu (R018j/m og R020j/m i rapport v/Kallhovd og Liestøl 1992). ØK-kart: BD 016-5-1 og BD 016-5-2.

Stølsområdet består i dag av 3 hytter beliggende på N-siden av Svartevatn. Ved registreringen i 1992 ble det påvist minst 4 hustuffer, minimum 15 rydningsrøyser, et jernvinneanlegg i tillegg til flere flintavslag, spredt slagg og brynestein.

De samme elementene ble påvist også ved årets forundersøkelse, og en arbeidsskisse ble laget over området. I Ø-delen av stølsområdet (se skisse) ble det gravd en sjakt for å påvise eventuelle kulturlag. Den 8,7 meter lange sjakten ligger i en slåtteeng

som heller ned mot Svartevatn. Slåtteenga er ryddet for stein, og det ligger flere rydningsrøyser i kanten av enga. Det var ikke mulig å fastslå om noen av lagene i sjakten var kulturlag. Det var ikke mulig å ta ut kullprøver for datering, og det ble heller ikke tatt ut pollenprøver. I S-enden av sjakten lå det større stein, se profiltegning. Med jordbor ble det her påvist flere stein 2-3 meter på begge sider av sjakten, men det er uvisst hva steinene er spor etter. I området hvor sjakten ligger, det vil si den østlige delen av Solbu, er det først og fremst rydningsrøysene som blir de synlige sporene etter tidligere aktivitet og bruk av området.

Lenger V ble det påvist en tuft (tuft 4, se oversiktsskisse) på 3 x 3,5 meter som er gravd inn i bakken. Tufta ligger i en gressbevokst bakke som heller ned mot Svartevatn. V, N og Ø vegg består av større stein, mens inngangen trolig har vært i sørønden. Datering av tufta er usikker.

I området omkring sjakten og tuft 4 ble det tatt 3 prøvestikk (nr. 1, 2 og 3, se egen beskrivelse i vedlegg). Prøvestikk 1 inneholdt to kullag. Det ble tatt en kullprøve (nr 2) fra det nederste kullaget (ca. 30 cm. under overflaten) som trolig representerer en bruksfase.

I V-delen av stølsområdet ble det påvist ytterligere 3 tufter beliggende mellom 2 store flyttblokker og Svartevatn (R018j/m i rapport 1992:30). Inntil de to store flyttblokkene ble det gravd en prøverute (nr.1, se oversiktsskisse), men det ble ikke påvist kull til datering. Prøverute 2 (se oversiktsskisse) ligger ved N-veggen i tuft 3. Det øverste laget i prøveruten besto her av svart, fet jord med kullfragmenter. Laget utgjør en del av en grop som trolig er et ildsted, og det ble tatt en kullprøve (nr. 1) ca. 10 cm. under overflaten. Ved registreringen i 1992 ble det ut fra funn av slag antydning at tufta muligens kan være en blestertuft.

I en myr beliggende ca. 65 meter nord for den midterste hytta ble det tatt ut 18 pollenprøver i en dybde ned til 1 meter under overflaten, og i tillegg ble det tatt to kullprøver (nr. 3 og 4). Det ble også tatt inn en treprøve (prøve nr.1) av en stokk ca 50 cm under overflaten. Prøvematerialet er sendt til Helge I. Høeg for nærmere analyser, og resultatene herfra vil gi en vegetasjonshistorisk oversikt over stølsområdet.

Et annet forhold som bør nevnes er at det var ryddet for stein innenfor en større innhegning beliggende mellom "gjeterhytta" og den midterste hytta. Generelt er det ryddet stein flere steder innenfor stølsområdet, men det er uvisst når rydningen har skjedd. Det ble ikke gjort funn i tuftene som kan anslå datering av disse, og bruken av stølsområdet må tidsmessig baseres på C14-dateringer.

På stølsområdet er det også registrert en steinalderlokalitet ut fra funn av flint omkring tuft 1 og på sandmoen S for stølsområdet.

Like S for Solbu, på S-siden av Svartevatn, ble det registrert en tuft beliggende på V-siden av en flyttblokk, V for en enslig, liten hytte (trolig identisk med R021j/m i rapport 1992:32-33). Like N for flyttblokken ble det observert et mulig ildsted, med skjørbrent stein og noe kull i overflaten.

Steinalderlokalitet F-21 (Rapport v/Hogganvik 2000). ØK-kart: BD 016-5-2. Beliggende på N-siden av Svartevatn, Ø for stølsområdet Solbu.

Ved forundersøkelsen framsto lokaliteten som en liten tange som stakk ut i Svartevatn. Det er berg i dagen, og tilsynelatende mye løsmasser beliggende mellom bergene og større stein. Lokaliteten ligger under HRV, den ligger relativt utsatt til ved sterk vannføring, og det øverste, humusrike torvdekket er borte. Når man sammenligner områder beliggende over og under HRV, virker det som om den mest humusholdige, øverste torven flyter bort når vannstanden heves, mens den mer kompakte, svarte torven blir liggende igjen.

Det ligger et opptil 40 cm. tykt lag (varierende tykkelse) med svart torv over et tynt lag med grus som har skallet av berget omkring, og det er lite løsmasser (morene eller vanntransportert grus). Det ble påvist en konsentrasjon av relativt mye flint på en ca. 7 m² stor flate.

Flaten med flintkonsentrasjonen er fri for stein, mens det på sidene er berg og større stein. Det ble tatt et prøvestikk på flaten, hvor det på overflaten ble funnet en flekke med skrå enderetusj og to avslag (se funnliste, funn nr. 6). Øverst i prøvesticket er det 13-14 cm. med svart torv (den humusrike torven er vasket bort). Deretter kommer et ca. 30 cm. dypt lag med (vann-?)sortert sand. Det øverste laget består her av fin, gul sand, deretter kommer noe grovere sand, mens den groveste sanden i bunn er gulbrun.

Ut fra flintfunnene synes aktiviteten å ha foregått der bakken er vegetasjonskledd, og den undersøkte boplassen har ikke ligget helt nede ved strandsonen.

Steinalderlokalitet Rs14j/m (Rapport ved Kallhovd/Liestøl 1992). ØK-kart: BD 016-5-2.

Ved forundersøkelsen lå lokaliteten på en liten øy i Svartevatn Ø for Solbu, men ved lavvann er "øya" landfast i S. Det ble observert flere hundre flintavslag på overflaten av lokaliteten, og i tillegg ble det påvist flere ildsteder. Når det gjelder ildstedene, var det i flere tilfeller vanskelig å fastslå sikkert om det virkelig er snakk om ildsteder, da kullet enkelte steder er helt vasket ut. Det var også i enkelte tilfeller vanskelig å påvise om steinene er skjorbrente eller forvitrede. Det ble registrert 7 relativt sikre ildsteder (se skisse), men ved nærmere undersøkelser vil antallet trolig øke. Et av ildstedene inneholdt slagg.

Hovedområdet for flint befinner seg på den Ø halvdelen av det som ved forundersøkelsen framsto som en øy. Nærmere beskrevet ligger lokaliteten Ø for en gressbevokst slette, på nedsiden av en mindre skrent, der hovedmengden med flint er konsentrert på flaten inntil og Ø for skrenten. Det ble her observert mye flint i overflaten, innenfor en utstrekning på ca 15 (N-S) x 20 (Ø-V) meter. Det ble ikke påvist flint i de slake skråningene ned mot vannet i N og S.

Det ble tatt 4 prøvestikk i de slake skråningene ned mot vannet (for nærmere beskrivelse, se vedlegg). Det ble også stukket med jordbor over større deler av lokaliteten (se oversiktsskisse). På lokaliteten som helhet er det flere steder berg i dagen, med et tynt lag med grus beliggende mellom bergrabbene. Under dette tynne gruslaget ble det påtruffet et mørkt, fuktig, sammenpresset, svart torvlag med en tykkelse på 10-45 cm. Under dette torvlaget lå det flere steder et 10-20 cm tykt gruslag. Det ble ikke påvist flint i torvmassen, og et generelt inntrykk ut fra prøvestikkene er at flinten befinner seg på overflaten. Ved en eventuell utgravning er det dermed trolig liten grunn til å grave dypere enn 5 cm.

Videre ble det gravd ¼-del av ildsted 1. På overflaten av kvadranten ble det funnet en flatretusjert, bladformet pilspiss fra sen neolitikum/eldre bronsealder. I tillegg ble det funnet 7 stk. brent flint (funn-nr. 10). Kullprøve fra ildstedet (nr 8b) er sendt til datering. Av andre funn ble det tatt inn en triangulær/bladformet pilspiss (funn-nr 11), et knekket skaft til en flintdolk/mulig ildflint (funn-nr 12) og et flintavslag (funn-nr 13).

Et siste prøvestikk (nr. 5) ble tatt på oversiden av og V for den lille skrenten. Det er her en flat, liten gresslette, men det ble ikke gjort noen funn.

Ø-siden av Svartevatn, i viken hvor det går en gangvei ned til Røysland. Terrenget skråner slakt ned mot Sandvatn som ligger i V, og lokaliteten ligger åpent til for bølgeslag.

Det ble tatt et prøvestikk NØ i viken, inntil en markert, loddrett bergvegg. Undergrunnen inntil bergveggen besto av sand, grus og mellomstore stein. Det øverste, humusrike torvlaget er vasket vekk. Det øverste laget i prøvestykket var 10 cm tykt og besto av lys sand, trolig bølgetransportert. Derunder kommer et ca 20 cm tykt, humusholdig lag med mørkebrun sand og mye stein, diameter 10-20 cm. I bunnen er det svært fin, leiraktig sand.

I likhet med lokalitet Rs14, er den øverste, humusrike torven i stor grad vasket vekk også på dette stedet. Den gjenværende torven er overdekket av bølgetransportert sand.

Steinalderlokalitet Rs12j/m (Rapport ved Kallhovd/Liestøl 1992). Lokaliteten ligger ved Åstølosen, Nåvatn. ØK-kart BD 016-5-2.

Ved forundersøkelsen utgjorde lokaliteten et nes med berg i dagen og større stein. Mellom steinene/bergrabbene var det relativt store gruslommer. Det ble stukket med jordbor over større deler av lokaliteten, og den vanligste dybden ned til undergrunnen (fjell) var 20-40 cm (se oversiktsskisse). Flere steder var massen mørk, kompakt, finkornet og fet, tilsvarende massen som ble påvist i prøveruten. Det lå mange små kvartssteiner på overflaten, men ingen syntes å være slått.

Ved registreringen i 1992 ble det funnet 3 flintavslag, 4 brente bein og 2 bryner. Ved befaringen forut for selve forundersøkelsen ble det gjort 4 funn av flint på overflaten (funn-nr 7 og 9), og en prøverute på 1 x 1 meter ble gravd der tre av flintfunnene fra overflaten ble gjort (se vedlegg). To kvadranter ble gravd 10 cm dypt, mens to kvadranter ble gravd ned til 20 cm under overflaten. Det ble ikke påvist ytterligere flint, men det ble funnet 2 godt bevarte trebiter (funn-nr 8) ca 10 cm under overflaten, og fra samme lag ble det tatt inn kullprøve (nr 15a) som er sendt til datering.

Det ble påvist et, muligens to, ildsteder. Det sikre ildstedet ble snittet, og kullprøve (nr 13a) er sendt til datering.

R005j/m (Rapport ved Kallhovd/Liestøl 1992). ØK-kart: BD 017-5-4.

Lokaliteten ligger på V-siden av Åstøvatn, ved Åstølånæ. Her stikker et nes ut i vannet med en elv på V-siden av neset. N for neset stiger terrenget, og i skråningen er det to terrasser. På den N-ligste og høyestliggende terrassen er det tre rester etter en nedrast vegg og tak fra en stol. Restene ligger på SØ-kanten av terrassen som måler ca 22 (N-S) x 20 (Ø-V) meter. I Ø og S ytterkant skråner terrenget ned mot vannet i Ø og neset i S. Den søndre skråningen er ca 14 meter lang, og den flater ut i nok en terrasse. Denne terrassen skråner svakt mot S og måler ca 12 (N-S) x 19 (Ø-V) meter. I ytterkanten ligger det rydningsstein og rydningsrøyser. I S-enden av terrassen skråner terrenget videre ned mot neset. Skråningen er ca 20 meter lang, og i "overgangen" mellom terrassen og skråningen ble det gravd en 5,3 meter lang sjakt (se profiltegning m/beskrivelse). I toppen var det et 3-5 cm tykt lag med gress. Derunder ligger et 10-20 cm tykt, brunsvart, fett, humusholdig jordlag. Under dette laget ble det i N-enden av sjakten påvist et lyst, grovkornet, 5 cm tykt lag. Derunder kommer et 5 cm tykt, brunt humusholdig lag som minner om det nest øverste laget, med unntak av at det ikke er kullholdig. Laget er noe kullholdig. Det var ikke nok kull i profilen til kullprøve, og det foreligger ikke dateringsmateriale fra "stølsdelen".

Nede på selve neset ble det registrert en tuft på ca 3,5 x 4,5 meter. Det ble her gravd en

prøverute (1 x 0,5 m) i N hjørnet (se vedlegg). Prøveruten inneholdt mye stein, og det ble funnet bark og never (funn-nr 4) ca 15 cm under overflaten. 30 cm under overflaten ble det funnet et stykke jern (funn-nr 5) beliggende under en stein ca 30 cm under overflaten. Det var ikke nok kull til datering i prøveruta. Øverst er det et ca 2 cm tykt torvlag. Derunder ligger et mørkere, humusholdig lag (lag 1) som er fetaktig, finkornet og nærmest svart. Tykkelsen er 6-18 cm. Lag 2 er et lysegrått utvaskingslag som er opptil 10 cm tykt. Det nederste laget ligner lag 1 i konsistens og farge, det er fetaktig og nærmest svart.

Ca 10 meter S for tufta er det en lav jordvoll på ca 5 x 5 meter. I vestre ytterkant av jordvollen ble det gravd en profil (se vedlegg). Ca 20 cm under overflaten ble det her funnet en del av en ovnsforing (funn-nr 1) og 3 slagglumper (funn-nr.2). I et kullag ca 30 cm under overflaten ble det også funnet små mengder slag (funn-nr 3), og en kullprøve fra laget er sendt til datering (kullprøve nr 9b). For nærmere lagbeskrivelse, se vedlegg. Det er sannsynlig at forhøyningen er rester etter en ovn til jernutvinning. Dette understøttes av at det ligger mye slag i overflaten av skråningen ned mot elva, på V-siden av forhøyningen. Det ble her gravd en prøverute på 30 x 30 cm (se vedlegg). Det øverste laget er grå/svart, kullholdig og relativt finkornet. Slagget ligger på toppen av dette laget og det ble ikke påvist slag nedover i prøveruten. Under dette laget er det en mørkere, kullholdig, ca 1 cm tykk linse hvorfra det ble tatt en kullprøve (nr 10) ca 10 cm under overflaten. Under den mørke linsen kan det anes et ca 1 cm tykt, lysebeige/grått lag. Derunder ligger et rødbrunt, finkornet og noe fetaktig lag i bunn. Ved befaringen forut for forundersøkelsen ble det tatt inn en kullprøve (nr 18) fra overflaten av skråningen med slag.

Det ble tatt et prøvestikk i jordvollen (se oversiktsskisse), og i tillegg ble det stukket med jordbor på og omkring vollen. Under torven er det et 3-15 cm tykt lag med svart, fet jord. I prøvestikket ble det under den mørke jorda observert et lyst, rødt, sandaktig lag med gråhvite flekker beliggende over et mørkere, sandaktig lag. S for jordvollen ble det observert flere stein som kan være intensjonelt nedlagt (se oversiktsskisse).

Ved en eventuell utgravning på neset bør et større område avdekkes for å få en helhetlig sammenheng mellom steinene, jordvollen slagget i skråningen og tufta, hvilket utgjør et område på minst 15 x 30 meter.

Tuft F-1 (Rapport v/Hogganvik 2000). ØK-kart: BD 014-5-4.

Beliggenhet/orienteringsopplysninger: Tufta befinner seg på N-siden av ytre Skjerkevatn, i den SØ delen av Skjerkevassdraget. Den ligger 43 meter N for en liten vik i ytre Skjerkevatn og S for en myr. Ø ytterkant av tufta ligger 5 meter VNV for enslig kampestein og 14 meter NNV for 2 kampesteiner. GPS-koordinater (prøvestikk midt i): 58°34.547' N; 7°21.072' E.

Tufta er omkranset av dvergbjørk, og den framstår som usikker. Den N-lige veggvollen består av naturlig berg beliggende umiddelbart under torv, og den er bevokst med lyng og dvergbjørk. I den S-lige veggvollen ble det påvist stein i SØ med jordbor. Inn mot bergskråningen i V-delen av tufta er det en forsenkning som nærmest utgjør en sti som svinger N-over mot en myr.

Det ble tatt et prøvestikk midt i tufta (se vedlegg). Prøvestikket er markert med stikke, og det ble tatt inn en kullprøve (nr 16b) ca 30 cm under overflaten som er sendt til datering.

Det ble ikke tid til å registrere tuftene F-3, F-4 og F-5 lenger V i Skjerkevatn, da gjenfinning av og arbeidet med F-1 tok lenger tid enn beregnet.

Grav F-2 (Rapport v/Hogganvik 2000). ØK-kart: BD 014-5-4.

Beliggenhet/orienteringsopplysninger: "Graven" er markert for langt Ø på ØK-kartet i rapporten fra 2000, men den ble gjenfunnet ut fra terrengbeskrivelsen i tillegg til at den var markert med en stikke. Den befinner seg ca 30 meter N for en høyspentledning, midt mellom to master, og Ø for liten bekk. GPS-koordinater: 58°34.181 N, 7°20.821 E (se vedlegg av ØK-kart).

Det er tvilsomt om F-1 virkelig er en grav eller en annen form for kulturminne. Formen markerer seg ikke klart ut fra det omkringliggende terrenget som rapporten opplyser om at den gjør, og den har ikke oval form. I Ø går F-1 i ett med et lite, 3 meter bredt "platå", og strukturen ble ved forundersøkelsen tolket som natur.

LIGGER (Nyregistrert)

I forbindelse med gjenfinning av F-2 ble det registrert en såkalt "ligger". Med betegnelsen ligger menes her et relativt lavt, naturlig formet "krypinn" i fjellet hvor man eksempelvis kan ha søkt ly ved dårlig vær. Liggerens utstrekning er ca 6 meter N-S, dybde ca 1,5 meter, høyde ca 0,9 meter. Det ble ikke påvist spor av kultur. Beskrivelse av beliggenhet :

- I S-enden av en mindre, N-S-gående "dalgang".
- Ca 28 meter N for N-enden av myra som ligger Ø og NØ for Berghommstjøenna.
- 7 meter V for en liten bekk/myrsig som går ut fra denne myra, beliggende i S-enden av "dalgangen".
- H.o.h: ca 645 m. GPS-koordinater: 58°34.136 N, 7°20.789 E. (se vedlegg av ØK-kart).

6. KONKLUSJON

Forundersøkelsen var konsentrert til ulike steinalderboplasser, stølsområder og funn som vitner om jernutvinning beliggende ved ytre Skjerkevattn, Svartevattn, Åstølånæ og Nåvatn.

Steinalderboplasser: På mange av steinalderlokalitetene som i store deler av året ligger under vann var det øverste torvlaget vasket vekk. Det ble ikke funnet flint beliggende under torvlaget på de lokalitetene hvor dette ikke var vasket vekk. På de stedene hvor torvlaget var skylt vekk som følge av gjentatt heving/senking av vannstanden og/eller bølgeslag, ble flint hovedsakelig påvist på overflaten og aldri dypere enn 5 cm under overflaten. Lokalitetene som ble undersøkt har ikke ligget i strandsonen. De har ligget i gressbakken, og det er derfor usikkert hvor helhetlig og godt bevart lokaliteter hvor torven er vasket bort er, da også selve torvlaget kan ha inneholdt artefakter.

Videre synes det som om lokalitetene for en stor del er delvis utvasket. Til tross for dette er det likevel bevart nok kull i blant annet ulike ildsteder til å foreta C14-dateringer. Boplassene er med andre ord ikke fullstendig utvasket som følge av de årlige endringene i vannstanden. I rapporten ved Kallhovd/Liestøl (1992:14) påpekes det at det er geografiske forskjeller når det gjelder lokalitetenes bevaringstilstand. Dette skyldes lokale forskjeller med hensyn til påvirkende faktorer som elveosser, bølgeslag og strømforhold. Lokaliteter beliggende N i Åstølvatnet synes å være best bevart, trolig fordi denne delen av Nåvatnmagasinet er mindre utsatt for bølgeslag enn tilfellet er lenger S som ved Svartevattn. Konklusjonen

når det gjelder steinalderlokalitetene må bli at det gjenværende kildematerialet berøres i negativ forstand ved en kontinuerlig heving/senking av vannstanden og bølgeslag. Det synes derfor viktig å innhente kildemateriale fra disse lokalitetene før en ytterligere oppdemming finner sted.

Gjennom forundersøkelsen og registreringene i 1992 og 2000 har man dannet seg et bilde av bevaringsforholdene og kildepotensialet for boplassene beliggende i sonen ved HRV og noen meter under denne. Hvordan bevaringstilstanden er for de lavereliggende boplassene, er derimot ukjent, og det er usikkert i hvilken grad mekanismene som inntreffer ved en heving og senking av vannstanden virker inn på disse lokalitetene. Ved en eventuell utgravning av steinalderboplassene er det på det rene at det fortsatt er bevart nok kull til datering. Det synes heller ikke nødvendig å grave dypere enn 5 cm på boplasser med tilsvarende beliggenhet som de besøkte. Dette betyr at eventuelle utgravninger av de enkelte boplassene vil være mindre tidkrevende enn antatt forut for forundersøkelsen. Men det er viktig å huske at andre lokaliteter kan være overdekket av grus, eller de kan ha det øverste torvlaget ("flytetorven") inntakt. Dette gjelder lokaliteter beliggende over HRV, og torvlaget må her fjernes.

Stølsområder/tufter: På stølsområdene Solbu (R018j/m og R020j/m) og R005j/m ble det ikke gjort gjenstandsfunn som kan anslå alderen på tuftene og stølsdriften, og her må man foreløpig støtte seg til C14-dateringer. Resultater fra pollenprøvene tatt på Solbu vil gi en vegetasjonshistorisk oversikt som vil kunne vise intensiteten av utnyttelsen av området over tid. Stølsområdet Solbu utgjør et relativt stort område hovedsakelig bevokst med gress (se oversiktsskisse). Det kan her være aktuelt å foreta en flateavdekking med en liten, eksempelvis 8 tonns, gravemaskin for å spare tid og se etter jordgravde stolper. Det vil også være mulig å benytte en liten graver ved lokaliteten R005j/m, både ute på neset og eventuelt på "terrassene" (se oversiktsskisse).

Ved en eventuell utgravning av Solbu bør utgravningen ses i sammenheng med en tuft som ble registrert på S-siden av vannet.

Jernvinne: På neset ved lokalitet R005j/m ble det blant annet registrert slagg (funn nr 2 og 3), i tillegg til en del av ovnsforing (funn nr.1). Lokaliteten ble i 1992 tolket som et sannsynlig jernvinneanlegg, hvilket årets forundersøkelse støtter opp om. En av kullprøvene (nr. 9) ble tatt fra en jordvoll hvor det trolig har stått en ovn. Prøven inneholdt små mengder med slagg, og man vil således få en datering av dette. Ved en eventuell utgravning av lokaliteten anbefales det å avdekke minst 15 x 30 meter av neset, blant annet for å få en sammenheng mellom tuften og forhøyningen med den mulige ovnen.

Ved registreringen i 1992 ble det funnet slagg i N-del av tuft 3 på Solbu (R018j/m) og i en radius av 4 meter rundt tuften. Det er antydning at det kan være snakk om en blestertuft.

Konklusjon: Ved Skjerkavassdraget, som ved andre vassdrag, er det et ønske om at vannmagasinene er mest mulig fulle før vinteren. Vannstanden er lavest om sommeren, og det er bare i en kortere periode de lavereliggende lokalitetene er tilgjengelige. Det er likevel bare i helt spesielle tilfeller vannstanden er nede på opprinnelig nivå.

Steinalderboplasser er gjerne lokalisert i umiddelbar nærhet til vann- og elvebredder. Registreringen i 1992 bekreftet dette mønsteret, da de fleste

steinalderlokalitetene ble funnet i nær tilknytning til de gamle strandlinjene. Ved en ytterligere heving av HRV med 30 meter i Skjerkevatnmagasinet og 7 meter i Nåvatnmagasinet, vil disse boplassene trolig aldri mer bli tilgjengelige, og nye lokaliteter vil settes under vann. Det synes derfor viktig å få dokumentert et utvalg av disse lokalitetene forut for hevingen, spesielt med tanke på at det tidligere aldri er foretatt arkeologiske utgravninger i området.

Det synes videre som om Svartevatn og Åstølvatn peker seg ut som spesielt gode undersøkelsesområder, men de andre områdene ble ikke nærmere undersøkt. Svartevatnområdet utgjør et knutepunkt for en N-S og Ø-V gående ferdsel, og det har et forninnepotensiale ut over det allerede registrerte (Kallhovd/Liestøl 1992:12). Eksempelvis viser Solbu, hvor det er registrert tuffer, jernvinneanlegg og steinalderlokalitet, potensialet for å dokumentere flere perioder og ulik type bruk av landskapet innenfor et avgrenset område. Likeledes må lokaliteten Rs14 sies å være en egnet lokalitet med mye flint. Når det gjelder Åstølvatn, er flesteparten av de 13 registrerte steinalderboplassene fra 1992 godt bevart. Dette skyldes trolig smale sund og øyer som beskytter mot bølgeslag (Kallhovd/Liestøl 1992:14).

Oslø 17/12-01

Olav Alfheim

VEDLEGG

A. FUNNLISTE

F-nr	Sted/lokalitet	Type funn	Mål i mm.	Funnopplysn.	Kommentar
1	Åstølånæ, R005j/m	Ovnsforing (magret leire) med sintret stein og slag	67x40x42	I profil 2, ca 20 cm under overflaten. Sammen med funn-nr. 2.	Profilen ligger i ytterkant av jordvoll. Slagg i profilen og umiddelbar nærhet.
2	Åstølånæ, R005j/m	3 stk slag		I profil 2, ca 20 cm under overflaten. Sammen med funn-nr. 1.	Profilen ligger i ytterkant av jordvoll. Slagg i profilen og umiddelbar nærhet.
3	Åstølånæ, R005j/m	3 stk små slaggbiter		I profil 2, i kullag ca 30 cm under overflaten.	Kullprøve (nr. 9) fra laget med slaggbitene er sendt til datering
4	Åstølånæ, R005j/m	6 stk never- og barkbiter		I prøverute 2, i NV-hjørnet av tuft, ca 15 cm under overflate.	5 stk trolig bjørk, 1 stk trolig furu
5	Åstølånæ, R005j/m	Jern	58x15x7	I prøverute 2, i NV-hjørnet av tuft, ca 30 cm under overflate.	
6	Svartevatn, Lok.21	1) 1 stk flekke av flint med skrå enderetusj 2) flintavslag 3) flintavslag	1) 19 x 48 2) 11 x 17 3) 6 x 17	I prøvestikk 1, på overflaten (toppen av lag 1).	
7	Nåvatn, Åstølosen, Rs12	1) flintavslag 2) flintavslag 3) proksimalfragment av mikroflekk, flint	1) 15 x 18 2) 10 x 21 3) 6 x 11	Funnnet på overflaten av prøverute 1.	Kull fra det øverste laget i prøveruta er sendt til datering (kullprøve nr.15a)
8	Nåvatn, Åstølosen, Rs12	2 stk trebiter	1) 13 x 39 2) 14 x 59	Funnnet i prøverute 1, ca 10 cm under overflate.	Kull fra laget som trevirket er funnet i er sendt til datering (kullprøve nr.15a)
9	Nåvatn, Åstølosen, Rs12	1 stk proksimalfragment av flekke, flint	19 x 30	Løsfunn.	

10	Svartevatn, Rs14	1) 1 stk flatretusjert, bladformet pilspiss av flint med konveks basis 2) 5 stk brente flint-avslag 3) 2 stk brente flint-splinter	1) 20 x 27	I ildsted 1, i SV-kvadrant (A-E-D). Pilspissen ble funnet på overflaten, de resterende 0-2 cm dypt.	Pilspissen kan dateres til senneolitikum/eldre bronsealder. Kullprøve fra ildstedet (nr. 8b) er sendt til datering.
11	Svartevatn, Rs14	1 stk triangulær/bladformet pilspiss av flint med konveks basis	17 x 28	235 cm NØ for ildsted 1.	Pilspissen kan dateres til senneolitikum/eldre bronsealder
12	Svartevatn, Rs14	1 stk knekket skaft til dolk, eventuelt ildflint	16x16x54	Ved ildsted, uvisst hvilket, derfor løsfunn.	Tilnærmet rektangulært tverrsnitt. Dolken er trolig type III.
13	Svartevatn, Rs14	1 stk avslag (flekkelignende)	10 x 29	Inntil berg, 15 meter N for ildsted 1.	

B. KULLPRØVELISTE

Treartsbestemmelsene er foretatt av Helge Irgens Høeg ved UKM-Oldsaksamlingen.

Betula = bjørk, Pinus = furu, Prunus = hegg, Sorbus = rogn.

Følgende kullprøver er sendt til datering: 1a, 2b, 8b, 9b, 13a, 15a, 16b.

NR.	Lokalitet	Beskrivelse	Gram	Treslag	Datering
1 A B C	Solbu, R020j/m (TU ₂ -3362)	Tuft 3, N-vegg i prøverute 2, Øverste laget, ca. 10 cm. under overflaten.	0,6 0,1 0,3	Betula, Prunus/sorbus 395 ± 60 Pinus ---	AD1440-1630
2 A B C	Solbu, R020j/m (T15575)	Ø-vegg i prøvestikk 1, ca 30 cm under overflate.	0,1 7,5 9,8	Pinus Betula (720 ± 50) ---	AD250-405
3	Solbu, R020j/m (T15576)	Kullag 2 i profil for uttak av pollenprøver	7,1	Trolig hoved-saklig Pinus 3125 ± 70	BC150-1305
4	Solbu, R020j/m (T15577)	Kullag 1 i profil for uttak av pollenprøver	7,6	Ikke bestembar 2400 ± 75	BC550-395
5	UTGÅR				
6 A B	Svartevatn, Rs14	Ildsted 1. Kvadrant A-E-D. Overflaten.	2,0 11,1	Pinus ---	
7	UTGÅR				
8 A B	Svartevatn, Rs14 (TU ₂ -3364)	Ildsted 1. Kvadrant A-E-D. 15 cm. under overflaten.	2,6 0,9	--- Pinus 7675 ± 70	BC6535-6420
9 A B C	Åstøplånæ, R005j/m (TU ₃ -3365)	Profil 2. Ca. 30 cm under overflaten	0,1 0,6 0,4	Betula Pinus 2765 ± 60 ---	BC780-830

10 A	Åstøllånæ, R005j/m	Prøverute 1. SØ-del. Ca. 10 cm. under overflaten	0,1	Betula	
B			0,2	Pinus	
11	UTGÅR				
12	UTGÅR				
13(A)	Nåvatn, Rs12 (T-15578)	Ildsted 1. V-del. Ca. 3 cm. under overflaten	23,7 --- 13,5	Pinus 1535 ± 50 --- ---	AD 445-600
B					
14	UTGÅR				
15(A)	Nåvatn, Rs12 (TUa-3363)	Prøverute 1. Kullprøve 1. Fra øverste 10 cm.	0,3 --- 1,0	Betula 1745 ± 60 --- Pinus	AD 235-395
B					
16 A	Skjerkevatn, F1	Prøvestikk 1, kullprøve 1. Ca. 30 cm i "tuft".	0,1 --- 0,5	Prunus/sorbus --- Pinus 5710 ± 65	BC 4670-4465
B	(TUa-3366)				
17	UTGÅR				
18	Åstøllånæ, R005j/m	Fra overflaten av skråning ned mot elva i Ø, nær prøverute 1. Innhentet på befaring forut for forundersøkelsen.	Ikke treartsbestemt eller veid		
19	Svartevatn, Rs14	Fra overflaten av et ildsted, men uvisst hvilket. Innhentet på befaring forut for forundersøkelsen.	Ikke treartsbestemt eller veid		

C. LISTE OVER JORDPRØVE OG TREPRØVE

TYPE PRØVE	LOKALITET	FUNNBESKRIVELSE	KOMMENTAR
Jordprøve nr. 1	Lok. Rs14, Svartevatn	Prøvestikk 3, ca 30 cm. under overflaten. Laget er tolket å være fra en tørr periode hvor myra var bevokst. Flintfunn på lokaliteten som helhet har trolig ligget over dette laget.	
Treprøve nr. 1	Solbu R020j/m, Svartevatn	Fra profil i myr, ca 65 meter N for midterste hytte. Ca 55 cm under overflate, ved pollenprøve 9 og 10.	

D. FOTOLISTE

FILM 1. Diaz. Negativ nr. 9874. Bildene er innsatt i rammer.

NR.	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
1	XXX	XXX	XXX	XXX
2	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	NNØ
3	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	N
4	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	N
5	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	NNØ
6	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Oversikt over beliggenhet	NNV
7	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
8	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
9	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøvestikk 1	Profil	NØ
10	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	N
11	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	N
12	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 (i forgrunn) og 3	Oversikt. Tuft 3 bak til spade	NNØ
13	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 i S og tuft 3 i N	Oversikt	NØ
14	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	V
15	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	N
16	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan. Blyant peker på pilspiss	Ø
17	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan	Ø
18	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
19	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
20	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 10 cm dypt	Ø
21	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 10 cm dypt	Ø

22	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 15 cm dypt	Ø
23	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D, plan, 15 cm dypt	Ø
24	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
25	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
26	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
27	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
28	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
29	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
30	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
31	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
32	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
33	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
34	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
35	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
36	Hjemtur	---	Problematisk framkommelighet...	---

FILM 2. Diaz. Negativ nr.11951646. Bildene er uten rammer.

NR.	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
1	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	N
2	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil	Ø
3	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil	Ø
4	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Bunn av prøverute 2 i tuft	Plan	N
5	R005j/m, Åstølnæ, Åstølvatn	Bunn av prøverute 2 i tuft	Plan	N
6	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
7	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
8	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø

9	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø
10	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
11	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
12	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
13	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
14	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
15	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
16	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1 i tuft	Profil	V
17	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1 i tuft	Profil	V
18	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	SV
19	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	NV
20	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	ca SSV
21	Nyreg. ligger, S for Skjerkev.	Ligger	Oversikt	ca S
22	F2, S for Skjerkevatn	"Grav" (jfr. rapp. 2000)	Oversikt	N
23	F2, S for Skjerkevatn	"Grav" (jfr. rapp. 2000)	Oversikt	NV

FILM 1. Papirbilder – sv/hv. Negativ nr.2932. Kun negativer.

NR.	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
1	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	NNØ
2	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Sjakt 1	Beliggende i slåtteng, oversikt	N
3	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	N
4	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Plan/profil. Ved stor flyttblokk	NNØ
5	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 1	Oversikt over beliggenhet	NNV
6	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
7	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøverute 2 (i ildsted)	Profil	V
8	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Prøvestikk 1	Profil	NØ
9	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	N

10	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 4	Oversikt	V
11	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 (i forgrunn) og 3	Oversikt. Tuft 3 bak til spade	NNØ
12	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 2 (i forgrunn) og 3	Oversikt. Tuft 3 bak til spade	NNØ
13	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	V
14	Solbu (R020j/m), Svartevatn	Tuft 1	Oversikt	N
15	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan. Blyant peker på pilspiss	Ø
16	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Plan	Ø
17	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
18	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 5 cm dypt	Ø
19	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 10 cm dypt	Ø
20	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 10 cm dypt	Ø
21	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 15 cm dypt	Ø
22	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Kvadrant A-E-D i plan, 15 cm dypt	Ø
23	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
24	Rs14, Svartevann	Ildsted 1	Profil A-E	N
25	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
26	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Sjakt 1	Oversikt	N
27	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
28	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2	I ytterkant av jordvoll	NØ
29	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
30	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Profil 2 m/stein i forgrunn	I ytterkant av jordvoll	NØ
31	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
32	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 1	Profil	VSV
33	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
34	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Plan	V
35	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil av Ø-veggen i ruta	Ø
36	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Prøverute 2 i tuft	Profil av Ø-veggen i ruta	Ø

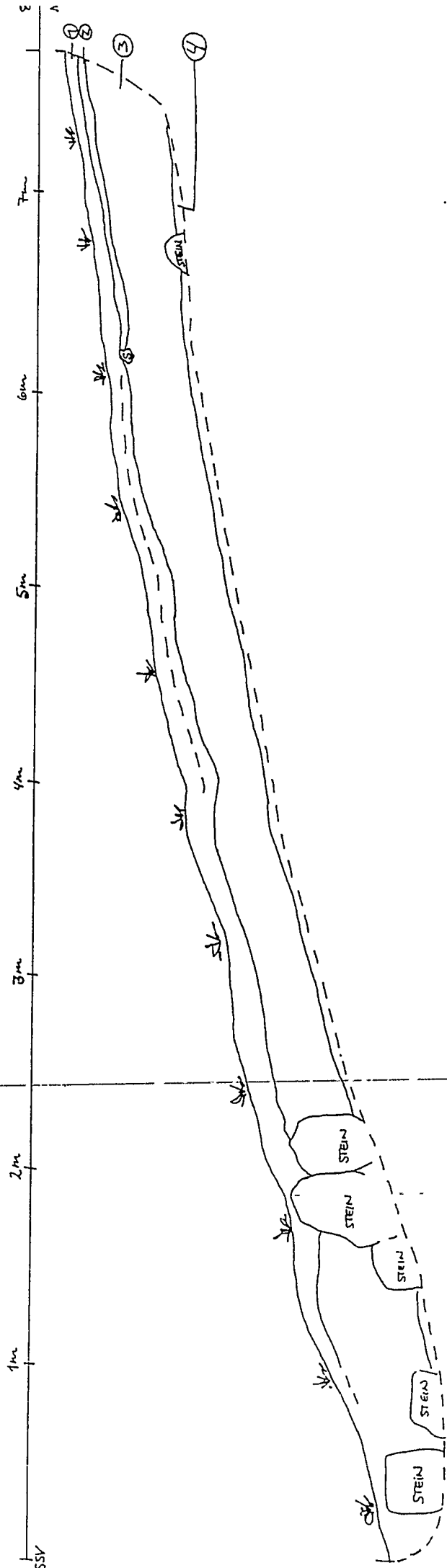
37	R005j/m, Åstølanæ, Åstølvatn	Bunn av prøverute 2 i tuft	Plan	Ø
----	------------------------------	----------------------------	------	---

FILM 2. Papirbilder – sv/hv. Negativ nr. 3770. Kun negativer.

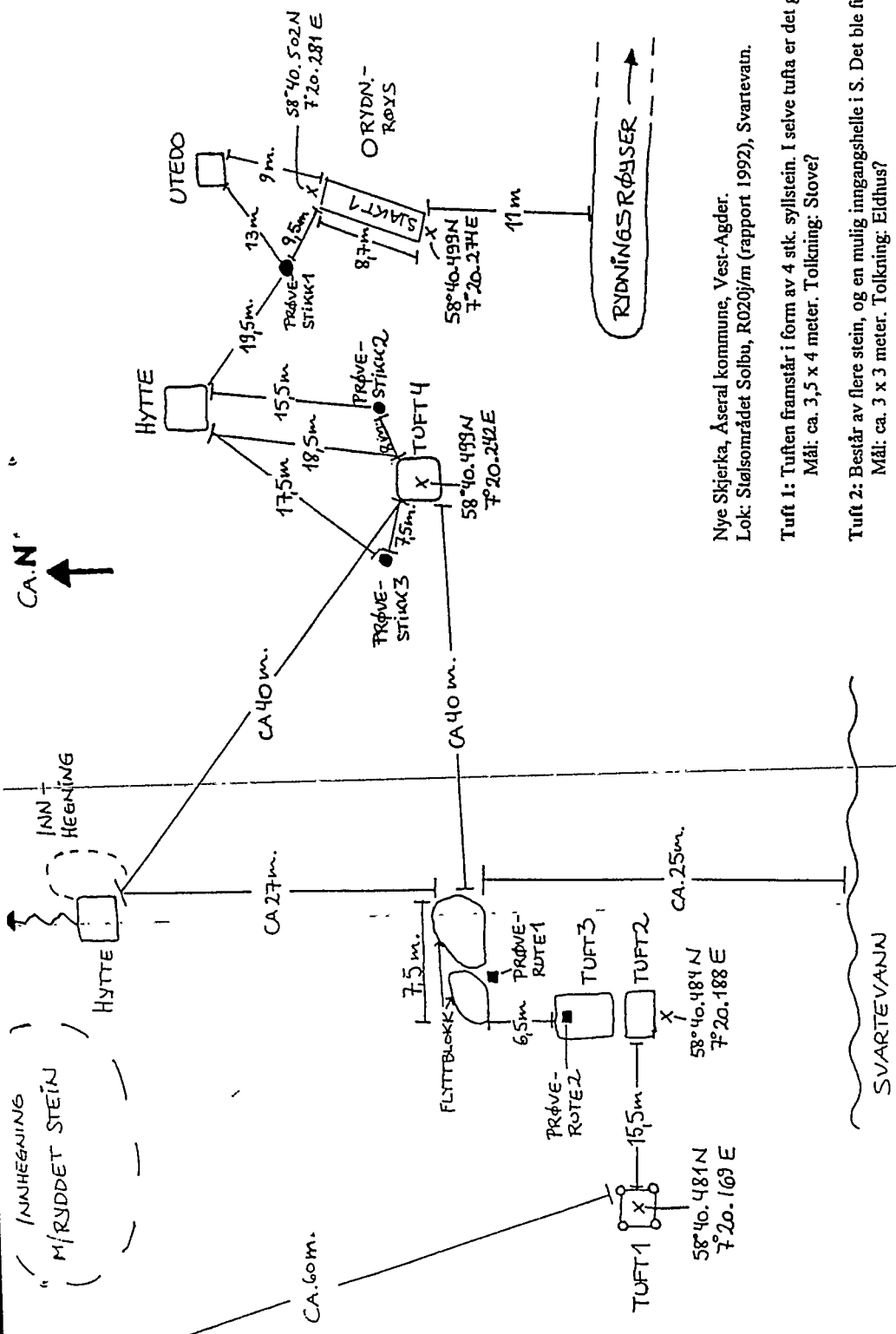
NR.	LOKALITET	MOTIV/STRUKTUR	KOMMENTAR	MOT
0	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	R. Borvik graver prøverute 1	Oversikt	SSV
1	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
2	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Overflaten i plan	Ø
3	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø
4	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Vestre del, 5 cm under overflaten	Ø
5	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
6	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Ildsted 1	Profil	Ø
7	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
8	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 10 cm under overflaten	Ø
9	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
10	Rs12, Åstøloset, Nåvatn	Prøverute 1	Plan, 20 cm under overflaten	Ø
11	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1	Profil	V
12	F1, Ytre Skjerkevatn	Prøvestikk 1	Profil	V

SE-LEBÅN, 1000 m ö.h. (ca. 1000 m) (1972)

HALEST 1:20, 21/8-84 OCL N.B. - jordprov från A3 till A4

- LÄGDBEVISNING:
- ① HUMUSRIK SVARTJORD
  - ② USEGRÄTT OTVASKINGSLAG
  - ③ MINERALANRIKET BRUNJORD
  - ④ STERIL, GRUSHULDIG
- INGEN KOLLPROVER
ELLER POLLEUPRÖVER

Nye Skjerka, Åseral kommune, Vest-Agder.
 Lok: Stølsområdet Solbu, R020j/m (rapport 1992), Svartevann.

Tuft 1: Tuften framstår i form av 4 stk. slylstein. I selve tufta er det grus og mindre stein.
 Mål: ca. 3,5 x 4 meter. Tolkning: Stove?

Tuft 2: Består av flere stein, og en mulig inngangshelle i S. Det ble funnet slagg i overflaten.
 Mål: ca. 3 x 3 meter. Tolkning: Eldhus?

Tuft 3: I N enden av tufta er det en steinring etter et bål, trolig fra nyere tid. I SØ er det en steinrekke. Tufta er bevokst med gress.
 Mål: ca. 3,5 x 6 meter. Tolkning: Løe?

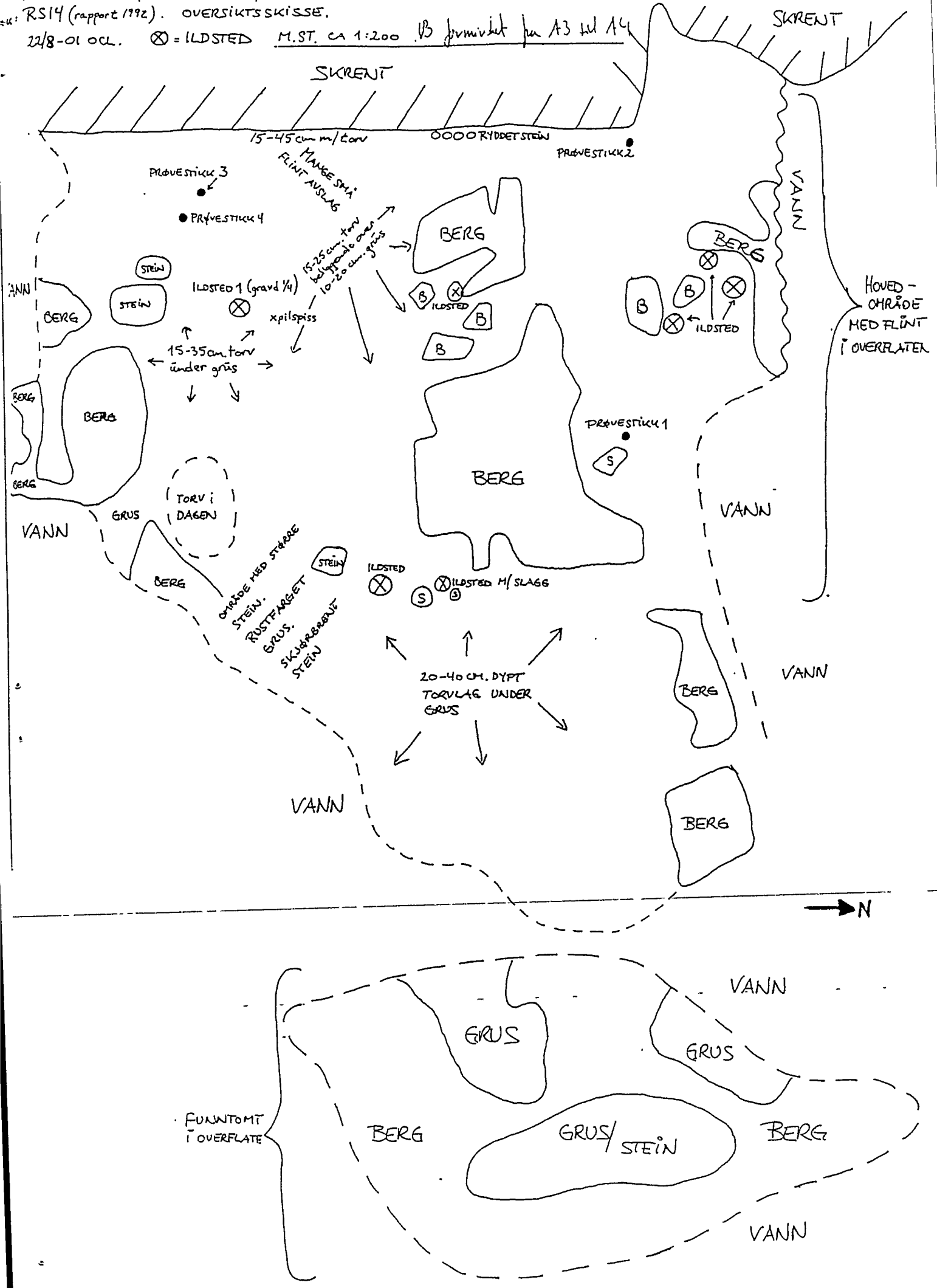
Tufterne 2 og 3 er muligens sammenhengende.

Tuft 4: Tufta er gravd inn i gressvullen som heller ned mot vannet. Den er gressbevokst, og det er store stein i N, Ø og V vegg.
 Mål: 3 x 3,5 meter.

NYE SJØVEKKA, ASKAL NERI, VEST-ÅDØER

RS14 (rapport 1992). OVERSIKTSKISSE.

22/8-01 OCL. ⊗ = ILDSTED M.ST. CA 1:200. B formidlet fra A3 til A4

NYE SKJERKA, ÅSTØLVATNET,
ÅSERAL KOM, VEST-AGDER

0m 2m 4m 6m 8m

STED: VESTRE ÅSTØL/ÅSTØLANE
(ROOS 1/11 - rapport 1992)

ØVERSIKTSKISSE.

M. ST. CA 1:200 27/8-01 OCL.

1) Jordvoll (OVNF.) CA 5x5 M.

2) TUFT - CA 3,5 x 4,5 M.
M/SYLLSTEINSREKKER.

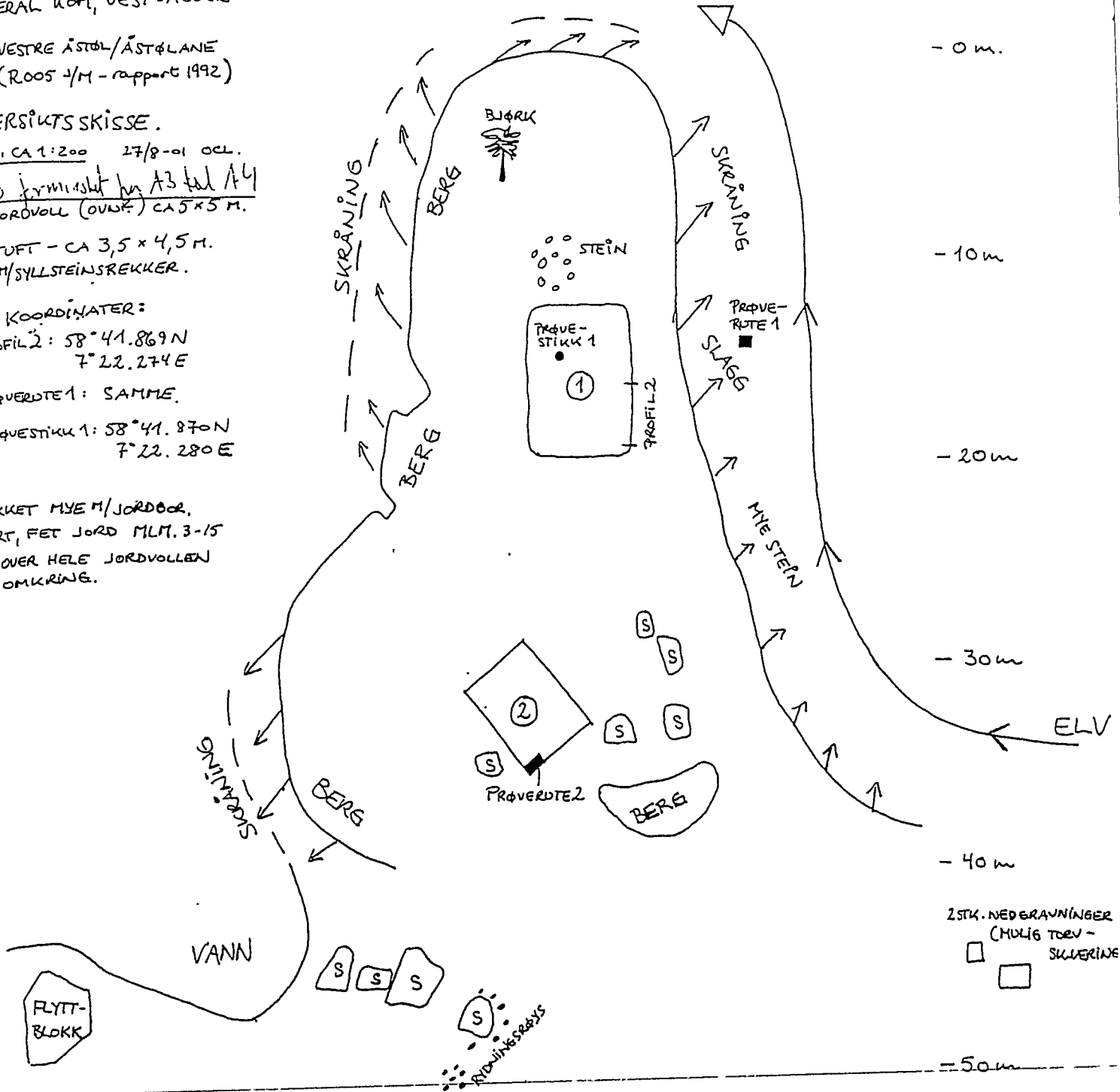
EPS KOORDINATER:

PROFIL 2: 58°41.869 N
7°22.274 E

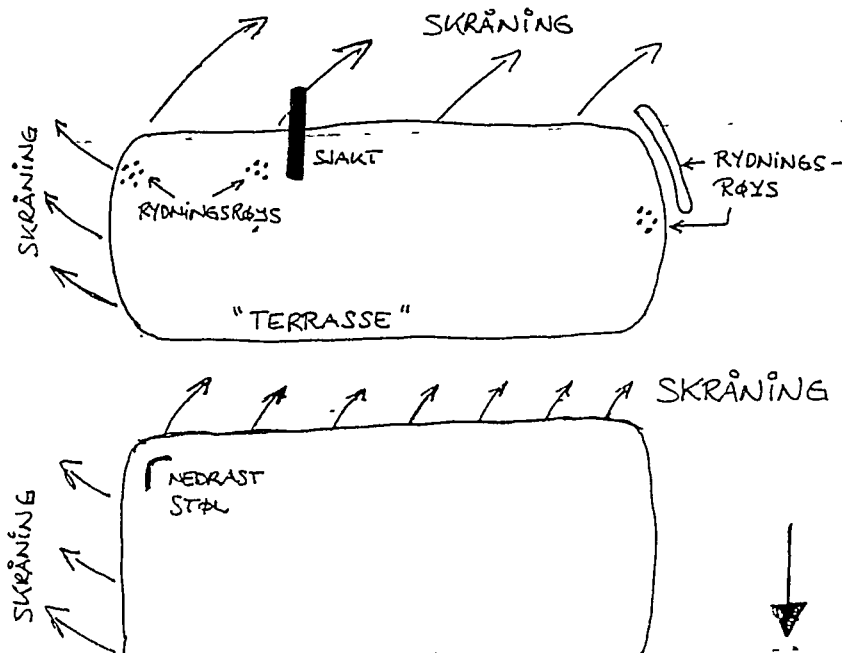
PRØVERUTE 1: SAMME.

PRØVESTIKK 1: 58°41.870 N
7°22.280 E

STUKKET MYE M/JORDBOD,
SVART, FET JORD MLM. 3-15
CM OVER HELE JORDVOLLEN
OG OMKRINGE.

2STK. NEDERAVNINGER
(MULIG TØV -
SKJERKINGE)

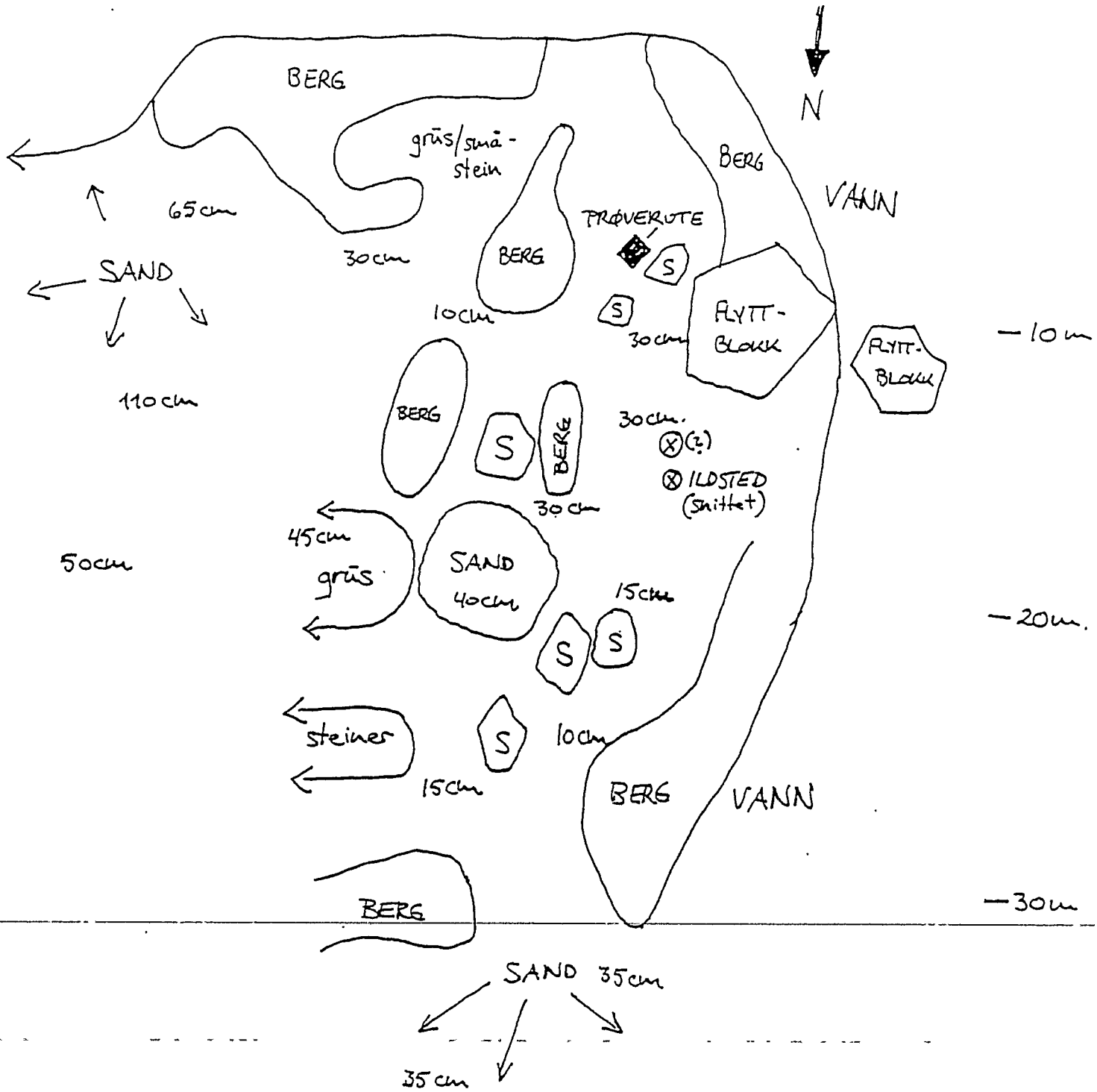
Prøvestikk 1.
Lag 1 (øverst). Ca 3 cm torv.
Lag 2 10-16 cm svart, fet jord.
Lag 3. 3-6 cm. lyst, sandaktig, rød med flekker av gråhvitt.
Lag 4. 3-5 cm. mørkt, sandaktig
Stein og fjell i bunnen. Mange stein under den svarte jorda.

NYE SKJERVA, ÅSERKAL KORT, VEST-ÅGDER

OVERSIKTSKISSE RS12 (rapport 1992) NÅVATN, ÅSTØLOSEN.

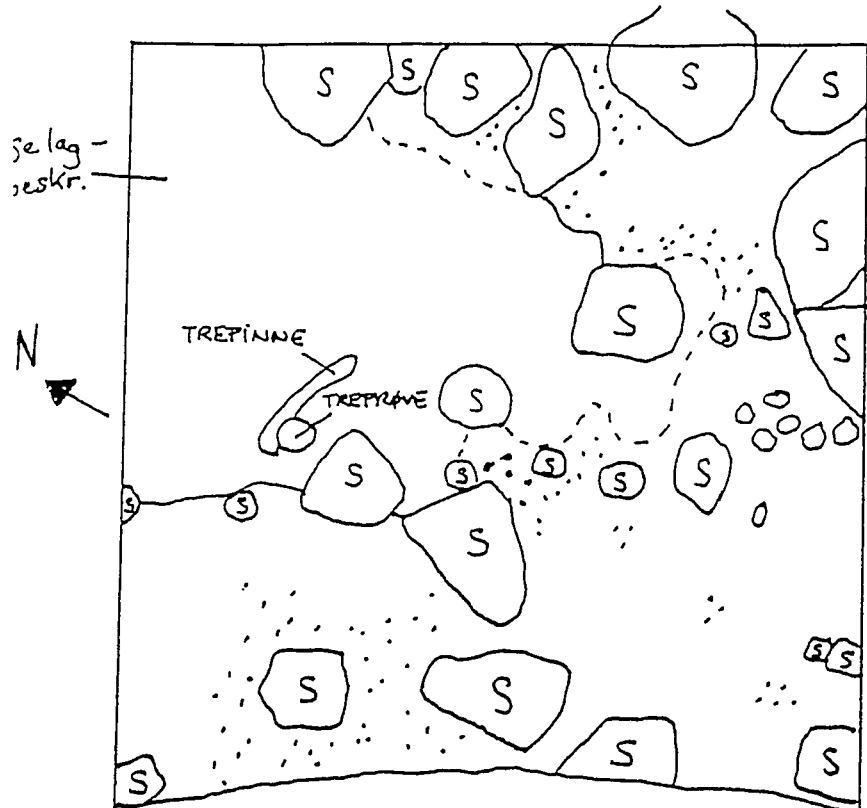
M.ST. CA 1:200 29/8-01 OCL.

CM.-MÅLENE VISER
CA. DYBOE NED TIL
UNDERGRUNNEN.
MÅLT MED JORDBOK

PLANTEGNING 10 CM UNDER OVERFLATE

Lagbeskrivelse: → AD 235-395

Svart, fet, kullholdig jord.
Inneholder kullbiter. (Tatt
kullprøve, nr. 15 - sendt til datering)
Uklar avgrensning mot sør
(stiplet linje).
Funnet godt bevart tre
i laget (Funn-nr. 8)

Ved befaring i aug. 2001 ble
det funnet 3 flukt avslag
i toppen av prøveruten (Funn-nr. 7)

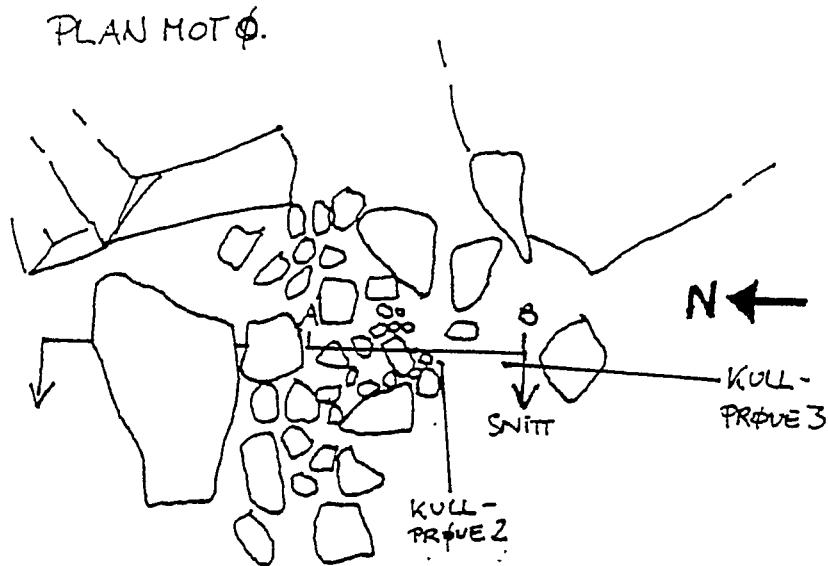
Prøveruten ligger ca. 3m.
Sø for stor flyttblokk, se
oversiktsskisse.

Pga. tidsnød ble bare de 2 vestlige kvadrantene gravd ned til 20 cm
under overflaten. Bare foto dokumentert.
Det ovenfor-beskrevene laget oppføres. Påtreffer et brunt lag.

Nye Skjerka, Åseral Kommune, Vest-Agder
Lok: Rsl2 (rapport 1992), Nåvatn, Åstølsen
Ildsted 1. Målestokk 1:20. 29/8-01 OCL.

Ildstedet ligger 3 meter N for en stor flyttblokk. Et annet, usikkert ildsted ligger ca. 1 meter S for ildsted 1.

PLAN: Strukturen har ingen klar avgrensning i plan, men umiddelbart N og Ø for ildstedet er det større stein. I plan består strukturen av skjørbrante stein, fra 4-20 cm. i diameter, og mellom steinene er det mye grus. Det er større kullbiter i toppen, og det ble tatt inn 3 kullprøver. (nr. 12, 13, 14. Nr. 12 og 14 utgår, nr. 13 sendt til datering).
↳ AD 445 - 600

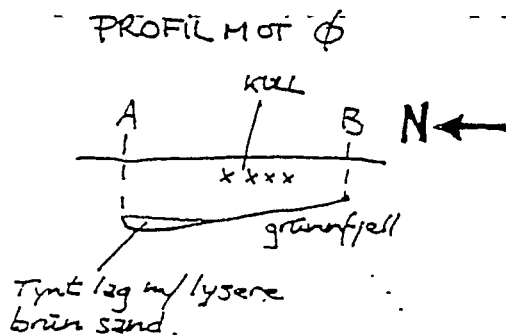
PROFIL: Toppen av profilen består av et ca ½ cm. tykt dekke med grus. Deretter påtreffes en finkornet, svart, fet kullholdig masse med større kullbiter. Kullbitene ligger 2-4 cm. under overflaten. Laget går ned til grunnfjell, med unntak av den N. delen hvor det i bunn er et ca. 2 cm. tykt lag med lysere, brun sand. Det er ingen stein i profilen.

GPS-koordinater:

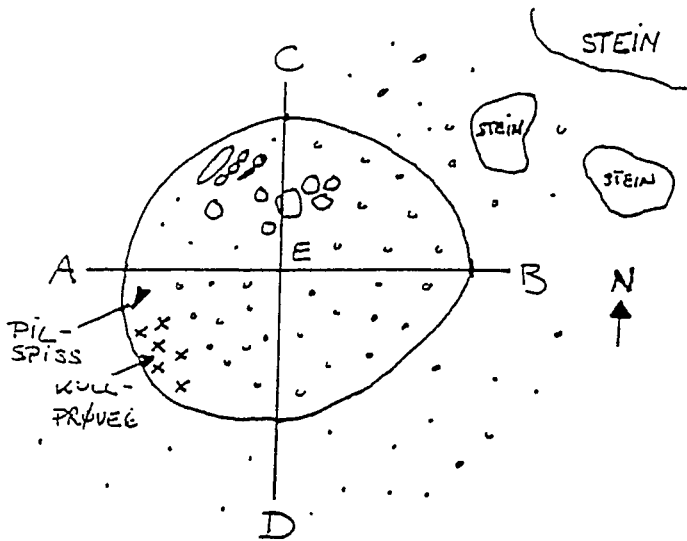
58°41.122N
7°22.307E

Kullprøver:

- 1: Fra overflaten
- 2: 2-3 cm. under overflaten
- 3: 2-3 cm. under overflaten

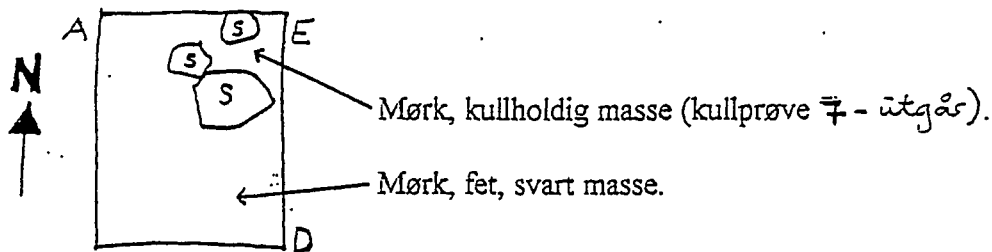

Beliggenhet: Ildsted 1 (se oversiktsskisse) ligger 5,7 meter NNØ for 2 større stein på S-siden av "øyas" (ved HRV) Ø-del, og ca. 1 meter Ø for en større stein. Videre ligger strukturen 12,5 meter Ø for bergskrent. GPS-posisjon: 58°40.430N, 7°20.862E MÅLEST. 1:20

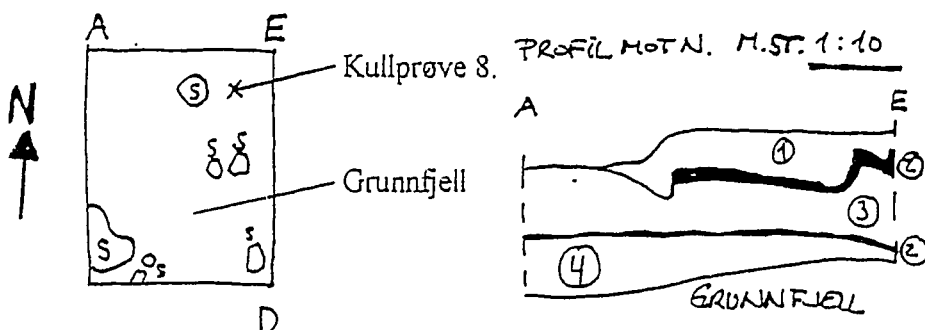
PLAN: Strukturen avtegner seg som en ovalformet forhøyning. Den måler ca. 80 cm. N-S og 90 cm. Ø-V. Undergrunnen omkring består av lys, grå sand og grus i Ø. I V er denne sanden/grusen dekket med mørk/svart, fuktig, kompakt masse. Selve strukturen består av mindre stein og grus, og enkelte større stein, 5-10 cm. i diameter, i N halvdel. Det er noe kull i overflaten i SV-kvadrant. Her ligger også en pilspiss (F-nr. 10) i overflaten, og i tillegg er det flere enn 10 flintavslag i overflaten, flest i SØ. Omkring ildstedet ligger det spredte flintavslag. En annen (F-nr. 11) pilspiss ble funnet på overflaten, ca 235 cm. NØ for ildstedets sentrum. Kvadrant A-E-D ble gravd mekanisk i 5 cm's lag.

Kvadrant A-E-D, 0-5 cm. dypt, **mekanisk lag 1:** 7 stk. brente flintavslag ble funnet 0-2 cm. under overflaten. Plantegning 5 cm. under overflaten. MÅLEST. 1:20

Kvadrant A-E-D, 5-10 cm dypt, **mekanisk lag 2:** De 3 steinene på plantegningen overfor stikker 5 cm dypt. Under steinene er det opptil 2 cm. tykt kullag. Massen under kullaget er den samme som omkring ildstedet. Ingen funn.

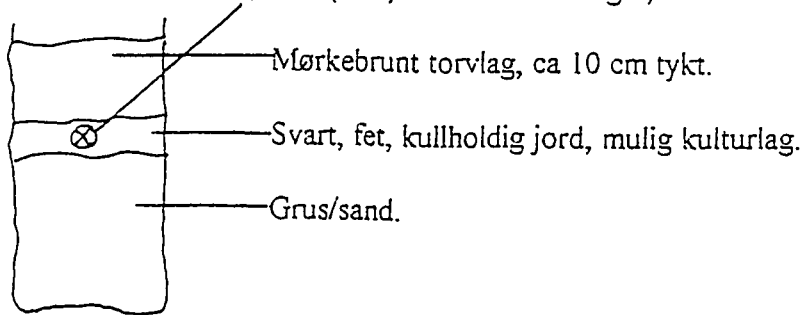
Kvadrant A-E-D, 10-15 cm dypt, **mekanisk lag 3:** Ca. 12 cm. under overflaten dekker et kullag hele kvadranten. Laget er ca. 1 cm. tykt (kullprøve nr.8). Under kullaget var det flere, mindre stein som var helt forvitret, beliggende i et lysere brunt siltlag. Siltlaget var iblandet-gruskoørn fra de forvitrede steinene. 15-16 cm. under overflaten er det grunnfjell. Kullprøve sendt til labor. Plantegning 15 cm. under overflaten. MÅLEST. 1:20

- BC 6535-6420
- ① GRUS
  - ② KULL
  - ③ MØRK, FUKTIG, KOMPAKT MASSE
  - ④ LYSEBRUN TIL BRUN SILT/SAND, IBLANDET FORVITRET STEIN

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
Lok: Rs14 (rapport 1992), Svartevatn. 22/8-01 R.B.

Prøvestikk 1: Tatt inn kullprøve (nr 5) fra det midtre laget, men denne utgår. Målestokk 1:10

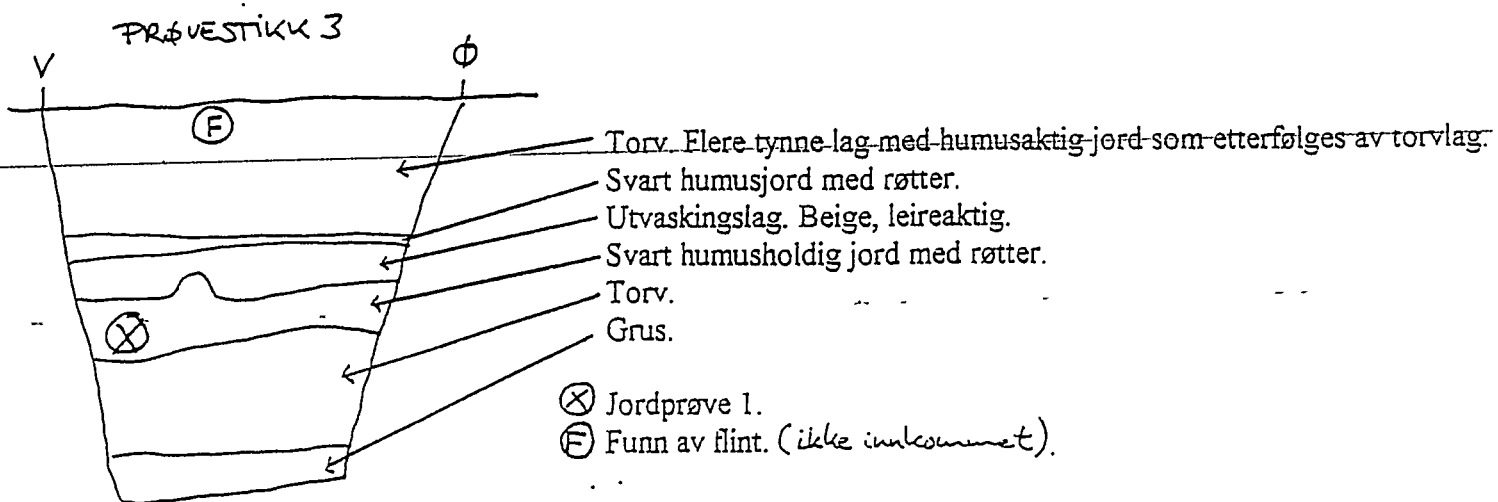

Prøvestikk 2:

Ca. 40 cm dypt. Øverst er et 5 cm. tykt torvlag, derunder påtreffes et 3 cm. tykt lysegrått utvaskingslag. Under utvaskingslaget er et brunt torvlag som går ned til 40 cm.

Prøvestikkene 3 og 4 ligger i en slak helling med berg på begge sider, der vannsig og mulig massebevegelse kan ha påvirket lagdelingen. I området ved prøvestikkene er det gjort flintfunn på overflaten. Dette tyder på at det ikke er flint i den skrinne grusen under torvlaget, og at lokaliteten var bevoskt da boplassen var i bruk. Boplassen ligger trolig ikke på en grusrygg (reg.rapp.), men i ett eller flere av torvlagene.

Prøvestikk 3: Målestokk 1:10 PROFIL MOT N 23/8-01 S.H.
Prøvestikket ligger ca. 2 meter S for prøvestikk 2.

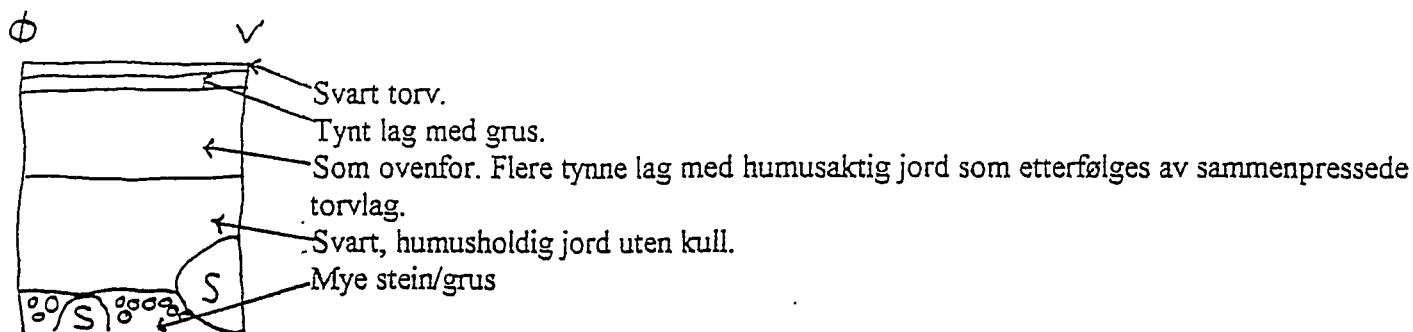
Det svarte humusholdige jordlaget midt i profilen kan være fra en tørr periode hvor myra har blitt bevoskt med gress, urter og busker (Jfr. Pollenprøver). Flintfunnene på lokaliteten som helhet ligger trolig over dette laget.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
Lok: Rs14 (rapport 1992), Svartevatn.

23/8-01. S.H.

Prøvestikk 4. Målestokk 1:10 PROFIL MOT N 23/8-01. S.H.
Prøvestikket ligger ca. 2 meter N for prøvestikk 1.

PRØVESTIKK 4

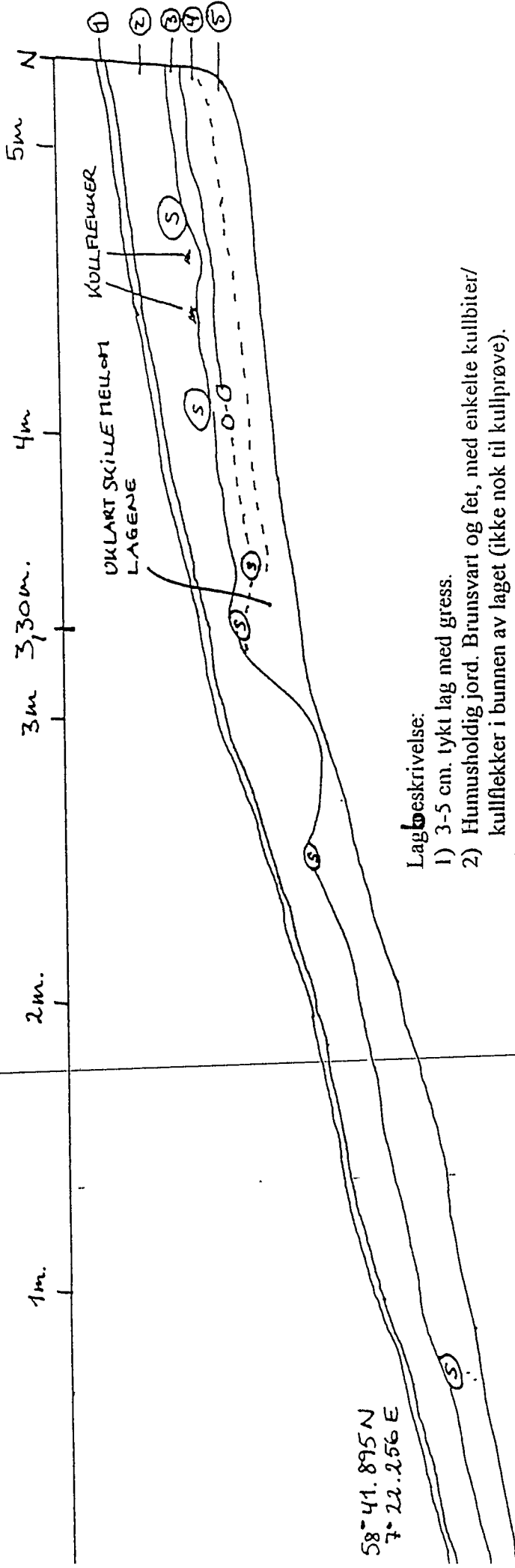
Prøvestikk 5: 23/8-01 R.B.

Ca. 20 cm. dypt. Massen i prøvestikket er mørkebrun/svart med lysere partier lagvis, men det kan ikke påvises klare lagskiller. Ca. 18 cm. under overflaten er det et 1-2 cm. tykt lag med grus beliggende på fjell.

PROFILTEGNING AV SJAKT NOR V.
MÅLEST. 1.20 27/8-01 R.B.

(ROOS 1/11 i RAPPORT 1992)

VE SJÅSERUKA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER
ØRSTIDEN AV ÅSTØLÅNE, VESTRE ÅSTØL

Lagbeskrivelse:

- 1) 3-5 cm. tykt lag med gress.
- 2) Humusholdig jord. Brunsvart og fet, med enkelte kullbiter/kullflekker i bunnen av laget (ikke nok til kullprøve).
- 3) Lys, grovkornet masse.
- 4) Brun, noe fet masse. Ikke kullholdig. Ligner lag 2.
- 5) Rød/brun steril.

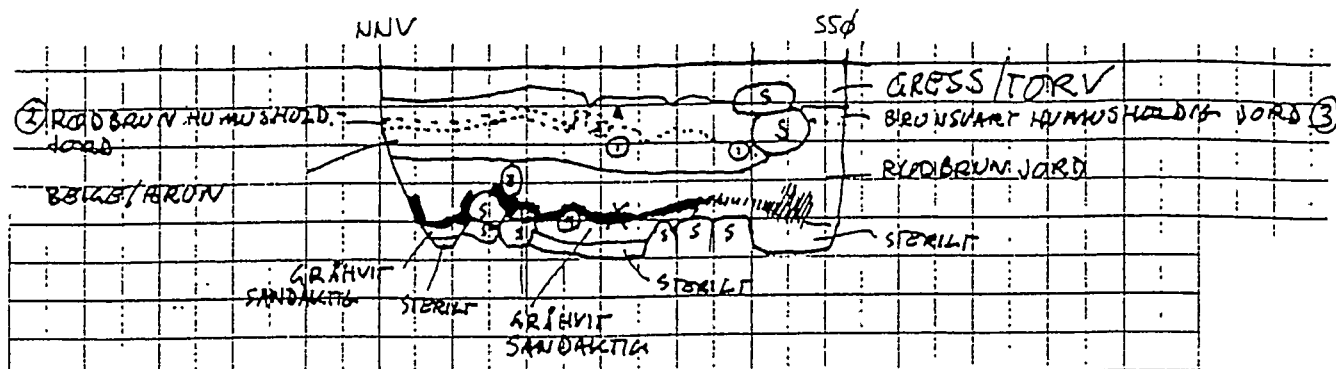
Beskrivelse/beliggelsen: Sjakten er lagt i retning ca. N-S. Den er ca. 530 cm. lang, ca. 30 cm. bred og 45 cm. på det dybeste. Videre er den markert med en stikke i S-enden. N-enden ligger ca 25 meter S for trevirke (vegg/tak) som er rester etter en løe beliggende på en høyereliggende terrasse. S-enden av sjakten ligger ca 2 meter V for en rydningsrøys, se for øvrig oversiktsskisse.

Ved lengdemeter 3,30 "skjer det noe" med massene, og det er her uklare skiller. Dette kan skyldes at terrenget er brattere/heller mer sør for skillet enn nord for dette. Det er ikke påvist kull S for 3,30 meter, og videre er det mye stein i og under lag 2 sør for 4 meter. Steinene er her knyttneve-store opp til 25 cm. i diameter. Muligens er det snakk om stein som er ryddet fra det mer flate området i N (N for 3,30 meter) og kastet ned skråningen.

I S ytterkant av "terrassen", beliggende N for og i N-enden av sjakten, ligger det ryddet stein. "Terrassen" har trolig vært benyttet som slåttemark eller lignende.

NYE SKJERKA, ÅSERAL KOM, VEST-ÅGDER.
 VESTRE ÅSTØL/ÅSTØLÅNE ROOS i/m (rapport 1992).

PROFIL 2. 27/8-01 R.B. Målestokk 1:20.

① SLAGG (F-nr. 2)	▲ KULLBIT/KULLFRÆM.
② RØDBRUNN, HUMUSHOLDIG JORD	● KULL
③ BRUNSVART HUMUSHOLDIG JORD	X KULLPRØVE (nr. 9)
④ SV. JØRBRENT STEIN	

Profilen ligger i ^{ytterkanten} ~~ytterkanten~~ av en jordvoll hvor det kanskje har stått en jernvinne. Mellom profilen og elva er det en skråning med mye slagg. Det ble også funnet noe slagg i profilen, funn nr. 2 og 3. Funn nr. 2 ble funnet ca. 20 cm. under overflaten. Funn nr. 3 ble funnet i kullaget ca. 30 cm. under overflaten (Kullprøve nr. 9, sendt til datering) i tillegg ble det funnet ovnsføring i profilen, ca. 20 cm. under overflaten (Funn nr. 1). Ovnsføringen består av magret, varmepåvirket leire, sintret stein og noe slagg.

Kullprøve nr 9: BC 980-830

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder

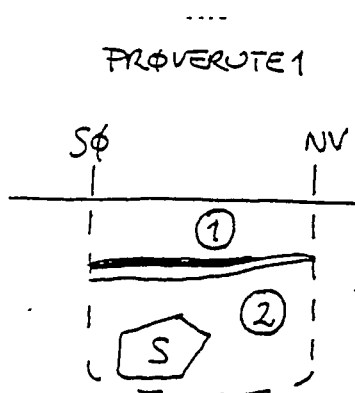
Lok: Vestre Åstøl/Åstølanæ (R005)/m – rapport 1992) 28/8-01. O.C.L. Målestokk 1:10

Prøverute 1 (30 x 30 cm.) Prøveruten ligger i en SV-vendt skråning ute på neset, ned mot elven Åstølanæ, ca. 4,5 meter VSV for profil 2. Det ligger mye slagg på overflaten. *omkring prøveruten*

Profil mot SV.

Det øverste laget (1) er grått/svart, kullholdig og relativt finkornet. Slagget ligger på toppen av dette laget, og kan ikke påvises dypere ned. Under lag 1, i den SØ delen av profilen, er det en mørkere, ca. 1 cm. tykk linse som er mer kullholdig. Det ble her tatt inn kullprøve (nr 10). Under den mørke linsen kan det anes et tynt, ca 1 cm. tykt, lysebeige/grått lag. Derunder er lag (2) som er rødbrunt, finkornet og noe fetaktig. I dette nederste laget ble det også påtruffet tre små stein med diameter 7-8 cm.

(prøve nr. 18)
Ved befaringen i august i år ble det tatt inn kullprøve (kullbiter) fra overflaten i skråningen. Prøveruten er gjenfylt med 3 stein.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
Lok: Vestre Åstøl/Åstøllånæ (R005j/m – rapport 1992), Åstølvatnet.

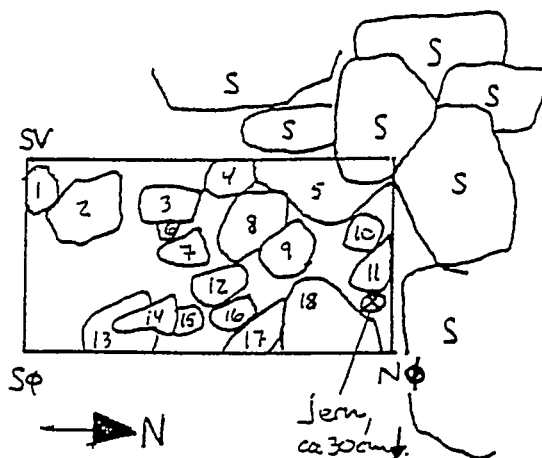
Prøverute 2. 28/8-01 OCL. Målestokk 1:20.

Prøveruten måler 100 x 50 cm. og ligger i det NV hjørnet av tuften beliggende i N delen av neset, se oversiktsskisse.

Ytterveggene i tufta består av større stein som ligger på rekke. Umiddelbart under markoverflaten ble det påtruffet flere stein med diameter 10-30 cm. Mellom disse steinene lå det flere mindre stein med diameter 4-6 cm. Utvaskingslaget er lysegrått og opptil 10 cm tykt, tykkest i SØ-delen. Under utvaskingslaget er et mørkere, noe kullholdig lag. I dette laget, i NØ-delen av ruta, ble det funnet jern. Jernet lå ca. 30 cm. dypt og helt inntil/nesten under steinene som utgjør ytterveggen. Videre ble det tatt inn never som lå under en flat stein (nr. 18) beliggende i den NØ hjørnet av ruta. Neveren lå ca. 15 cm. under overflaten, beliggende i et mørkt, nærmest svart lag som virket fet. Jern: Funn-nr. 5.
Never: Funn-nr. 4.

Plan: På tegningen er det rensset mellom steinene ned til ca. 30 cm. under overflaten. Steinene er gitt nummer der de angitte målene viser til hvor mange cm. steinene ligger under overflaten.

1) 5 cm	10) 10 cm
2) 5 cm	11) 13 cm
3) 15 cm	12) 10 cm
4) 12 cm	13) 13 cm
5) 0 cm	14) 5 cm
6) 15 cm	15) 13 cm
7) 15 cm	16) 13 cm
8) 7 cm	17) 10 cm
9) 25 cm	18) 2 cm

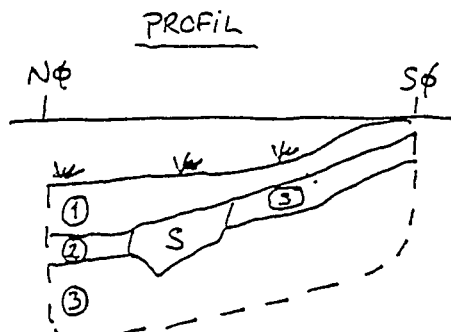

Profil mot Ø:

Øverst er det et ca 2 cm tykt torvlag.

- 1) Derunder ligger lag 1) som er et mørkere, humusholdig lag. Det er fetaktig, finkornet og nærmest svart. Tykkelsen er 6-18 cm, og det er tykkest i N.
- 2) Under lag 1 er det et lysegrått utvaskingslag som er opptil 10 cm tykt.
- 3) Det nederste laget ligner lag 1) i konsistens og farge. Det er fetaktig og nærmest svart.

Det ble påtruffet stein med diameter opptil 15 cm. helt ned til steril undergrunn. På grunn av de mange steinene i ruta var utgravningen tidkrevende, og det var vanskelig til enhver tid å vite hvilket lag man befant seg i. Enkelte små og få kullbiter ble påtruffet i N del av ruta (kullprøve 11, utgår). (innsamlet). Kullet lå i ulik høyde, og de utgjør dermed ikke en konsentrert kullprøve. Dersom hele tufta inneholder like mye stein i undergrunnen som tilfellet var i prøveruten, vil den være tidkrevende å grave.

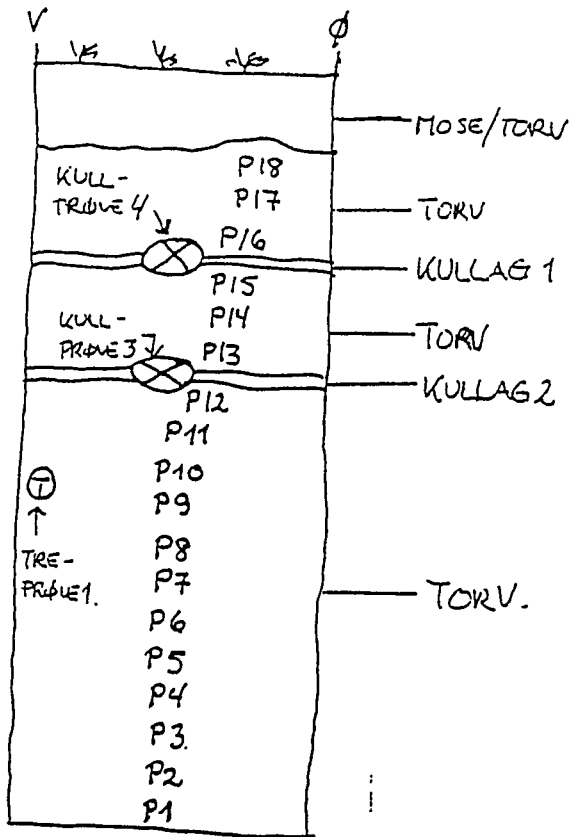
NYE SKJERVA, ÅSERAL KOM, VEST-AGDER.

22/8-01 S.H.

LOK: R020 j/m (rapport 1992) SOLBU STÅLSOMRÅDE

POLLENPRØVER FRA PROFIL I MYR, CA. 65 METER N. FOR MIDTERSTE HYTTE (SE OVERSVISSWISSE)

PROFIL MOT N. MÅLEST. 1:10

P₁ = Pollenprøve 1

P₂ = Pollenprøve 2 OSV.

Kullprøve 3: Jord med innhold av
kullstov. Antagelig
vesentlig Pinus.
(H.i. Hoeg)

Kullprøve 4: Jord med innhold av
kullstov. Ingen bestemte
biter.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder

Lok: Stølsområdet Solbu, R020j/m (rapport 1992).

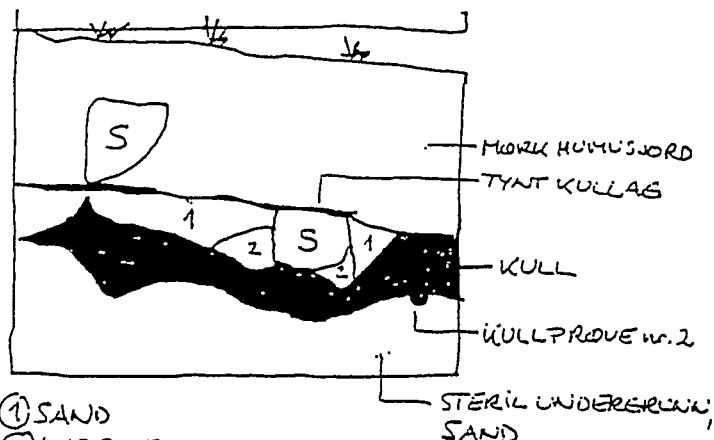
22/8-01 R.B.

Prøvestikk 1. Målestokk 1:10

Kullprøve nr 2 sendt til datering

A.D 250 - 405

① SAND

② LYS SAND

UKLART SKILLE MELLOM LAG 1 OG 2

Prøvestikk 2.

Øverste lag: Mørk humusjord.

Ca. 15 cm. tykt

Utvasket sandlag.

5-20 cm tykt.

Svart og rødspettet masse.

Ca. 20 cm. tykt

Steril undergrunn. Rød sand.

Prøvestikk 3. Mye stein i prøvestikket.

Øverste lag: Mørk humusholdig jord.

Ca. 15 cm. tykt.

Utvaskningslag.

5-10 cm. tykt.

Mørk sandjord.

Ca. 5 cm. tykt.

Steril undergrunn. Sand og grus.

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder
Lok: Stølsområdet Solbu. R020j/m (rapport 1992).

22/8-01. R.B.

Prøverute 1: Beliggende ved stor, jordfast stein, se oversiktsskisse.

Øverste laget består av mørk, humusholdig jord, 5-10 cm. tykt.

Lag 2 er et lys, brunt utvaskingslag, 5-15 cm. tykt.

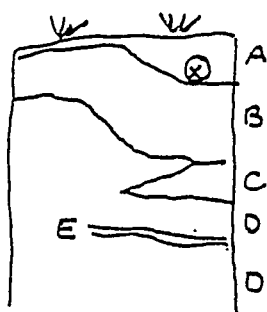
Lag 3 består av mineralholdig, brun grus, 5-15 cm. tykt.

Sterilen består av grus/sand. Prøveruta inneholdt 2 store steiner i tillegg til innslag av svart, oppsmuldret stein.

Prøverute 2: Beliggende ved N-vegg, (inne i tuft 3, se oversiktsskisse). Området ligger under HRV, og torven er vasket vekk. Det er likevel innslag av gress og mose flekkvis.

Lagbeskrivelse:

- A) Fet, svart jord med kullfragmenter. Laget utgjør en del av en grop som trolig er rester etter et ildsted. Det ble tatt kullprøve (nr. 2) - sendt til datering. AD1440-1630
- B) Lyst utvaskingslag. I overgangen mellom lag A og B har lag B lysebrun farge, muligens varmepåvirket.
- C) Laget har svart farge og er trolig rester etter en forvitret/oppløst stein.
- D) Mineralholdig, brun grus.
- E) Et tynt lag med mineralutfelling, jernholdig myrmalm.

PRØVERUTE 2 MÅLESTOKK 1:20 PROFIL MOT V. 22/8-01 S.H.
⊗ = kullprøve nr. 1. AD1440-1630

Nye Skjerka, Åseral kom, Vest-Agder

Lok: Tuft F1 (rapport 2000), N-siden av Skjerkevatnet. 30/8-01 OCL

Orientering: Opplysningene om tuftens beliggenhet nedenfor avviker noe i forhold til opplysningene i rapporten fra 2000 (Hogganvik). Nye orienteringsopplysninger:

43 meter N for Skjerkevatnet, målt fra liten vik.

Østligste ytterkant av tufta ligger 5 meter VNV for enslig kampestein og

14 meter NNV for 2 kampesteiner.

Tufta er omkranset av dvergbjørk.

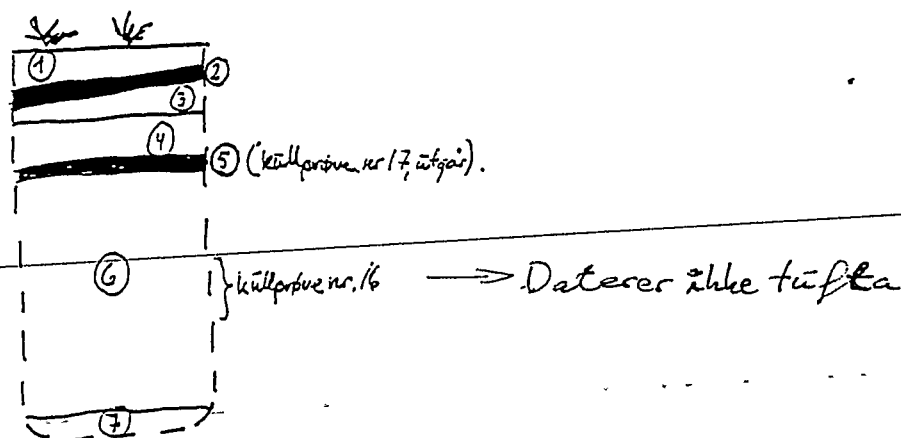
Tufta framstår som usikker. Den N-ligste "veggvollen" består av berg beliggende umiddelbart under torva. Berget er her bevokst med lyng og dvergbjørk. I den S-ligste "veggvollen" ble det påvist stein i SØ. I V-delen av tufta, inn mot bergskråningen er det en forsenkning, nærmest en sti, som svinger N-over mot myra som ligger N for tufta.

Det ble tatt et prøvestikk midt i tufta, hvor det ble tatt ut 2 kullprøver (nr. 16 og 17). Kullprøve nr. 16 til dat ^{BC 4670-4465}
Kullprøve nr. 17 utgår. Prøvestikket ble markert med stikke, og det har GPS-koordinat: 58°34.547N og 7°21.072E.

Profil av prøvestikket midt i tufta. Profil mot VNV. Målestokk 1:10

Lagbeskrivelse:

- 1) Torv. 3-5 cm tykt.
- 2) Svart, fet, fuktig, meget finkornet, kullholdig masse. 3 cm. tykt.
- 3) Brun, humusholdig masse. 3 cm. tykt.
- 4) Lysegrått utvaskingslag. Ca. 5 cm. tykt.
- 5) Svart, fet, fuktig, meget finkornet, kullholdig masse. Minner veldig om lag 2, men det er noe mørkere. 2 cm. tykt.
- 6) Mørk, svart/brun masse. Fet og meget finkornet. Tatt inn kullprøve (nr.16) mellom 25 og 35 cm under overflaten.
- 7) Steril. Sand med 2 steiner.

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

VEDLEGG: F
Nye Skjerker
A-nr. 2001/229

Skaiti, 19/10-01.

Til Snorre Haukalid.

Analyse av kullprøver fra Nye Skjerka, Åseral kommune, Vest-Agder, Tiltakskode 763009.

1. Solbu, Tuft 3, N-vegg i prøvestikk nr. 2.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 7 Pinus (furu), 2 Prunus/Sorbus (hegg/rogn) og 31 Betula (bjerk).

2. Solbu, Ø-vegg i prøvestikk nr. 1.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 1 Pinus (furu) og 39 Betula (bjerk).

3. Solbu, Kullag 2 i profil for uttak av pollenprøver.

Prøven bestod av jord med kullstøv. Så litt Pinus (furu).

4. Solbu, Kullag 1 i profil for uttak av pollenprøver.

Prøven bestod av jord med kullstøv.

6. V-holme Svartevatn, Ildsted nr. 1, kvadr. A-E-D. Overflate.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

8. V-holme Svartevatn, Ildsted nr. 1, kvadr. A-E-D. 15 cm u. overf.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

9. Åstølåna, Profil 2, ca. 30 cm u. overf.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 26 Pinus (furu) og 14 Betula (bjerk).

10. Åstølåna, Prøverute 1, SØ-del, ca. 10 cm u. overf.

Det ble bestemt 25 biter. Av disse var 22 Pinus (furu) og 3 Betula (bjerk).

13. RS 12, Ildsted 1, V-del, ca. 3 cm u. overf.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

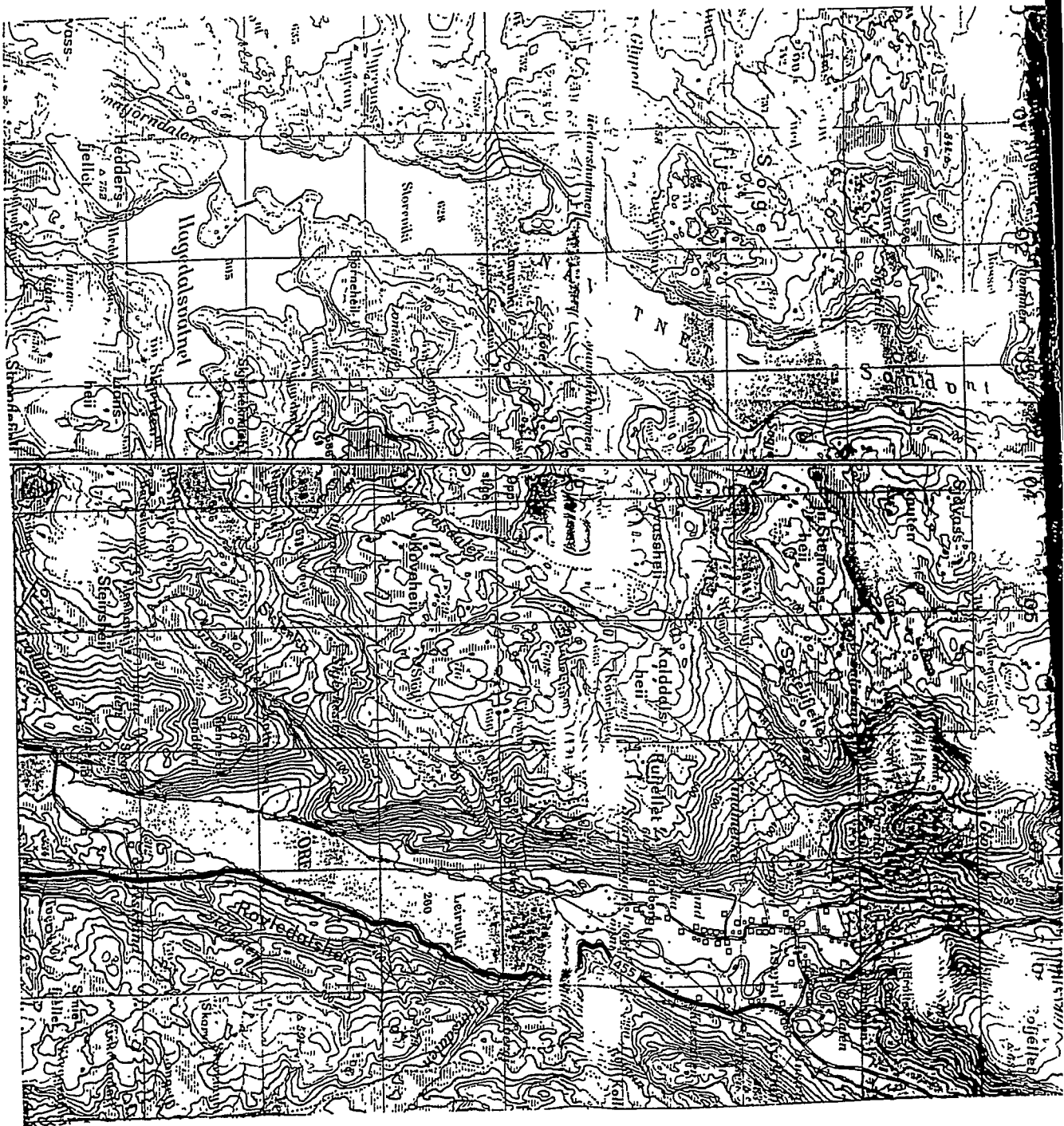
15. RS 12, Prøverute 1, Kullprøve 1, Øverste 10 cm.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 27 Pinus (furu) og 3 Betula (bjerk).

16. Hagedalsvatne, F1, Prøverute 1, kullprøve 1, ca. 30 cm i "tuft".

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 25 Pinus (furu) og 5 Prunus/Sorbus (hegg/rogn).

Helge Irgens Høeg.

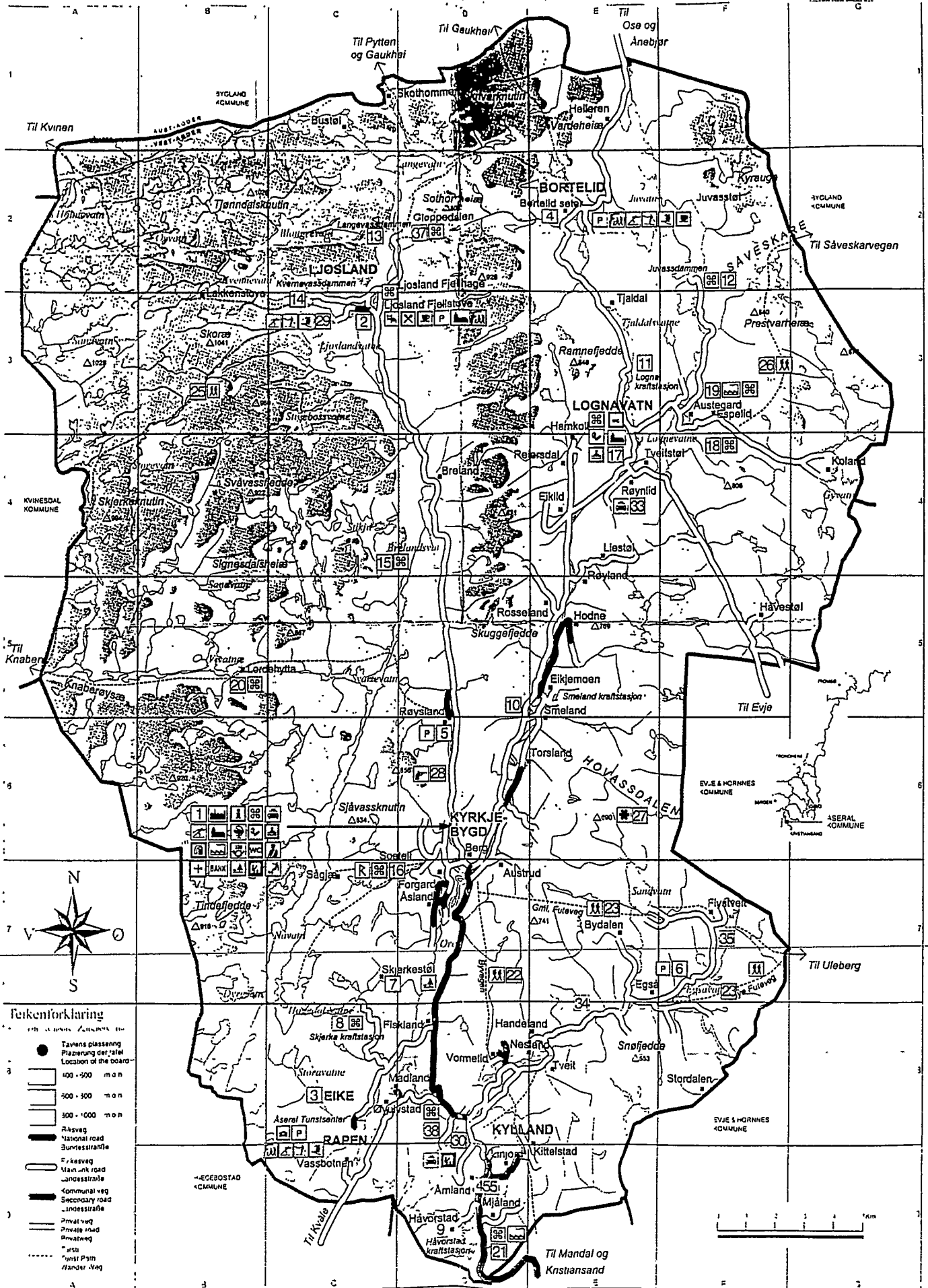
N7110 1412 II ÅSERAL
1412 III FJOTLAND

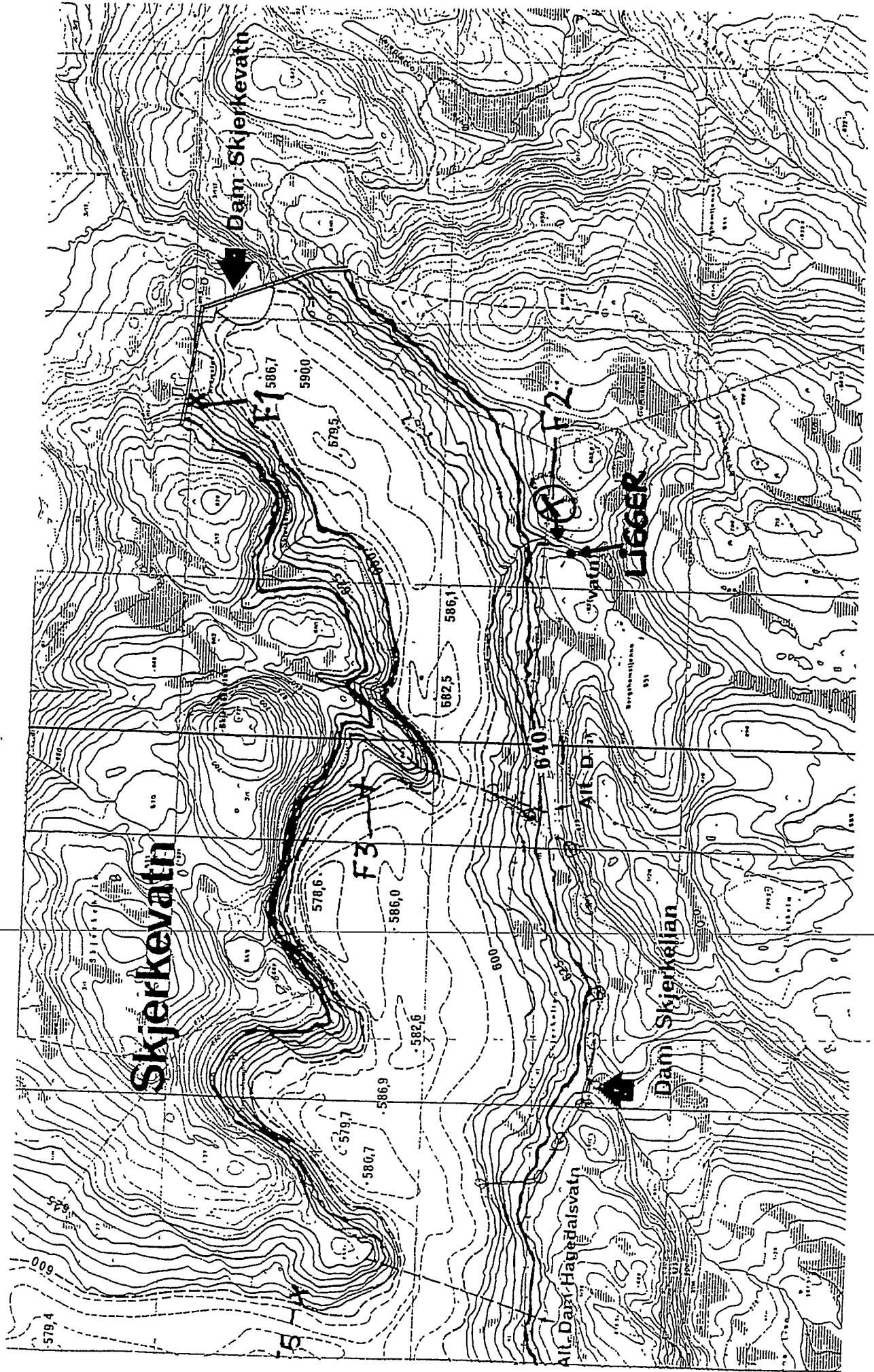
Vedlegg: 6
Nyr Skjærka
A.m. 2001/2009

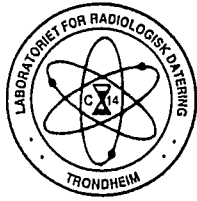

OVERSIKTSKART OVER ÅSERAL KOMMUNE

BELIGGENHET TIL NYREGISTRERT LIGGER.

Vedlegg H.

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: UNIT/NTH - Fakultet for fysikk og matematikk

Sem Sælandsv. 5, 7034 Trondheim. Telefon 73 59 33 10. Telefax 73 59 33 83.

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Haukalid, Snorre
UKM/Oldsaksamlingen
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3456

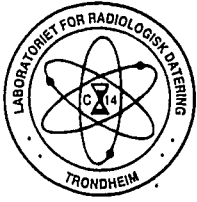
Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-3362	kullprøve nr.1 A Solbu, Svartevatn Åseral, Vest-Agder	Trekull Bjørk		395 ± 60	AD1440-1630	-26.1*
TUa-3363	kullprøve nr. 15 A Nåvatn, Åseral Vest-Agder	Trekull Bjørk		1745 ± 60	AD235-395	-26.1*
TUa-3364	kullprøve nr. 8 B Svartevatn, Åseral Vest-Agder	Trekull Furu		7675 ± 70	BC6535-6420	-26.1*
TUa-3365	kullprøve nr. 9 B Åstølane, Åseral Vest-Agder	Trekull Furu		2765 ± 60	BC980-830	-26.1*
TUa-3366	kullprøve nr. 16 B Skjerkevatt, Åseral Vest-Agder	Trekull Furu		5710 ± 65	BC4670-4465	-26.1*

Dato: 07 MAR 2002

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem
Pål Johan Svanem

Steinar Gulliksen
Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: UNIT/NTH - Fakultet for fysikk og matematikk
Sem Sælandsv. 5, 7034 Trondheim. Telefon 73 59 33 10. Telefax 73 59 33 83.

DATERINGSRAPPORT

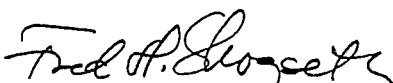
Oppdragsgiver: Haukalid, Snorre
UKM/Oldsaksamlingen
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3456

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
T-15575	Kullprøve 2B, Skjerka Svartevatn, Solbu Åseral, Vest-Agder	Trekull Bjørk	4.9 g	1720 ± 50	AD250-405	-26.1*
T-15576	Kullprøve 3, kullag 2 Nye Skjerka, Solbu Åseral, Vest-Agder	Jord m/kullstøv	5.7 g	3125 ± 70	BC1450-1305	-28.2
T-15577	Kullprøve 4, kullag 1 Nye Skjerka, Solbu Åseral, Vest-Agder	Jord m/kullstøv	5.7 g	2400 ± 75	BC550-395	-28.1
T-15578	Kullprøve 13A Skjerka, Nåvatn Åseral, Vest-Agder	Trekull Furu	5.5 g	1535 ± 50	AD445-600	-26.1*

Dato: 22 FEB 2002

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Fred H. Skogseth

Steinar Gulliksen

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

1

①

Vedlegg I.

KOPI

Larvik, 11/3-02.

RAPPORT OVER EN POLLENANALYTISK UNDERSØKELSE AV PRØVER FRA NYE
SKJERKA, ÅSERAL KOMMUNE, VEST-AGDER.

av

Helge Irgens Høeg

Prøver

Jeg mottok 18 prøver fra Solbu stølsområde, Nye Skjerka, Lok. 020 j/m (Rapport 1992). Det dreide seg om en serie, fra profil i myr, ca. 65 m N for midterste hytte. Prøve 1 var nederst og prøve 18 øverst.

Laboratoriearbeid

Prøvene er preparert etter standardmetodene. Det er tatt ut prøver på 1 cm³. Til hver prøve er det satt 2 Lycopodium-tabletter som hver inneholdt 12542±3,3% sporer av Lycopodium clavatum (myk kråkefot). Prøvene er kokt i 10% kalilut for å løse opp humussyrer, silt gjennom nylonduk med maskevidde 1/4 mm, skylt med destillert vann, skylt med eddiksyre, varmet opp i vannbad med eddiksyreanhydrid og konsentrert svovelsyre for å løse opp cellulose, skylt med eddiksyre, skylt med vann, varmet opp i vannbad med kalilut for å gjøre prøvene alkaliske og for å løse opp mer humussyrer, skylt med vann, overført til prøveglass med alkohol, tilsatt glyserol og farvet med basisk fuchsin. Mellom hver behandling er prøvene sentrifugert.

Prøvene er mikroskopert med 300x forstørrelse. Det er brukt sterkere forstørrelse der det var tvil om bestemmelsen. Det er analysert et varierende antall varv over dekkglasset i prøvene til pollensummen var oppe i 700 - 1000. ~~Prøvene var stort sett pollenrike. Alle pollenkorn, sporer fra sporeplanter som moser, bregner og kråkefotplanter, er opptalt og regnet om til prosent. Det er også kullpartikler og tilsatte Lycopodium-sporer. Det er sett etter andre mikroorganismer som Helotium, Assulina, Amphitrema, Arcella og Macrobietus (en søpp og encellede dyr som lever i Sphagnum-torv), men de ble ikke sett i prøvene.~~

Resultatene er oppstilt i prosentpollendiagram hvor summen av alle pollentypene utgjør 100%. Sporer og kullstøv er regnet i prosent av pollensummen, ikke av pollensummen pluss vedkommende taxon. Dette fører til at det er opp i 300% kullstøv i ett nivå. 300% betyr at det var 3 ganger så mange kullpartikler som pollenkorn. Det er brukt latinske og norske navn i diagrammene.

Diagrammet kan ikke sikkert dateres uten flere ¹⁴C-dateringer. Så langt foreligger 2 dateringer som følger:

22,5 cm, Kullprøve 4, Kullag 1, jord med kullstøv
2400±75 BP, 550-395 BC
37,5 cm, Kullprøve 3, Kullag 2, Jord med kullstøv
3125±70 BP, 1450-1305 BC

Det hadde vært ønskelig med en til tre dateringer til, helst 95 cm og treprøven ved 50 cm. Som det er nå må man anta en alder på 95 cm. 10 cm burde også vært datert, da alt tyder på at det mangler lag på toppen.

Ved hjelp av tilsatte og opptalte Lycopodium-tabletter kan man regne ut polleninnhold/cm² prøve. Dette antallet er tilnærmet konstant gjennom hele prøveserien, dog noe høyere fra 77,5 cm og ned. Dette tyder på en tilnærmet konstant tilveksthastighet på prøveserien fra 77,5 cm og opp, og en noe langsommere tilvekst under dette nivået.

I toppen av prøveserien kan man ekstrapolere fra de to foreliggende dateringene. 10 cm får alderen 1800 BP, en ikke usannsynlig alder.

I bunnen må man overføre dateringer fra andre steder, eventuelt prøve og feile for å finne en fornuftig alder. Det er ikke alm ved 95 cm. Prøven bør være yngre enn 5000 BP fra daterte pollendiagram fra Uleberg og Tveitå mellom Evje og Byglandsfjorden. Det er også pollen av smalkjempe i de to nederste nivåene. Også dette tyder på at 95 cm er yngre enn 5000 BP. Jeg har satt en alder på 4800 BP, men nivået kan godt være noe yngre.

Ved hjelp av de tilsatte og opptalte Lycopodium-sporene og dateringene kan man regne ut gjennomsnittlig årlig pollenedfall/cm² overflate, og man kan lage et influxdiagram. I prosentdiagrammet ser man bare om en eller noen pollentyper øker i forhold til de andre, men det er ofte vanskelig å si om det er disse artene som har øket sin pollenproduksjon, eller de andre som har avtatt eller kanskje begge deler. Dette vises normalt tydeligere i et influxdiagram.

Analyser og resultater

Pollendiagrammet kan deles inn i 3 soner, fra 95 cm (nederste prøve) til 77,5 cm, fra 77,5 cm til 52,5 cm og fra 52,5 cm til 10 cm (øverste prøve).

Nederste sone, Sk 1, 95 - 77,5 cm, 4800 - 4300 BP, 3500 - 2850 BC(kalibrert).

Skogen var tett. Ca. 90% av pollenedfallet kom fra skogstrær. Skogen bestod vesentlig av bjerk, ca. 50%, ca. 30% or, 5% furu og 5% hassel. Det var ca. 1% pollen fra eik og 0,2% pollen fra dvergbjerk. Av urtene var gress, syre, rosefamilien (antagelig vesentlig bringebær) og marimjelle viktigst. Det var 70 - 95% bregnesporene (uspesifiserte) og opp i 15% fugletelg. Urtene og fugletelg har vokst som undervegetasjon i bjerkeskogen, urtene også på mulige åpne steder i skogen. De andre bregnene har vesentlig vokst som undervegetasjon i orekrattet som har vokst på fuktige steder, bl.a. på myren.

Ved 95 og 90 cm var det ett pollenkorn fra smalkjempe og ved 80 cm ett pollenkorn av bygg. I begge nivåene var det maksimum for kullstøv på litt over og litt under 10%. Det er silt i alle

prøvene i denne sonen. Ved at prøveserien ikke går til bunns i myren, er det sannsynlig at silten kommer fra områder rundt myren. Dette er områder hvor det må ha vært jorderosjon, dvs. områder hvor vegetasjonen er blitt fjernet med eller uten overlegg. Det har vært jordbruk i nærheten, antagelig få hundre meter fra myren.

Influxdiagrammet viser maksimum for bjerk, or og kullstøv ved 90 cm. Dette kan tyde på at det har vært ryddet skog under 95 cm, at løvskogen vokste opp ved 90 cm og ble fjernet med brann. Det at jordbruket kan ha begynt under 95 cm, tyder på at 95 cm kan være yngre enn 4800 BP.

Midterste sone, Sk 2, 77,5 - 52,5 cm, 4300 - 3550 BP, 2850 - 1950 BC(kalibrert).

Skogen viser en gradvis tilbakegang gjennom sonen. Tilbakegangen er størst mellom 65 og 60 cm. Sonen begynner med en markert tilbakegang for or. Samtidig er det en mindre oppgang for bjerk, furu, starr og marimjelle, og en kraftig, men forbigående tilbakegang for bregner før de går endelig tilbake mot toppen av sonen. Or, og dermed også bregner, er gått tilbake. For bjerk og furu er det bare en relativ fremgang i første omgang. Ved 65 cm, derimot, er det en økning for bjerk som synes i influxdiagrammet.

I denne sonen er det ikke sikre spor etter jordbruk, men det er de høyeste verdiene for lyng, røsslyng, syre og marimjelle. Det er også silt i alle prøvene. Dette tyder på en viss åpenhet i landskapet og antagelig beite og/eller forsanking i nærheten av myren, men ikke noe stort press på ressursene. Ved 60 cm er det et maksimum for kullstøv på ca. 50% sammen med et mindre minimum for bjerk. I influxdiagrammet er det her maksimum for bjerk, men tilbakegang fra neste nivå. Det er antagelig ryddet bjerkeskog i nærheten, og den ryddingen har foregått bl.a. med brann. Det har antagelig brent også på myren. Litt av torven har brent opp, men ikke skadet pollenkornene. Dette er årsaken til maksimum i influx, ikke bare for bjerk, men også for de andre artene. Den manglende torven har ført til at pollenkornene er blitt konsentrert i dette nivået.

Øverste sone, Sk 3, 52,5 - 10 cm, 3550 - 1800 BP, 1950 BC - AD 300(kalibrert).

I denne sonen har skogen vært mer åpen, men tettheten har variert. Bjerkeskog er blitt ryddet med brann ved 50 cm. Den er vokst opp igjen ved 40 cm. Den ryddes på nytt, men vokser opp igjen og når maksimal tetthet ved 25 cm for så å bli ryddet på nytt. Det er disse forandringene for bjerk som gjenspeiles i skogtettheten.

Or og hassel går tilbake ved 37,5 cm. Furu øker relativt til ca. 20%, men influxdiagrammet viser uforandrede mengder furu ikke bare gjennom denne sonen, men fra 95 cm til 10 cm. Det er spor av gran i de to øverste nivåene. Vi befinner oss langt vest, og granen er muligens ikke innvandret der enda, men enkeltkorn burde forekomme tilbake til 1500 - 2000 BP sammenlignet med diagrammene fra Uleberg og Tveitå. En alder på 1800 BP på 10 cm er ikke usannsynlig, men nivået kan være noen hundre år yngre. Det er relative minima for furu der bjerk har maksima. Furuen har fått stå urørt gjennom hele tidsrommet, mens

bjerken har variert.

Rydding av bjerkeskog og kanskje også noe orekratt dersom tilbakegangen for or ikke bare er klimatisk betinget, har forårsaket et åpent landskap, både på og rundt myren. På myren har det vokst opp torvmose, bukkeblad, mure (antagelig myrhatt og/eller tepperot) og starr, mot slutten også noe sivaks. Rundt myren er det gresset som har fått bedre forhold. Det er stort sett 15 - 20% gresspollen. Det har vært gressletter rundt myren og kanskje på de tørreste delene av myren.

Sonen begynner med et maksimum på 300% kullstøv (influx på 27500 kullpartikler/cm² år) ved 50 cm, samme nivå som treprøve 1. Det er ingen tvil om at det er ryddet bjerkeskog mindre enn 100 m unna prøvestedet. I samme nivå er det pollen av smalkjempe og bygg.

Videre opp gjennom sonen er det ingen maksima for kullstøv i prosentdiagrammet, men et lite i influxdiagrammet ved 40 cm. Det er ca. 5% kullstøv i alle prøvene untagen ved 25 cm. Det har vært ryddet skog. Dette har skjedd ved bl.a. brann selvom pollenprøvene ikke viser dette. Den arkeologiske undersøkelsen, derimot, viser kullag mellom pollenprøvene ved 37,5 cm og 22,5 cm. Det er silt i prøvene ved 20 og 15 cm, noe som viser stor aktivitet rundt myren i dette tidsrommet.

Det er pollen av bygg ved 20 cm og pollen av smalkjempe ved 50, 45, 40, 30, 15 og 10 cm. Kun tre nivåer mangler smalkjempe, 35 cm, 25 og 20 cm. Det er meget gresspollen i prøvene, men minima ved 35 og særlig 25 cm. Det siste er bare relativt da det ikke sees i influxdiagrammet. Ved 25 cm er det også et relativt minimum for kullstøv og det største maksimumet for bjerk.

Ser man på de arkeologiske kullagene, kommer de umiddelbart etter maksimumene for bjerk ved 40 og 25 cm. Det virker som om det har vært ryddet områder for en form for jordbruk, primært husdyrhold med beite og/eller forsanking. Det kan ha vært fast jordbruk eller seterdrift. Jordbruket begynte så tidlig som ved 95 cm, kanskje nærmere 5000 BP, men den ryddingen som gikk ut over skogstettheten, begynte først ved 60 cm, kanskje 3800 BP, og særlig fra 50 cm, ca. 3500 BP.

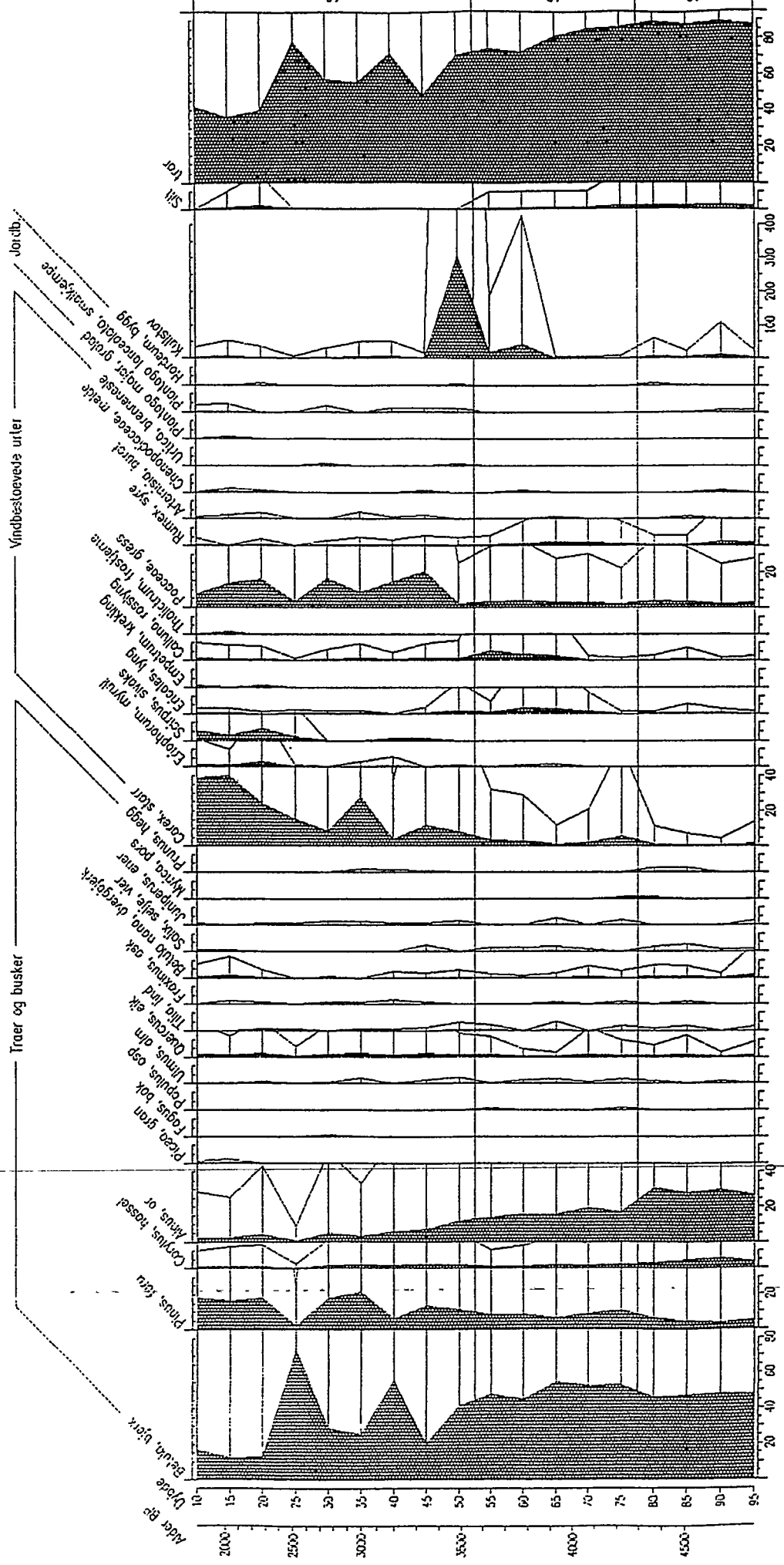
Det må ha vært ett eller flere opphold i virksomheten som forårsaket at bjerken vokste opp og måtte ryddes. Den ble ryddet med brann ved 37,5 cm, 3125±70 BP. Så ble det et nytt opphold, med ny oppvekst av bjerk ved 25 cm, kanskje 2500 BP. På nytt ble skogen ryddet med brann 2400±75 BP. Siden har det vært et åpent landskap, men hvor lenge? Diagrammet slutter antagelig ca. 1800 BP. Over det er det bare 10 cm torv. Det må ha vært tatt torv. ~~Det er kanskje ikke usannsynlig at jordbruket med husdyrhold, beite og forsanking, kanskje litt korndyrking og avbrenning av området når det trengtes, har fortsatt opp til svartedauen 600 BP. Etter 100 - 150 år kom menneskene tilbake, ryddet og brente og begynte f.eks. seterdrift. Sultne dyr som ble sluppet for tidlig på beite, spiste opp busker og unge trær og hindret oppvekst av ny skog. Meget brensel trengtes til koking av prim og brunost. Skogen ble borte, og de måtte tørke torv til brensel. Torven ble tatt fra myren.~~

Med jevn tilvekst helt frem til i dag burde det vært ca. 37 cm torv over øverste prøve. Da de øverste 10 cm gjerne er lite omdannet, burde det vært ca. 45 cm. Ca. 35 cm torv er sannsynligvis fjernet på stedet.

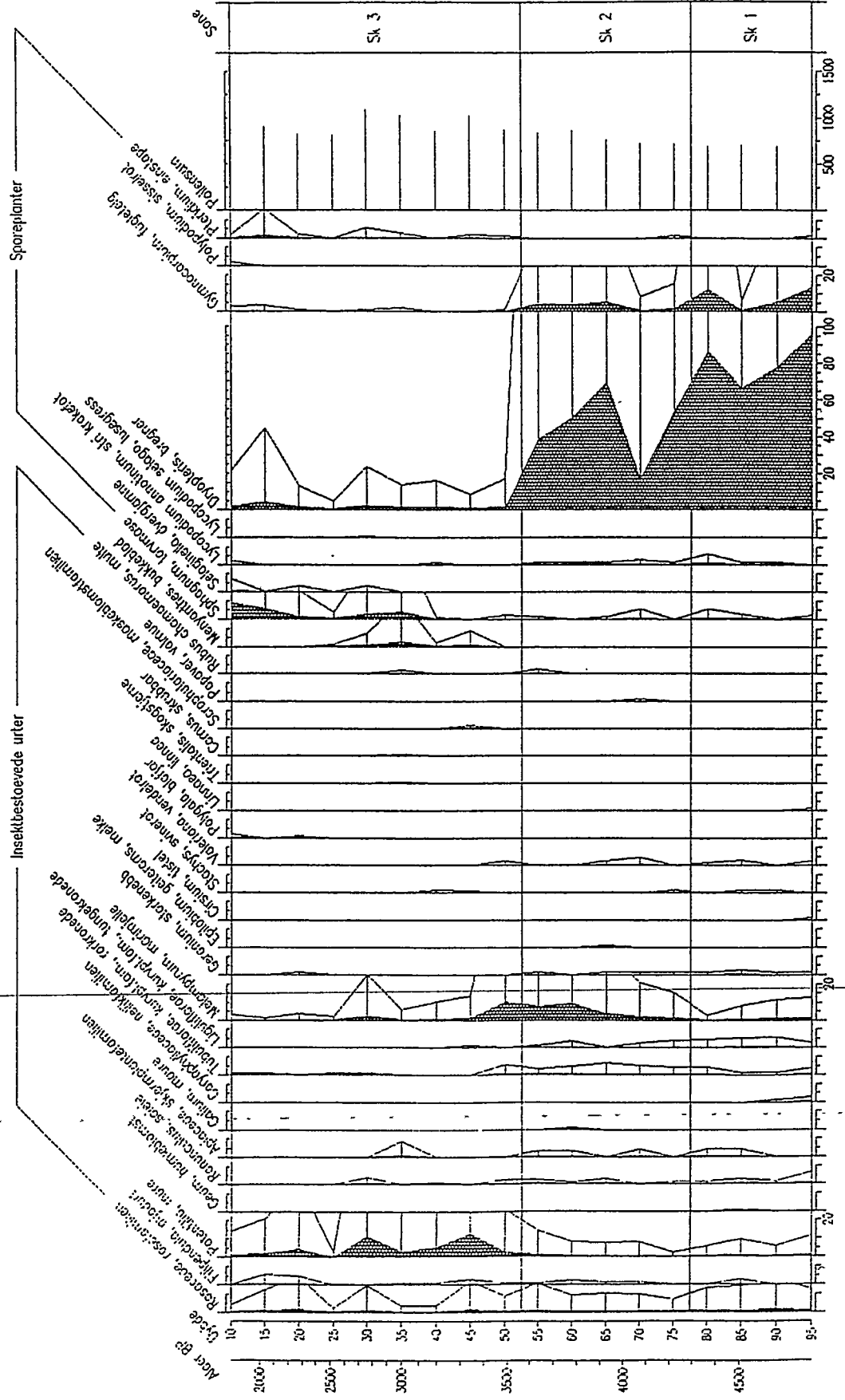
Helge J. Høy

Solbu stolsemråde, Nye Skjerka, Aseral komm., Vest-Agder

Solbu stolsområde, Nye Skjerka, Aseral komm., Vest-Agder

Edbu stasjonsgrøde, Nye Skjerka, Aseral komm., Vest-Agder

11 faks

